

Priznanja – skromna zahvala

V Novem mestu so 25. novembra letos podelili Bloudkove nagrade in plakete – najvišja priznanja v slovenski telesni kulturi. Letos so podelili deset nagrad, ki so jih prejeli štiri organizacije in šest posameznikov. Med njimi sta bila tudi predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Bojan Polak-Stjenka in sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Marjan Lenarčič.

Bojan Polak-Stjenka je prejel nagrado za dolgoletno vsestransko uspešno delovanje v telesni kulturi. Vsestranski športnik je bil že od mladih let, ko je telovadil, igral namizni tenis, se odlikoval v odbojki, največje tekmovalne rezultate pa je dosegel v atletiki, kjer je bil državni prvak v deseterboju. Športu je ostal zvest tudi danes, ko skuša kot izkušen družbenopolitični in športni delavec prenesti svoje športne ideale tudi v naš celotni telesnokulturni utrip.

Marjan Lenarčič pa je dobil Bloudkovo nagrado za uveljavljanje samoupravnih odnosov v delegatskem sistemu ter organizacijsko delo v telesni kulturi. Pri svojem dolgoletnem delu v telesni kulturi se je

Bojan Polak-Stjenka

zavzemal za samoupravno odločanje ter delegatsko povezovanje med posameznimi strukturami. Z enako vnmemo se je zavzemal za razreševanje problematike množičnega in vrhunskega športa in pri tem vedno postavjal v ospredje človeka.

Marjan Lenarčič

Poleg nagrad so podelili tudi Bloudkove plakete, ki jih je prejelo pet organizacij, ena ekipa in štiriindvajset posameznikov. Od 1965. leta pa do letos so tako podelili še 125 Bloudkovih nagrad in 504 plakete.

B. K.

Letošnji nagrajenci Avnoja

Kakor že vrsto let doslej so pred dnevom republike tudi letos podelili nagrade Avnoja. Odbor za te nagrade je med stopetimi predlogi podelil 25 posameznikom in delovnim organizacijam prizna-

prvo usmeritvi, to je socialnemu realizmu, je ostal zvest tudi kasneje, ko se je njegova tematika razširila iz značilnosti krajev in ljudi Štajerske na teme urbanega okolja in delavcev. Pisal je tudi o svojem izgnanstvu v Srbijo med vojno in pa naših izseljencih.

Elan je eden največjih proizvajalcev športne opreme na svetu. Že v samem začetku so sprevideli, da brez sodelovanja na svetovnem trgu nimajo stvarnih pogojev za uspešen in kakovosten razvoj. Danes so rezultati več ko očitni, saj številni izdelki Elana dosega svetovno raven kakovosti in povpraševanja. Izvoz te tovarne pa temelji na lastnih tehnično-tehnoloških rešitvah in te ga uvrščajo v sam vrh na področju proizvodnje športne opreme.

Nagrade Avnoja pa so prejeli tudi prof. dr. Hristo Andonov-Poljanski, prof. dr. Žarko Bulajić, akademik dr. Nedim Filipović, akademik Nedeljko Gvozdenović, Industrija orodja Trebinje, Dragutin Kosovac, akademik Mihailo Mihailović, Izobraževalni center Kragujevska gimnazija Kragujevac, TOZD površinski kop Kosovo Dobro selo, akademik Hrvoje Požar, Pazinka Kemična i tekstilna industrija Pazin,

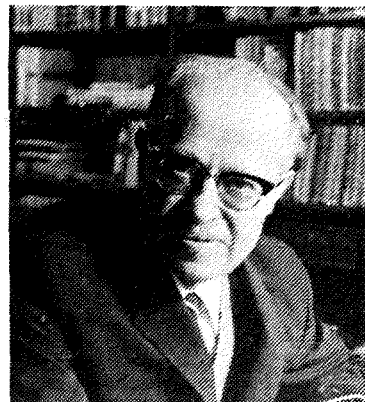
Vida Tomšič

nje za ustvarjalnost in delo, ki je splošnega pomena za razvoj naše družbe.

Iz Slovenije so letos nagrade Avnoja prejeli Vida Tomšič, Anton Ingolič in tovarna športne opreme Elan iz Begunj.

Vida Tomšič je v domači in svetovni javnosti znana kot avtorica številnih knjig in drugih del s področja družinskih in meddržavnih odnosov. Na področju družinskih odnosov se odlikuje s poglobljeno marksistično analizo ženskega vprašanja, posebej pa še problemov zaščite matere, načrtovanja družine in svobodnega odločanja o rojstvu otrok. Žensko vprašanje obravnava kot vprašanje enakopravnega družbenogospodarskega uveljavljanja žensk in moških. V svojih delih o mednarodnih odnosih namenja pozornost predvsem širjenju ugleda politike neuvrčenosti, zavzemanju za novo pravičnejšo gospodarsko ureditev, doslednejše spoštovanje pri širjenju človekovih pravic zlasti na socialnem področju.

Anton Ingolič v slovenski literaturi že več kot petdeset let sodeluje kot izvrsten pripovednik in je eden najplodnejših in najvidnejših slovenskih prozaikov sodobne slovenske književnosti. Svoji

Anton Ingolič

Rudnik boksita Nikšić, akademik dr. Relja Savić, Goša Smederevska Palanka, Kovinarski zavodi Tito Skopje, PIK Vrbas, Derviš Sušić, prof. dr. Marko Šarić, Dragutin Šurbek, Vojnomedicinska akademija Beograd in akademik dr. Dragutin Vukotić.

B. K.

Borci še vedno v prvih vrstah

V času velikih naporov naše družbe za gospodarsko stabilizacijo se borci in člani borčevske organizacije sprašujejo, kje je njihovo mesto pri tem. Odgovor je samo eden: v prvih vrstah.

Borci, ki so na svojih plečih prinesli svobodo in ekonomsko neodvisnost naši družbi, lahko in morajo s svojimi izkušnjami pomagati preseči sedanje težave. Preživeli so vse sovražnikove ofenzive in hajke med vojno, po vojni so se z vsem srcem lotili obnove domovine, ki je zahtevala prav tako velike ali pa še večje napore kot pa štiriletni boj. Borci so na svojih plečih prinesli tudi informbirojevske napade in klevete. Uspešno so se uprli raznim birokratskim in tehnokratskim poskusom in nacionalističnim gonjam. V teh bojih in spopadih z orožjem in brez njega so si nabrali toliko izkušenj, da so pri sedanjih naporih nepogrešljivi. Pogosto sami borci pravijo, da so svoje delo že opravili, in naj zdaj drugi delajo. To ni res in ne sme biti res. Vsak revolucionar dela vse življenje in ne pozna počitka ali »penzije«.

Borci lahko in morajo veliko narediti v okoljih, kjer živijo, to je v krajevni skupnosti, ulicah, vaseh ali naseljih. Prav gotovo imajo tudi še vpliv v delovnih organizacijah, v katerih so bili zaposleni. S svojimi nasveti lahko veliko pripomorejo k boljšemu gospo-

darjenju in poslovanju. Borčevska beseda se mora bolj slišati tudi v vseh organih, tako krajevnih, občinskih, republiških, zveznih. Čeprav skušajo nekateri borci odriniti od odločanja, pa se morajo ti odločno upreti vsakemu takemu poskusu.

Seveda morajo imeti tudi borci pri svojih nastopih določeno mero poslušnosti. Borci morajo delovati umirjeno in vsaka beseda, ki jo izrečejo, mora biti pretehtana in na pravem mestu. Pri njihovem nastopu mora prevladovati moč argumenta in ne argument moči in grožnje. Prav gotovo bodo imeli ob takem nastopu veliko zvestih poslušalcev in posnemovalcev. Seveda pa se morajo borci tako v zasebnem življenju kot povsod drugod obnašati skrajno stabilizacijsko in tako biti za zgled.

V vojni in naši revoluciji so borci nosili ogromno breme. Težko je bilo tudi breme obnove in razvoja, toda borci so še vedno sposobni, da tudi danes nosijo del bremena pri gospodarski stabilizaciji. V nekaterih okoljih je njihova beseda dovolj glasna in upoštevana, kjer pa ni tako, morajo bolj prisluhniti borcem in spoštovati njihove nasvete. Vsaka njihova beseda in dejanje izražata namreč ljubezen do naše domovine in pridobitev revolucije, ki so jo ponesli na svojih plečih.

Bojan Kuntarič

Več in bolje gospodariti

Te besede naj bi ponazorile tisto, kar mora vsak prispevati osebno, da bi uresničili stabilizacijske napore in gospodarske načrte ter uskladili proizvodnjo in porabo.

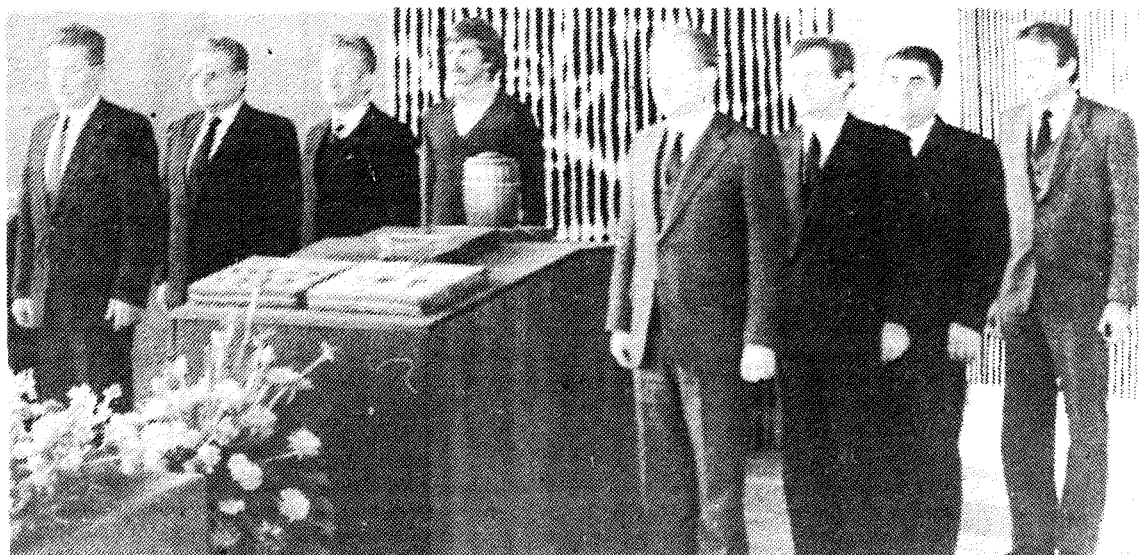
Naša delovna zavest večinoma še ni na zadovoljivi ravni, morebiti je celo na manjši, kakor je bila pred leti, vse bolj pogosta je želja za osebno korist in trenutno izkoriščanje položaja, ne glede na to, koliko nas bo to v celoti prizadelo v bližnji prihodnosti.

Razumljivo je, da moramo ustvarjati več, kot smo. Res lahko govorimo o boljši organizaciji dela, sodobni tehnologiji in drugem, vendar je osnova vsega v nas samih. Izredno iznajdljivi in marljivi smo pri gradnji hiše ali vikenda in nam ni žal nobenega popoldneva, sobote ali nedelje. Smo takšni tudi na delovnem mestu, tako v proizvodnji kakor v pisarni? Ali nismo še pred desetletjem dosegli marsikje velike delovne uspehe s prostovoljnim delom, ko smo z združenimi močmi prispevali v korist celotne družbe, torej nas vseh? Ali nimajo danes najboljše uspehe tiste organizacije združenega dela, kjer prevladuje zavest, da bodo le skupni veliki napori zagotovili uresničitev zastavljenih proizvodnih načrtov in ne nazadnje s tem tudi večje osebne dohodke? In kakšni so rezultati v temeljnih organizacijah, kjer številni posamezniki skušajo izvleči največ zase, šele na drugo mesto pa postavljajo uspeh in rezultate celote?

Moramo tudi bolje vlagati, več izvažati, bolje izrabiti svoje znanje, biti konkurenčno sposobni, varčevati z družbeno režijo in družbenimi dejavnostmi – skupno in splošno porabo. Več in bolje! Z manjšimi stroški in večjo osebno zavzetostjo.

Adolf Ankon

Zadnje slovo na ljubljanskih Žalah

Minuli ponedeljek smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Edija Brajnika, zaslužnega revolucionarja, predvojnega skojevca, nosilca partizanske spomenice 1941, visokih vojni in drugih državnih odlikovanj ter družbenih priznanj. Narodni heroj Brajnik je bil eden pomembnejših medvojni in povojnih organizatorjev slovenske in jugoslovanske državne varnosti. Vrsto let je uspešno deloval tudi v komisiji za mednarodne odnose skupščine SRS, v kateri se je zavzemal za odprtost meja, dobre sosedske odnose in vsestransko skrb za zamejske Slovence.

Preden je na ljubljanskih Žalah odjeknila častna salva enote JLA v njegov spomin, je v poslovilnem nagovoru republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl orisal lik velikega revolucionarja. Poleg svojcev in najožjih prijateljev so se od Edija Brajnika-Stefana poslovili tudi predstavniki družbenopolitičnega življenja, sodelavci in soborci.

Jože Curin

Zaposlovanje

Vrlina Slovencev je delo

Zaposlovanje postaja eno od ključnih družbenih, političnih in socialnih vprašanj sodobnih družb. Tako tudi Jugoslavije. Zaposlovanje in reševanje problemov brezposelnosti se toliko bolj zapleta, kolikor bolj se zapleta trenuten gospodarski položaj Jugoslavije. Lahko bi sicer naštevati nekatere izredne dosežke, ki jih je dosegla Slovenija na področju zaposlovanja, toda to nas ne sme odvrti od celotnega razumevanja problemov zaposlovanja v celotni Jugoslaviji. Sedanja 13,5-odstotna brezposelnost (ali 884.749 oseb, ki trenutno iščejo zaposlitev) v SFRJ je pač tolikšna, da že na samem začetku izbije prevelik optimizem iz glav posameznikov.

Čeprav ima Slovenija z 1,8 odstotka brezposelnih (ali 16.363 brezposelnih po podatkih iz letošnjega septembra) eno najnižjih stopenj v vsej Evropi in doseženo tako rekoč polno zaposlenost prebivalstva – 43 odstotkov (vse, kar je nad 40 odstotkov zaposlenih v skupnem številu prebivalstva, se po mednarodnih statistikah šteje za polno zaposlenost), nas to ne sme in ne more uspraviti. Prvič zato ne, ker obstajajo ti problemi za območje celotne Jugoslavije v dosti hujši in kritični obliki in ker se to povratno kaže tudi v Sloveniji, ki ni in ne more biti oaza znatraj Jugoslavije; drugič pa zato, ker tudi v Sloveniji problemi brezposelnosti niso tako nedolžni. Namreč obstajajo velike razlike med posameznimi regijami, kjer je brezposelnost dosti večja in akutnejša od slovenskega povprečja (Pomurje, Podravje, obmejni kraji). Brezposelnost namreč v temelju zanikuje možnosti za uresničevanje pravice dela z družbenimi sredstvi. Ne samo, da posameznik ne more sebe preživljati, izgublja tudi vse ostale, samoupravne pravice, ki izvirajo iz dela. Centralna vrednota Slovencev danes pa je – delo. Brezposelen človek se dejansko počuti kot človek brez hrbtenice. Za posameznika je to tolikan huje, čim dalj se to stanje podaljšuje. Nekateri jih razglašajo celo za lenuhe in delomrzneže.

Za družbo pa je to izguba tako umskih kot fizičnih sposobnosti posameznikov, in kar je še huje, vedno več je med njimi mladih, ki prvič iščejo zaposlitev (več kot 37 odstotkov med registriranimi brezposelnimi), od katerih pa se pričakuje največ.

Vendar obstaja na področju zaposlovanja svojevrstno protislovje. Vidimo, da delo še vedno išče delavce in ne samo delavci delo. To so tako imenovana strukturna neskladja med iskalci zaposlitve, ki imajo določeno izobrazbo in profil, na voljo pa so zaposlitve, ki ne ustrezajo. Še vedno je med potrebami po delavcih, ki jih razpisujejo organizacije združenega dela, več kot polovica potreb po delavcih brez izobrazbe. Zakaj tako? Odgovora ne smemo iskati v dejstvu, da organizacije združenega dela ne planirajo ustrezno ali pa, da se branijo bolje usposobljenih delavcev. Dejstvo je, da obstoječa tehnološka raven gospodarstva ne poraja zahtev po izobraženih delavcih, temveč še vedno le po enostavnem delu. Tako ni mogoče pričakovati, da se bo prepad med zahtevami in zmoglostmi združenega dela ter mladimi kadri, ki prihajajo iz šol, v kratkem času zapolnil. To je še posebej vprašljivo ob sedanjih nizki stopnji rasti zaposlovanja, ki znaša le 0,6 odstotka (ali približno 5000 na novo zaposlenih). Taka stopnja ne omogoča bistvenih kvalitativnih premikov v strukturi zaposlenih niti ne zagotavlja zaposlitve za ves generacijski priliv v zaposlitev, kljub temu da letno odide v pokoj ali pa odide iz zaposlitve še približno 15.000 delavcev.

V razmerah, ko se mora naše gospodarstvo prestrukturirati, ko mora vse svoje sile naravnati v ekspanzivno rast in prodor v mednarodno delitev dela, in ko mora izhajati iz naravnih dobrin in virov, ki jih premoremo, vidimo, da so kadri neprecenljivi vir bogatstva. Zatorej bo zaposlovanje (in tudi ožje gledano – reševanje problematike brezposelnosti kot socialnovarstveni vidik) eno od ključnih strateških bojišč, na katerih se bo uresničevala ali pa skrhala politika stabilizacije.

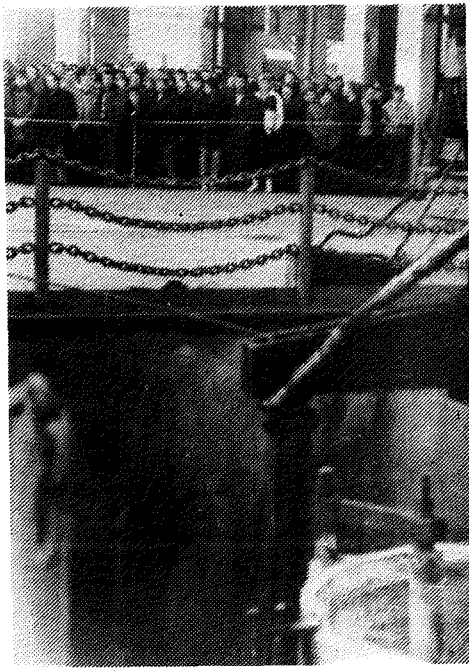
Nada Kirn-Špolar

Za dan republike nova jeklolivarna

Izlitje tekočega jekla iz 25-tonske talilne peči je simbolično označilo odprtje nove litostrojske livarne. »Poudaril bi, da so poleg maksimalnega angažiranja sredstev TOZD Litostroj projektu jeklolivarne bistveno prispevali tudi sovlagatelji iz Srbije, Hrvaške in BiH. To dokazuje, kako je moč uspešno premostiti teritorialne meje in pojave avtarkičnosti, če obstaja realni materialni interes, zaupanje v dokončani projekt in njegove nosilce ter maksimalno angažiranje samoupravnih, poslovnih in političnih dejavnikov,« je med drugim dejal Zvone Dragan, podpredsednik zveznega izvršnega sveta ob odprtju nove jeklolivarne v Litostroju. Slovesnosti ob tej veliki delovni zmagi so se udeležili tudi Pepca Karelj, Vinko Hafner, Janez Zemljarič, Andrej Marinc, Marjan Orožen in mnogi drugi visoki gostje.

Trud, ki so ga vložili v novo jeklolivarno, je dobro poplačan. Imajo livarno, v kateri bodo po sodobnejših metodah izdelovali večje ulitke, s tem pa na široko odprli vrata za nadaljnje uveljavljanje njihovih izdelkov na zahtevnih izvoznih trgih. Oprema zagotavlja, da se bodo delovne razmere litostrojskih delavcev izboljšale, čeprav bodo še naprej težke, z delovanjem sistema za odsevanje in čiščenje plinov pri talilnih agregatih pa so odpravili problem onesnaževanja širšega okolja.

Jože Čurin

naš komentar

Olajšave in zaostritve

V preteklih dneh so pristojni organi v republiki pripravili številne predloge, ki so za življenje in delo v naslednjem letu izredno pomembni. Čeprav bo o teh predlogih še tekla beseda, pa je malo verjetno, da bi doživeli bistvene spremembe.

Na prvem mestu velja zapisati, da slovensko gospodarstvo drugo leto ne bo bolj obremenjeno, kot je letos. Davčne osnove in davčne stopnje ostajajo takšne, kot so. Prej bi lahko rekli, da bo prišlo do nekaterih zmanjšanj obremenitev, posebej v organizacijah, ki bodo dohodek namenjale za uvajanje večizmenskega dela. Znano je, da so stroji in naprave zdaj zelo slabo izkoriščeni (po nekaterih podatkih delamo le v 1,3 izmene. Boljše izkoriščanje bogatstva naj bi zdaj spodbudili še z drugačno davčno politiko.

Določenih ugodnosti bodo še naprej deležne samoupravne interesne skupnosti. V izobraževanju, znanosti, kulturi, v zdravstvu in socialnem skrbstvu so amortizacijo za opremo in objekte že doslej obračunavali po nižji stopnji. Predlagajo, naj bi to stopnjo obdržali še v prihodnjih dveh letih. S tem bi samoupravne interesne skupnosti družbenih dejavnosti razbremenili precejšnje skrbri.

Manj glavobola bodo očitno imele tudi slovenske železnice. Predlagajo, naj bi slovenska skupščina sprejela zakon o obveznem plačevanju prispevka iz dohodka temeljnih organizacij, namenjenega za pokrivanje stroškov enostavne reprodukcije v železniškem gospodarstvu. To zadevo naj bi sicer uredili s samoupravnim sporazumom. Pokazalo pa se je, da so za tak prispevek le v dveh tretjinah organizacij združenega dela, 1,8 odstotka svojega dohodka pa naj bi dajali vsi. Leto se bliža koncu in očitno druge poti ni, kot vso stvar urediti z zakonom. Če tega ne bi storili, domnevajo, da bi se slovenske železnice znašle v hudih škripcih.

Drugačne davke bodo prihodnje leto plačevali obrtniki. Davčna uprava je predlagala novo davčno lestvico, ki je dokaj zanimiva. Tisti, katerih davčna osnova bo, denimo, znašala do 60 tisoč dinarjev, bodo plačali 18 do 22 odstotkov davka. To je precej manj kot v preteklosti. Nižje začetne davčne stopnje naj bi spodbudile ljudi, da bi hitreje odpirali posebno tako imenovane deficitarne obrtne delavnice.

Ker se je bati, da bo vse manj gostiln s hrano, so občinam predlagali, naj bi znižale davek gostilničarjem, ki več kot 40 odstotkov celotnega prihodka ustvarijo s prodajo hrane in prenočišč. To znižanje naj bi znašalo 20 odstotkov. Ker ni dovolj elektrike, bodo ljudem, ki bodo denar vlagali v postavljane majhnih hidroelektrarn, davek znižali za 30 odstotkov. Dokajšnjih ugodnosti bodo deležni obrtniki, ki bodo blago izvažali. Očitno bo davčna politika naslednje leto nekaterim stvarjem bolj naklonjena kot doslej. Bolj naj bi obdavčili zlasti dohodke, ki ne izvirajo iz dela. To je sicer zapisano že v dolgoročnem programu gospodarske stabilizacije, kaj prida za izpeljavo te naloge pa še niso naredili.

Davkarji zatrjujejo, da bodo naslednje leto dosledneje obdavčevali dohodeke sušmarjev, da bodo doslednejši pri ugotavljanju izvora premoženja oziroma neupravičenega bogatenja. Poostriili naj bi zlasti nadzor na tem področju in se v ta namen bolje organizirali. Koliko bodo te napovedi uresničene, bomo videli kaj kmalu.

Osnova za obdavčevanje kmetov je katastrofski dohodek. Te osnove so bile sprejete pred petimi leti, zato po sodbi številnih niso več realne. Inflacija je njihovo realnost že zdavnaj krepko načela. Od tod predlogi, po katerih naj bi vso zadevo doobra prevrednotili. Kolikšno bo to povečanje, pa je še vedno skriv-

naš komentar

Sodelovanje čez mejo

Dva dogodka sta v zadnjem času še posebej vzbudila pozornost slovenske pa prav tako tudi ostale jugoslovanske javnosti. Gre namreč za pomembne pobude, ki naj prispevajo k oživitvi in poglobitvi že tako in tako vsestransko razvitih gospodarskih in drugih odnosov med Jugoslavijo in Italijo, v tem okviru pa še posebej med obmejnimi območji obeh držav.

Predsednik slovenskega izvršnega sveta Janez Zemljarič se je pred dnevi vrnil s svojega prvega uradnega obiska v Rimu, kjer je imel pogovore s pomembnimi političnimi in gospodarskimi predstavniki italijanske vlade. Pomen teh pogovorov se ne kaže toliko v množini raznih izjav – obisk je bil zelo delovne narave – kot v vrsti konkretnih sklepov, ki vsi zadevajo pospešitev od sedaj zastavljenega sodelovanja med državama. V zadnjem času je bilo čutiti, ko da so spodbude, ki so jih odprli osimski sporazumi, nekako zamrle in da se je sodelovanje spričlo gospodarskih težav, ki tarejo obe državi, upočasnilo. Zato je bil obisk slovenske delegacije viden dokaz obojestranske želje, da se zgladno sodelovanje okrepi z novimi prijemi in novimi pobudami. Tako so se dogovorili o vrsti konkretnih oblik sodelovanja med slovenskimi in italijanskimi podjetji zlasti v obmejnem območju. Naj mimogrede omenimo, da so bila na pogovorih navzoča tudi pekoča vprašanja energetske stiske, ki tare Jugoslavijo, pa so na pogovorih v Rimu govorili o možnosti podaljšanja plinovoda, po katerem Italija dobiva plin iz Alžirije, tudi do Slovenije.

Razumljivo je, da so se v pogovorih zaustavili na obmejnem sodelovanju in še posebej pri vprašanju globalne zaštite slovenske manjšine v Italiji. Po izjavah italijanskih predstavnikov naj bi to vprašanje tokrat pospešili in ga obravnavali dosti bolj resno, saj se je celo rimska vlada – poleg posameznih političnih strank – lotila sestave ustreznega zakonskega osnutka, ki naj Slovincem zagotovi trdnjše možnosti za njihov obstoj in razvoj.

Drugi dogodek, ki je prav tako opozoril na oživilne želje obeh strani po krepitvi sodelovanja kljub gospodarskim težavam, je bilo jubilejno 50. zasedanje posebne organizacije za gospodarske odnose med državama, to sta Italjug, ki združuje italijanske, in Jugital, v katerem so zastopani jugoslovanski gospodarstveniki. Skupnega sestanka obeh organizacij konec novembra v Trstu, se je udeležilo okoli 350 gospodarstvenikov iz obeh držav. Pri tem je potrebno posebej omeniti, da so bili na sestanku zastopani tudi slovenski gospodarstveniki kot predstavniki slovenske narodnostne skupnosti, ki ima svojo gospodarsko organizacijo v okviru Slovenske kulturno gospodarske zveze. Tako slovenska manjšina opravlja v sklopu italijansko-jugoslovanskega gospodarskega povezovanja izredno dragoceno vlogo, ki je v korist tako obeh držav kot manjšine same.

Tržaško zasedanje – udeležila sta se ga tudi trgovinska ministra obeh držav Milenko Bojanič in Nicola Capria – je pomenilo dokaz, da se nekaj pomembnega spreminja na področju jugoslovansko-italijanskih gospodarskih odnosov. Huda gospodarska kriza, ki je zajela obe državi ju je prisilila, da sta začeli bolj odločno in učinkovito iskati nove poti sodelovanja, ne več zgolj klasične oblike trgovine, ko bi Jugoslavija izvažala predvsem surovine, Italija pa industrijsko blago. Kriza je navrgla nujno, da državi v njuno sodelovanje vnašata predvsem oblike dolgoročnega sodelovanja na višji ravni, se pravi kooperacijo, združevanje sredstev za nastope na tretjih tržiščih in podobno. Italijanski trgovinski minister je posebej poudaril tako prizadevanje njegove države.

Tudi na tržaškem sestanku so poudarili velik pomen obmejnega sodelovanja na temelju posameznih sporazumov, kot so tržaški, goriški in videmski. Ugotovili so, da sodelovanje na temelju teh sporazumov še nikoli doslej ni dalo tako vidnih sadov kot prav v sedanjem obdobju, saj je lani medsebojna menjava po teh sporazumih dosegla visoko vsoto 376 milijard lir. Sklep tržaškega zasedanja jugoslovanskih in italijanskih gospodarstvenikov je bil, da bodo ustanovili posebno komisijo, ki naj prevzame dolžnost izpeljati vse sprejete dogovore in pobude.

Ob vsem tem se kaže v toliko bolj ostri luči vsa zgrešenost in vse večja nepismenost pologa, ki pomeni čedalje večjo politično škodo ugledu Jugoslavije. Pa vendar zvezni izvršni svet trmasto vztraja pri njem in se celo izogiblje objavljeni in dolžni oceni posledic in učinkov tega pologa.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

Z obiskom izraelskega predsednika vlade Šamirja v Združenih državah so odnosi med Izraelom in ZDA prešli v novo obdobje. Na temelju sporazuma – o njegovi celotni vsebini samo ugibljejo – so Združene države prevzele nase vso skrb za oboroževanje Izraela in sklenili najtesneje sodelovati z njim zlasti na vojaškem področju. Po drugi strani pa je libanonski predsednik Džemal odšel iz Washingtona praznih rok, kar zadeva umik izraelskih čet. ■ Ob dnevu solidarnosti s palestinskim osvobodilnim gibanjem je mednarodna skupnost z glasovanjem v generalni skupščini Združenih narodov izrekla vso podporo palestinskemu ljudstvu v njegovem boju za samoodločbo in lastno državo. V tem času je Jaser Arafat objavil pogoje, pod katerimi bi se njegova vojska umaknila iz Tripolija, ter zahteval, da čete Združenih narodov varujejo njihov umik. ■ Zunanji ministri zahodnoevropske gospodarske skupnosti so sklenili priznati kot edinega zakonitega predstavnika ciprske države vlado predsednika Kiprianuja, s čemer so obsodili odločitve voditelja ciprskih Turkov, da ustanovi svojo državo na severnem delu Cipra. Pomeni, da zahodne države ne bodo vzdrževale gospodarskih odnosov z odcepljeno turško državo. ■ Skupščina tržaških študentov, profesorjev in drugih uslužbencev tržaške univerze je z velikansko večino obsodila protislovensko rovarjenje neofašističnih organizacij. Neofašisti so skušali pridobiti privržence za njihovo gonjo proti globalni zakonski zaščiti slovenske manjšine v Italiji. ■ Najbolj ugledni predstavniki Slovencev v Reziji so ustanovili kulturni krožek pod imenom »Rezijanski dum«. Novi krožek ima svoj sedež v lepem, novem kulturnem domu v Ravenci, ki ga je po zadnjem potresu zgradila Slovenija. ■ V dunajskem Novem mestu so sodne oblasti začele razpravo proti koroškemu Slovincu, ki se je leta 1977 udeležil demonstracij proti odpravi dvojezičnih krajevnih napisov v Pliberku.

nost. Bržkone bo marsikaj odvisno od medrepubliškega dogovora, ki naj bi prišel (v drugi verziji) kmalu v javnost.

Zato pa nobenih nejasnosti ni, ko gre za obdavčevanje osebnih dohodkov. Prihodnje leto bodo zaposleni v slovenskem gospodarstvu znova plačevali 1-odstotni republiški davek od osebnih dohodkov. V zadnjih dveh letošnjih mesecih je bil ta davek ukinjen, ker se je v proračunu brez njega nateklo dovolj denarja. Prihodnje leto pa bodo s proračuni zopet težave. Za republiški proračun je že znano, da mu bo manjkala poltraja milijarda dinarjev, kako bo z zveznim, pa tako že vemo. Nominalno naj bi bil večji od letošnjega za 18 odstotkov z možnostjo dvakratnih popravkov med letom. Slovenija je odločno proti takim »popravkom«.

Ker v proračunih ni denarja, naj bi Slovenci naslednje leto plačevali nov prispevek za zagotavljanje blagovnih rezerv. Za to naj bi šlo 0,4 odstotka iz osebnih dohodkov zaposlenih. S tem denarjem naj bi odpravljali motnje pri preskrbi na trgu do katerih bi utegnili priti. Če ne bi bilo dovolj olja, pralnih praškov in drugih izdelkov, bi pač posredovali iz blagovnih rezerv.

Zvišali naj bi posebni republiški davek na dohodke od nadurnega in dopolnilnega dela. Ta sedaj znaša 18,33 odstotka, po novem pa naj bi znašal 25 odstotkov. S tem naj bi – kot pravijo – zmanjšali nadurno delo in posredno vplivali na zaposlovanje novih delavcev. Prihodnje leto jih bo iskalo delo okrog 25 tisoč. Pri davku od skupnega letnega dohodka občanov naj bi se spremenile davčne osnove, ki so že pet let enake, vse drugo pa naj bi ostalo po starem. Določenih sprememb pa se je mogoče nadejati tudi na nekaterih drugih področjih.

Po eni strani torej lahko pričakujemo številne olajšave, po drugi pa zaostritve. Za pokrivanje določenih družbenih potreb bo treba odriniti več kot doslej, in to zlasti iz občanovega žepa. Odločneje naj bi slednjič udarili po dohodkih, ki ne izvirajo iz dela in ki omogočajo posameznikom, da bogatijo na neupravičen način. Tako zasnovana davčna politika je vsaj korak bližja tisti, ki je zapisana v dolgoročnem programu, čeprav dosledno v tej smeri še ni naravnana. Darko Marin

Tradicionalno delovno srečanje borčevskih organizacij in organizacij žrtev vojne iz treh obmejnih držav

V Mariboru so se 3. decembra zbrale delegacije združenj borčevskih organizacij Furlanije-Juljske krajine, Zveze koroških partizanov, Zveze slovenskih izseljencev s Koroške, Zveze avstrijskih protifašističnih borcev in žrtev fašizma, Organizacije političnih pregnancev iz Celovca in Gradca, Zveze socialističnih borcev za svobodo, ter Zveze združenj borcev NOV Hrvatske in Slovenije. Doslej so se delegacije borčevskih organizacij iz Furlanije-Juljske krajine in iz Hrvatske in Slovenije zbrale leta 1976 v Ljubljani, 1977. v Vidmu, 1978. na Reki, 1979 v Novi Gorici, 1980. v Vidmu, leta 1981 v Celovcu in leta 1982 v Kumrovcu. Srečanje se je začelo s polaganjem vencev pri spomeniku talcem v Mariboru.

Na srečanju so delegacije obravnavale svoje izkušnje v boju za mir in razorožitev, saj je bila tema letošnjega srečanja »Sodelovanje demokratičnih sil sosednjih dežel v borbi za mir«. Srečanja so se udeležili tudi predstavniki mladinskih organizacij iz Italije, Avstrije, Hrvatske in Slovenije.

Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik je pozdravil vse udeležence in goste srečanja in dejal, da so tokrat za 8. srečanje izbrali Maribor, trdni delavski center, ki je izoblikoval v preteklosti in doslej veliko revolucionar-

jev. V času, ko se je po Evropi šopiril nacionalsocializem – je dejal Vipotnik – je Hitler Mariboru namenil posebno vlogo: postal naj bi središče nemškega prodora na Slovenskem.

Zato je bil v teh krajih, v ožji in širši okolici, boj za svobodo med najtežjimi. Po dogovoru so srečanje v Mariboru posvetili vprašanju miru. Čeprav je bilo vse naše delo po vojni namenjeno utrjevanju miru in miroljubnega sodelovanja med narodi, je po besedah J. Vipotnika še kako potrebno, da v sedanjem mednarodno kritičnem trenutku maksimalno obnovimo naše napore v tej smeri. Žal smo priče ne le poslabšanju mednarodnih odnosov, ne le poslabšanju odnosa velikih sil in dirke v oboroževanju, temveč tudi krize svetovnega ekonomsko-finančnega sistema. Takšne razmere pa resno zahtevajo vse poštene ljudi na svetu, ki hočejo mir, prijateljstvo, delo in kruh. Takšno stanje toliko bolj zaskrbuje naše generacije, ki smo doživljali vse vojne grozote. Zavedamo se, je dejal Janez Vipotnik, da bomo uspešni v boju za mir samo v razvitih demokratičnih odnosih. Zavedamo se, da so dobrososedski odnosi prvenstvena osnova naše varnosti, da so takšni odnosi prvi temelj učinkovitosti naše akcije za mir v najširših razsežnostih. Udeležence srečanja so

pozdravili predsednik mariborske mestne skupščine inž. Rafael Razpet, član predsedstva SRS Stane Markič, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske Jure Ivezić, podpredsednik deželnega zbora Furlanije-Juljske krajine Claudio Tonel, Hans Pawlik v imenu udeležencev iz Avstrije in drugi. Predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc je v svojem nagovoru med drugim opozoril na delež koroških partizanov v boju proti fašizmu in dejal, da poskušajo v zadnjem času popačiti vlogo koroških partizanov tudi v javnosti in na televiziji. Tako trdijo in pišejo, da se je partizansko gibanje na avstrijskem Koroškem začelo šele ob koncu vojne, kar ni res.

Dejstvo je namreč, da se je partizansko gibanje zoper fašizem razvilo na Koroškem že leta 1942, saj so nacisti že takrat v Železni Kapli, Borovljah in na Selah zaprli več kot 200 protifašistov. Znani so tudi primeri usmrtnice borcev za svobodo in druga maščevanja nacističnega režima zoper koroške Slovence.

Na srečanju v Mariboru so udeleženci sprejeli in podpisali tudi poziv, ki so ga naslovili na generalnega sekretarja OZN, na svoje osrednje vlade, vse demokratične organizacije, stranke in ustanove svojih držav.

M. K.

razvitih držav in povzroča povsod krize, depresije in številne hude družbene in človeške probleme, kot je na primer problem lakote v svetu.

Bivši borci iz treh obmejnih prijateljskih držav, skupaj z žrtvami nacifašizma,

se v duhu navedenega obvezujemo, da bomo delovali za obrambo miru, za razorožitev, za popuščanje napetosti in za sodelovanje med narodi. To so načela, ki smo jih poudarjali na vseh dosedanjih letnih srečanjih in v tem duhu smo tudi vedno dosledno delovali.

Izplačevanje invalidskih denarnih prejemkov prek Poštne hranilnice Beograd

Nov način izplačevanja

S 1. aprilom 1984 bodo začeli izplačevati denarne zneske za osebne in družinske invalidnine, ortopedske dodatke, dodatke za postrežbo in tujo pomoč in stalne mesečne prejemke nosilcem partizanske spomenice in drugim upravičencem po Zakonu o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SFRJ, št. 68/81) prek Poštne hranilnice Beograd oziroma prek območnih poštne enot.

Ta vest je med upravičenci vzbudila precejšnjo pozornost z različnimi komentarji, zato želimo v zvezi s tem dati vojaškim invalidom in drugim upravičencem omenjenih denarnih prejemkov nekoliko širša pojasnila.

O načinu izplačevanja vojaških invalidnin in drugih prejemkov po zvezih predpisih so se dalj časa pogovarjali v Zveznem komiteju za vprašanja borcev in vojaških invalidov. Tudi predstavniki Slovenije so sodelovali pri teh pogovorih in predlagali določene rešitve. Pri tem so se opirali na mnenja organizacij ZZB NOV Slovenije, da veljaven sistem izplačevanja ni potrebno bistveno spremeniti. Ker pa gre za izplačevanje prejemkov po zveznih predpisih, za katerih izvajanje je neposredno zadolžen Zvezni komitej za vprašanja borcev in vojaških invalidov, je ta želel doseči tak način izplačevanja sredstev iz zveznega proračuna, ki bi zagotavljal večji pregled nad njimi in vsemi uporabniki. Zato se je odločil za način izplačevanja teh prejemkov in vodenja enotne evidence prek Poštne hranilnice Beograd, oziroma njenega računalniškega sistema ter omrežja pošt, ki so v vseh večjih krajih Jugoslavije.

Dosedanji način izplačevanja je potekal tako, da so prejemke nakazovali občinski organi za zadeve borcev in vojaških invalidov bodisi z nakaznico ali na tekoče račune ali na hranilne knjižice upravičencev pri poslovnih bankah. Novi način določa izplačevanje prek PHB, in to po **poštni nakaznici** oziroma **tekočem računu** pri PHB. Iz tega računa se lahko črpa sredstva pri vseh poštah v Jugoslaviji, čeki pa so splošno veljavno plačilno sredstvo. Trenutno ni določeno izplačevanje prek tekočih računov pri poslovnih bankah ali na hranilne knjižice. Postopek izplačevanja pokojnin ostane nespremenjen.

Po uvedbi izplačevanja invalidskih prejemkov na nov račun bodo občinski upravni organi razbremenjeni s temi deli, ki so jih večinoma opravljali ročno, in se bodo lahko posvetili drugim nalogam v sistemu borčevsko-invalidskega varstva ali pa drugih področjih.

Omeniti pa je treba še eno ugodno stran novega sistema. Poštna hranilnica bo opravljala izplačevanje upravičencem do petega v mesecu, ne glede na to, ali bodo njej pravočasno zagotovljena sredstva iz zveznega proračuna. O sredstvih, ki jih imajo občani (v prihodnje tudi invalidi) pri PHB, se vodi evidenca, na podlagi katere se ugotavlja, kolikšna sredstva so na voljo v posamezni republiki-pokrajini. Iz teh sredstev se določajo kratkoročni krediti za komunalne in druge investicije splošnih potreb v republikah in pokrajinah glede na njihov delež v porabi skupnih sredstev. O tem odločajo organi v republikah-pokrajinah v skladu z družbenim dogovorom o uporabi sredstev hra-

nilnih vlog in drugih sredstev občanov pri poštne hranilnici v srednjeročnem obdobju (1981–1985 (Ur. l. SRS, št. 16/81).

Prav v tem času potekajo v vsej Jugoslaviji, prav tako v SR Sloveniji, priprave, ki naj omogočijo racionalno in zlasti še pravočasno in natančno izplačevanje vojaških invalidnih in drugih prejemkov po novem postopku, ki bo uveljavljen s 1. aprilom 1984.

V ta namen je potrebno pripraviti določeno dokumentacijo, ki jo bodo uporabili kot bazo podatkov pri obdelavi v računalniškem sistemu PHB. Tako so občinski upravni organi, pristojni za vprašanja borcev in vojaških invalidov, zadolženi, da do 31. 12. 1983 izvedejo popis vseh upravičencev in njihovih prejemkov. Način anketiranja, bodisi osebno ali prek vprašalnikov, ki jih opravijo občine, je potreben zato, da se vsak upravičenec odloči o načinu izplačevanja svojih prejemkov po nakaznici ali na tekoči račun. Ta akcija je med nekaterimi upravičenci vzbudila negotovanje. Nekateri pa se zaradi starosti oziroma negibljivosti vabilom za anketiranje ne odzovejo. Pritožbe so deloma razumljive, in zato občinski upravni organi na vse načine olajšujejo način izvedbe anketiranja, med drugim tudi z obiskom na domu. V zvezi s tem je treba pripomniti, da je prehod na izplačevanje prek PHB že pogodbeno dogovorjen in ga ni možno spreminjati.

Poleg trenutnih neugodnosti pa je potrebno opozoriti tudi na omenjene (razpolaganje s sredstvi v republiki) in druge prednosti, ki jih prinaša nov način izplačevanja. Postopek izplačevanja bo poenostavljen in poenoten v vsej Jugoslaviji. Računalniška obdelava je sodobnejša in zanesljivejša, in bodo s tem v veliki meri izključene napake občinskih upravnih organov, ki so bile do sedaj možne. Tekoči računi omogočajo sodobnejši način poslovanja z denarnimi prejemki, saj je možno dvigovati denar na vseh poštah Jugoslavije, kar je zlasti ugodno za tiste, ki ne živijo stalno na svojem naslovu. Pogoji izplačevanja, način in rok izplačevanja, obrestna mera se v ničemer ne spreminjajo oziroma so enaki kot pri poslovnih bankah. Če nekdo ne želi odpreti tekočega računa pri PHB, bo lahko prejemal pripadajoče denarne zneske po poštne nakaznici.

Republiški komitej za borce in vojaške invalide spremlja delo na terenu, tako da delavci republiškega komiteja obiskujejo občine v Sloveniji in nadzorujejo popis in izpolnjevanje vprašalnikov. Ugotavljamo, da je možno vse probleme sprotno rešiti in urediti zadeve po željah upravičencev. Računamo, da tudi pri izplačevanju po novem ne bo prihajalo do večjih težav, morebitne začetne napake pa bodo upravni organi, pristojni za zadeve borcev in vojaških invalidov v občinah in republikah, sprotno odpravljali v sodelovanju z Zveznim komitejem in Pošno hranilnico. Seveda pa je pri tem nujno potrebno tudi ustrežno razumevanje in sodelovanje vojaških invalidov in vseh drugih upravičencev do denarnih prejemkov po zveznih predpisih.

Iz Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide

Poziv

Organizacija bivših borcev proti nacifašizmu žrtev vojne iz dežel Furlanije-Juljske krajine (v Italiji), Koroške in Štajerske (v Avstriji), Socialistične republike Slovenije in Hrvatske (v Jugoslaviji) so globoko zaskrbljene zaradi hude zaostritve mednarodnega položaja. Številni primeri uporabe sile, huda nevarnost, da bi jo uporabljali še vnaprej, kot tudi vmešavanje v notranje zadeve suverenih držav, na zaskrbljujoč način večajo mednarodno napetost. Takšne konfliktne situacije so postale resnična nevarnost za varnost vseh narodov in za mir v svetu. Položaj se je dodatno poslabšal zaradi nebrzdane oboroževalne tekme, ki se ne kaže le v kopičenju jedrskega orožja, temveč tudi v širjenju drugih vrst orožja, ki bi ga lahko uporabili za množično uničevanje. V teh razmerah bi vsak oborožen spopad lahko prerasel v vsesplošni jedrski obračun. Zato danes razorožitev ni zgolj politično in moralno vprašanje, temveč osrednje vprašanje obstoja človeštva na celotnem našem planetu.

Akcijo za razorožitev in za mir je treba takoj odločno nadaljevati, da bi prišlo do popolne ustavitve oboroževanja. To so osnove velikega moralnega pomena v prizadevanju borčevskih organizacij proti nacifašizmu, ki so podpisnice tega poziva. To zavzemanje za mir in za razorožitev izraža voljo in cilje vsedržavnih združenj treh obmejnih držav. Zato so omenjene organizacije, ki jih zastopajo delegati na 8. že tradicionalnem srečanju v Mariboru 3. decembra 1983, namenile srečanje razorožitvi in ohranjanju miru.

Prizadevanje za mir, ki so ga borčevske organizacije že večkrat poudarile, je toliko bolj pomembno, ker so se vedno dosledno zavzemale za dobre sosedske odnose med republiko Italijo, republiko Avstrijo in SFR Jugoslavijo. To sodelovanje ima globoke korenine v demokratičnih silah vseh treh držav v skupnem boju proti nacifašizmu in pri graditvi prijateljskih odnosov po drugi svetovni vojni. Tudi zato se naša združenja zavedajo, da narodnostne manjšine, ki živijo v teh državah, lahko še nadalje obogatijo to sodelovanje toliko bolj, če bodo dosledno upoštevale njihove pravice. Te mednarodne skupnosti predstavljajo bistveni most za trajno in uspešno sodelovanje in prijateljstvo

med svobodnimi obmejnimi državami. Zato organizacije, navzoče na srečanju v Mariboru, pošiljamo generalnemu sekretarju OZN, svojim osrednjim vladam, vsem demokratičnim organizacijam, strankam in ustanovam svojih držav tale poziv z namenom, da bi sprejeli hotenja in želje, ki so izražene v njem. Odločno moramo delovati za krepitev zavesti naše javnosti o hudih nevarnostih za naše narode, ki jih predstavlja nesmiselna grozljiva oboroževalna tekma, ki jo je pred kratkim obsodilo tudi 14.000 znanstvenikov in fizikov vsega sveta. To zavzemanje se vključuje v celotno mednarodno mirovno gibanje in želi vzbuditi vse, da se konkretno usmerijo v takojšnjo zamrzitev oboroževalne tekme in da se celotni mednarodni skupnosti ponovno ponudi mir, še posebej državam, ki so neposredno vpletene v nevarno oboroževalno tekmo.

Kot borčevske organizacije in organizacije žrtev nacifašizma mislimo, da se morajo pogajanja o razorožitvi med ZDA in SSSR nadaljevati, kakor tudi dialog o »evroraketah«, kljub temu da je v kritični fazi in kljub napetostim v odnosih med obema velesilama.

Zahtevamo, da se nadaljujejo pogajanja v okviru salt, start in drugih raketnih sistemov, vključno z napovedano možnostjo o uvajanju jedrske oborožitve v vesolje. Ta stališča so že izrazili na zasedanju OZN leta 1978, ki je bilo posvečeno načinu začetka procesa popuščanja napetosti. Zato mislimo, da moramo podčrtati zahtevo, naj konferenca v Stockholmu sprejme konkretne ukrepe za krepitev miru in varnosti za razorožitev v Evropi. Organizacije podpisnice tega poziva menijo, da je še posebej potrebno takoj začeti z razoroževanjem v Evropi, kjer je nameščeno največje število uničevalnega jedrskega orožja. Zato naše organizacije podpirajo vsakršno pobudo, ki želi postavitev nejedrskega območja v Evropi in da ostanejo naše države in Sredozemsko morje območje miru brez jedrskega orožja in brez baz za tuja ladjevja, ki ne spadajo v to geografsko območje. Organizacije podpisnice menijo, da so vojaški izdatki v svetu ogromno razmetavanje z dobrinami in s finančnimi sredstvi na škodo vseh gospodarskih sistemov. Stalno in nenehno naraščanje teh stroškov ogroža nacionalna gospodarstva tako revnih kot tudi

O storjenem in načrtovanem, o arhivih

Skupnost vezistov Slovenije načrtuje za 1984. leto

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANI

Škofja Loka – Priznanja in plakete borcem partizanskih enot

Sledila je obrazložitev in utemeljitev odbora skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna in Gorenjskega odreda, da ob letošnjem praznovanju 40-letnice ustanovitve podelijo priznanja in plakete nekdanjim borcem te enote in drugim sodelavcem.

Ljubljana – Pota nas vodijo tudi čez mostove

Društvo invalidov Ljubljana Šiška je pobrateno s SIR občinske konference Voždovac v Beogradu že od novembra 1982. leta. Z njimi smo poiskali zveze ob 10-letnici

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZA

Ob tem snidenju pa smo, kljub mnogim govorom in kljub pritjevanju v mnogih problemih, še vseeno pogrešali prav tak konkretno razpravo. Prepričani smo, da bomo že v naslednjem delovnem stiku tudi pri tem uspeli, saj so hotenja in potrebe vseh invalidov Jugoslavije ubrane v skupni osrednji problematiki.

Jožica Zaroi

Obrambno-zaščitna dejavnost v občinski organizaciji SZDL Maribor-Rotovž

Ponekod so zaspali

Koordinacijski odbor za SLO in DS pri predsedstvu občinske konference SZDL Maribor-Rotovž je na začetku leta seznanil vse temeljne sredine s smernicami in izhodišči NNPN 83, pri čemer je opozoril tudi na izvajanje drugih obrambno-zaščitnih nalog, ki bi naj bile stalne in bi naj zajele čim širši krog občanov in delavcev. Za koordinacijo in medsebojno izmenjavo mnenj ter predlogov je predsedstvo občinske konference na predlog koordinacijskega odbora ustanovilo dve delovni skupini.

Obrambno-zaščitne aktivnosti ter aktivnosti NNPN so se izvajale, vendar s stanjem ne morejo biti povsem zadovoljni. Nekatere temeljne sredine namreč niso sledile v celoti načrtani usmeritvi, da bi samoiniciativno, takoj v začetku leta, nadaljevale delo na tistih področjih, kjer so same ocenile, da so bili v letu 1982 zastoj. Krajevne skupnosti so programe obrambno-zaščitnih aktivnosti in programe NNPN sprejele prepozno – ter je bil zaradi tega v prvem polletju opazen določen zastoj. Nekateri or-

gani SZDL v KS še vedno premalo odpravljajo svojo vlogo mobilizatorja vseh sredin v KS in pri tem dopuščajo, da se ponekod obrambno-zaščitne aktivnosti načrtujejo in izvajajo le v ozkih sredinah ob premajhnem angažiranju večjega števila občanov. Tudi letos v nekaterih sredinah niso pravočasno ažurirali varnostnopolitičnih cen in ocen ogroženosti. Obrambno-zaščitni dnevi so v krajevnih skupnostih potekali podobno kot lani, pri čemer pa niso zagotovili izvajanja večjega števila obrambno-zaščitnih dnevorov za preučevanje konkretne problematike in usposabljanje obrambno-zaščitnih struktur.

Na občinski konferenci SZDL Maribor-Rotovž pa so v zadnjem času posvečali posebno skrb tudi ohranjanju in razvijanju tradicij NOB. Koordinacijski odbor za to dejavnost je ustanovil skupino za delo s srednješolsko mladino, skupino za spremljanje dela KO pri KK SZDL, za obeležja in spominske plošče in skupino za pripravo vodnika »Po poteh pomnikov revolucije«. Vse

skupine bodo pripravile programe aktivnosti za prihodnje leto. Pri sekretariatu sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil in spomeniško varstvo pri predsedstvu mestne konference SZDL Maribor je koordinacijski odbor sprožil pobudo za pripravo novega vodnika po obeležjih NOB in revolucije v Mariboru. Odbor je organiziral tudi posvetovanje o doseženih rezultatih in problemih na področju podružbljanja revolucionarnih izročil NOB s posebnim poudarkom na tej dejavnosti v krajevnih skupnostih. Koordinacijskim odborom za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil NOB pri KK SZDL so posredovali pobudo in kriterije za evidentiranje kandidatov, ki bi bili pripravljeni in sposobni razlagati zgodovino NOB. Pobudi se ni odzvala nobena krajevna skupnost, kar kaže na to, da obstaja možnost, da v posameznih krajevnih skupnostih KO še sploh niso zaživi. Koordinacijski odbor je posredoval dva predloga za poimenovanje, predlagal je postavitev spominske plošče v Marčičevi ulici

in novega spominskega obeležja na stavbi Pokrajinskega muzeja v Mariboru.

Tudi koordinacijski odbor za usmerjanje mladih v vojaške poklice je ugotovil, da je zmanjšano zanimanje mladih za te poklice. Kraj šolanja in službovanja je za mlade iz Slovenije relativno oddaljen, pogoste spremembe kraja službovanja imajo vpliv na možnost zaposlovanja žena in šolanja otrok. Odbor je posvetil posebno pozornost informativno-propagandni dejavnosti.

Predvsem je predstavil poklic »vojak« z informativnimi dnevi na šolah predstavnik koordinacijskega odbora in JLA. Za večjo odzivnost mladih je koordinacijski odbor sprejel program aktivnosti usmerjanja mladih v vojaške poklice. Prizadevali si bodo, da bo problematika motiviranja in usmerjanja mladih za vojaške in obrambne poklice vgrajena v vse vzgojnoizobraževalne programe osnovnih šol in šol srednjega usmerjenega izobraževanja.

M. K.

Civilna zaščita v sistemu SLO

Sestavni del sistema splošne ljudske obrambe SFRJ je tudi civilna zaščita, ki je najširša oblika organizirane dejavnosti pri pripravljanju in izvajanju ukrepov in akcij za zaščito in reševanje prebivalstva in materialnih dobrin pred vojnimi dejstvomovanjem ter naravnimi in drugimi nesrečami.

Civilna zaščita je kot organizacija za zaščito in reševanje ljudi in materialnih dobrin v vojnih razmerah priznana v mednarodnem obsegu. Ženevska konvencija leta 1948 vsebuje določbe o zaščiti žrtev v mednarodnih oboroženih spopadih. S to konvencijo so vojskojuče se strani dolžne v vojni ravnati v skladu s določenimi merili in postopki pri zaščiti, prehrani, zdravljenju, oblačenju in namestitvi prebivalstva na okupiranem ozemlju. Leta 1977 sta bili na mednarodni diplomatski konferenci sprejeta dva obsežna protokola, ki vsebujeta obširne humane odnose in nalagata vojskujočim se stranem, da se v spopadih po teh ravnajo. Tu gre predvsem za prepoved tistih žrtev in trpljenja, ki niso nujno potrebne za dosego določenega vojaškega cilja.

Možnost izvajanja vojnih akcij in napadov s sodobnim orožjem po vsem ozemlju katerekoli vojskujoče se dežele, ne glede na njeno razsežnost in obliko, narekuje potrebo po dobro organizirani civilni zaščiti kot dejavniku splošne ljudske obrambe.

Adolf Ankon

Aktivirati članstvo

Člani predsedstva OK ZRVS Idrija so ocenili uresničevanje programa izobraževanja in usposabljanja članstva letos in pri tem ugodno ocenili delo krajevnih organizacij v Cerknem, Črnem vrhu nad Idrijo in Spodnji Idriji. Medtem ko delo v krajevni skupnosti Idrija, kjer je več kot 300 rezervnih vojaških starešin, ni zaživel. Predsedstvo je zato zahtevalo večjo odgovornost vodstva obeh krajevnih organizacij ZRVS in predlagalo tudi kadrovske rešitve.

Poleg teoretičnega dela usposabljanja so za člane ZRVS pripravili tudi taktično-orientacijski pohod. Rezervni vojaški starešine iz Idrije se bodo udeležili osemnajstega športnega srečanja ZRVS, VVI in starešin JLA, ki bo 10. decembra v Cerknici.

S. Kovač

Protizračna obramba TO na urjenju

Odlična ocena

V okviru teritorialne obrambe v občini Ravne na Koroškem deluje tudi enota lahkkih protiletalskih topov. Njeni pripadniki so predvsem delavci Železarne Ravne, za to je ta enota namenjena obrambi te delovne organizacije pred morebitnimi zračnimi napadi.

V protizračni obrambi so zelo pomembni hitrost, uigranost posadke in natančnost, kar zahteva precej vaj. Vsekakor pa je posebno doživetje pravo streljanje na tarčo v zraku. V teh jesenskih dneh so bili koroški topničarji na streljanju ob naši obali.

Vtisi z urjenja

Na redno urjenje so odpovali kot najbolj ocenjena enota Slovenije na zadnjem preverjanju. Spraševali so se, kako bo tokrat. Ali bo tarča znova padla? Kljub vsemu pa je bilo razpoloženje na visoki ravni. Po tistem pa so se tudi spraševali, kakšno je morje jeseni.

Popoldan prvega dne so si

uredili tabor. Ob tem sta jih spremljala veter in šumenje valov med nizkimi borovci. Iz Slovenije so prišle tudi enote TO z Jesenic, iz Kranja in Maribora. Kasneje so prišli tudi teritorialci iz Slavonskega Broda in Zagreba. Nedaleč stran pa so taborile enote JLA, ki so skrbele tudi za prehrano teritorialcev.

Tabor je imel lasten vir električne energije pa televizijo in radio. Vsak dan so dobivali tudi časopise, tako da je bila informiranost zagotovljena.

Drugi dan je bil deževen. Popestrili so si ga s kvizom znanja. Sodelovali so vsi, saj so posamezni oddelki predstavljali tekmovalne ekipe. Odgovarjali so na tri vrste vprašanj. Prva tematika je zajemala vprašanja o topovih, druga poznavanje železarne in tretja poznavanje narodnoosvobodilne vojne. Vprašanja niso bila težka, gotovo pa so se vsi skupaj tudi kaj naučili. Nihče ni pred kvizom pričakoval takšnega znanja predvsem s

področja poznavanja topov. Zmagovalci so lahko odšli na obisk v bližnje mesto. Pripravili so tudi odbojarski tekmi z Jeseničani in Mariborčani.

Po vsakem streljanju so skrbno očistili topove in jih pripravili za delo za prihodnji dan

Nadpovprečna ocena

Strokovni del vaj je po pričakovanju uspel. Ocene, ki zajemajo vse dejavnosti, ne

le zadetke v tarčo, so bile v primerjavi z drugimi enotami nadpovprečne. Streljanje na tarčo, ki jo je vlekel vojaško letalo, je bilo seveda v središču pozornosti. Na zadnjem streljanju je koroškim topničarjem uspelo prestreliti jekleno vlečno vrv in dobili so dragoceno trofejo. Tudi eni izmed enot JLA je to uspelo in oboji so bili zelo veseli natančnih zadetkov.

Drugi so bili nekoliko razočarani, vendar so sami pri sebi sklenili, da bodo prihodnjič oni tisti, ki bodo prestrelili vlečno vrv.

Samo Šave

Zadovoljni s sodelovanjem

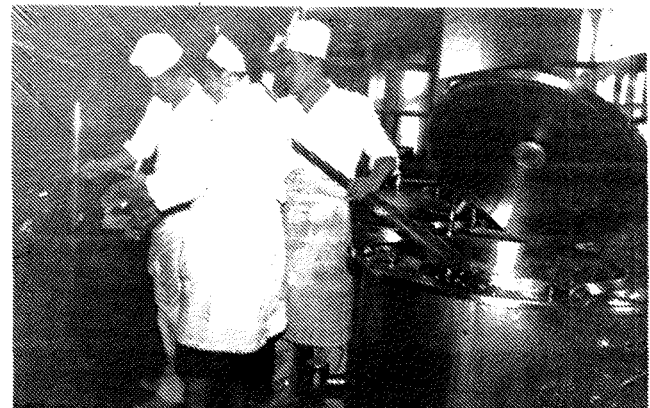
Na drugi seji skupščine zvezne mladinske delovne akcije »Suha krajina 83«, ki je bila v Žužemberku, so ocenili delo na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite. V treh izmenah so sodelovali 603 brigadirji iz vse Jugoslavije. V naselju je ves čas mladinske delovne akcije delovala dežurna služba, ki je poleg varnosti brigadirjev skrbela za nemoten potek vseh dejavnosti.

Obrambne dneve so pripravili ob pomoči občinske konference ZRVS Novo mesto in krajevne konference ZRVS Žužemberk. Obrambne dneve so začeli s tehničnim zborom na katerem so vojaki iz vojašnice Milana Majcna pokazali brigadirjem orožje in opremo enot JLA. Nato so ustanovili pohodne enote iz vseh mladinskih delovnih brigad. Pohod je bil dolg devet kilometrov in je potekal iz Žužemberka do Frate.

Na obrambnih dnevih so sodelovali tudi nekdanji borci, ki so ob pomnikih iz naše revolucije obudili spomin na dogodke iz NOV. Sodelovanje članov ZRVS, ZB NOV in pripadnikov JLA je bilo na področju SLO nad vse uspešno in zadovoljivo.

Viktor Dragoš

Znanje uporabno povsod

Vojaki-kuharji morajo svoje znanje, ki so ga pridobili na tečajih, dopolnjevati tudi po prihodu v enote JLA. Od njihovega strokovnega znanja je namreč v veliki meri odvisna kakovost hrane. Tako je tudi v enoti, ki ji poveljuje Dušan Čiča. Vojaki-kuharji pripravljajo ob pomoči in strogim nadzorom poklicne kuharice Marije Šajn tri vrste hrane za vsak obrok.

Skozi praktično delo se hitreje učijo, pa tudi ponosni so, ko vidijo, da so ostali vojaki zadovoljni s pripravljenimi obroki. To jim je tudi zagotovilo, da bodo lahko tudi po vojaškem roku uspešno nadaljevali delo kot kuharji, torej v poklicu, za katerega so se usposobili v JLA.

P. Nikolić

Za boljše kadrovanje

V zadnjih letih so v naši republiki zelo razvejene dejavnosti na področju usmerjanja mladih v vojaške poklice. Ena od oblik seznanjanja mladih s poklici v JLA so tudi tako imenovani odprti dnevi, ko si lahko mladi ogledajo delo in življenje vojaških starešin. Teh obiskov in pogovorov s starešinami JLA naj bi se udeleževali tudi starši, saj je pogosto njihova

beseda odločilna za izbiro poklica.

Zavod za šolstvo SR Slovenije, koordinacijski odbor pri predsedstvu RK SZDL za usmerjanje mladih v vojaške poklice in RK ZRVS so za boljše poznavanje vojaških poklicev pripravili seminar na to temo. Udeležili so se ga šolski svetovni delavci in predsedniki koordinacijskih komisij za usmer-

janje mladih v vojaške poklice pri OK SZDL. Udeleženci so se seznanili s pomenom usmerjanja mladih v vojaške in obrambne poklice ter s poklici sanimi. Te so jim predstavili starešine, ki jih tudi opravljajo v enotah JLA. Na seminarju se udeleženci niso seznanili z vsemi vojaškimi poklici, saj jih je več kot sedemdeset in so enaki ali pa podobni pokli-

cem v delovnih organizacijah. Skozi pogovore s starešinami JLA pa so udeleženci spoznali tudi vse značilnosti vojaškega življenja.

Udeleženci seminarja so videli, da ima naša armada v svoji sestavi sodobno vojaško tehniko in tudi vse potrebno za njeno vzdrževanje. Spoznali so, da je poklicev danes veliko več, kot jih je bilo še pred nekaj leti, in da je tehnični napredek viden veliko prej na vojaškem področju, kot pa v civilstvu.

Roman Stana

Srednjeameriški »sod smodnika«

»Imeti hočemo močno vojno mornarico, ki bo sposobna nadzorovati vse štiri oceane,« je med drugim izjavil ameriški predsednik Ronald Reagan, ko so v ameriškem kongresu še potekale žolčne razprave o tem, kolikšna finančna sredstva naj bi letos Američani namenili za oborožitev. Tako je bilo že pred izglasovanjem letošnjega rekordnega vojaškega proračuna – »težkega« dobrih 260 milijard dolarjev – znano, da bo dobila ameriška vojna mornarica zajeten kos te »pogače«, ki jo vsako leto »zamesijo« iz denarja ameriških davkoplačevalcev, potem pa z njo »postrežejo« generalom v Pentagonu. Že preprost račun nam pove, kolikšna so ta sredstva, če upoštevamo podatek, da naj bi po novem vojni mornarici namenili več kot 35 odstotkov vojaškega proračuna. Ta finančna sredstva naj bi po eni strani porabili za vzdrževanje skupno 514 vojnih ladij, ki zdaj plujejo pod ameriško zastavo, po drugi strani pa za uresničevanje načrta, da naj bi do konca tega desetletja povečali to število še za okoli 100 plovnih enot.

Danes naj bi namreč sestavljalo glavno udarno moč ameriške vojne mornarice 133 podmornic, 70 rušilcev, 28 križark, 87 fregat in 13 letalonosilk, v bližnji prihodnosti pa naj bi bilo 15 flotilj, s po eno letalonosilk v vsaki od njih, »okostje« ameriškega vojnega ladjevja. Ob tem naj bi se sicer med nekaterimi ameriškimi pomorskimi strokovnjaki lomila kopja, ali je sploh smotno zasnovati takšno zasnovano vojno mornarico, ki naj bi temeljila na velikih ladjah (pri čemer največkrat omenjajo izkušnje iz britansko-argentinske vojne za Falklande, oziroma Malvine, ko se je v »praksi« potrdila učinkovitost sodobnih raket »zrak – morje«), toda zdi se, da so zagovorniki »ladij – velikank« za zdaj v večini. Zato tudi praviloma obvisijo v zraku vprašanja, predvsem pa odgovori na to, koliko časa bi ameriške letalonosilke sploh ostale na morski površini, če bi izbruhnila morebitna vojna s Sovjetsko zvezo. Znani ameriški admiral Rickover je bil namreč kratek in jednat v svojem nedavnem odgovoru na takšno vprašanje: »Približno dva dni!«

Toda to je širši okvir »diplomacije topovnjač«, za katero so se v zadnjem času očitno spet navdušili v Beli hiši. Ožji okvir pa je vse tisto, kar se že od sredine avgusta dogaja vzdolž atlantskih in pacifiških obal Srednje Amerike in Kari-

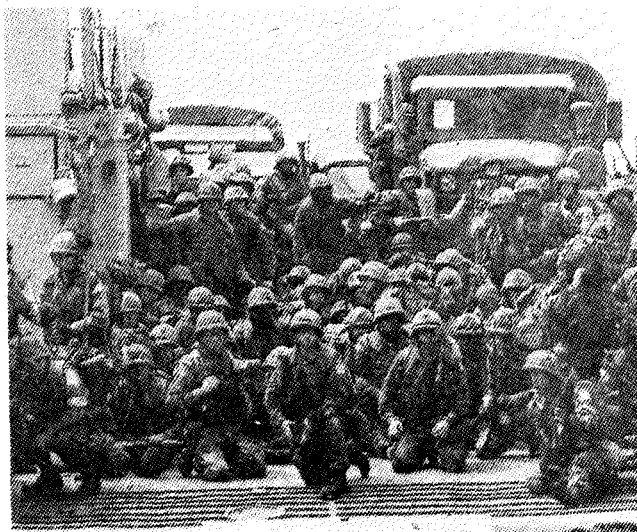
bov in pri čemer je bila morebiti invazija ameriških vojakov na Grenado zgolj »generalka« za nove in zagotovo širše vojaške spopade na tem območju. Z izgovorom, da gre samo za »rutinske« vojaške manevre, je namreč uradni Washington že poleti poslal v ta del sveta 32 ameriških vojnih ladij, med njimi letalonosilki CV-43 »Corral Sea« in CV-61 »Ranger« vsaka ima na krovu po 70 letal, potem 57-tisočotonsko vojno ladjo New Jersey z desantnimi ladjami za izkrcavanje mornariške pehote, 16 križark in rušilcev, dve podmornici, dve minolovki in še šest pomožnih ladij. Na teh ladjah je okoli 16 tisoč ameriških marincev, pred tedni, ko so Američani izvedli invazijo na Grenado, pa jih je bilo na tem območju še precej več, saj sta v napadu med drugimi vojnimi ladjami sodelovali tudi letalonosilka »Independence« in ladja »Guam«, s katere so proti letališču Pearls na Grenadi poleteli prvi helikopterji za osvojitve te pomembne strateške točke na otoku. Toda »eni pridejo, drugi se poslovijo«, bi lahko rekli ob dejstvu, da je »Independence« odplula v bližino libanonskih obal, letalonosilka »America«, s še osmimi ladjami v spremstvu, pa je zaplula v vode Karibov že prejšnji mesec. Vendar, tudi to še ni vse, kar je Bila hiša poslala na omenjeno območje. Na vojaških manevrih z oznako »Veliki bor II«, ki naj bi trajali vse do pri-

hodnje pomladi in morda še dlje, sodeluje namreč še približno 12 tisoč pripadnikov ameriške in honduraške armade, njihova naloga pa je med drugim tudi to, da zdaj pospešeno gradijo dvojne vojaških letališč, na katerih sta pristajalni stezi dovolj dolgi, da omogočata pristaneke bombnikom A-1 in A-6 ter transportnim letalom vrste C-130 hercules. Prvo letališče je samo okoli 50 kilometrov oddaljeno od honduraško-nikaragovske meje in leži dober streljaj od pristaniškega mesteca San Lorenzo v zalivu Fonseca, drugo pa je na severu Hondurasa v bližini mesta San Pedro Sula. Ker je ob tej atlantski obali Hondurasa tudi glavna baza ameriških vojaških svetovalcev, so se v Pentagonu odločili, da bo del vojaških vaj v okviru širših ameriško-honduraških manevrov potekal prav na tem območju.

Tako so v drugi polovici novembra izvedli kombiniran pomorsko-zračni desant na peščene sipine ob pristanišču Puerto Castilla, napad ameriških marincev in honduraških vojakov na namišljenega sovražnika pa so si ogledali številni ameriški generali, med katerimi naj omenimo samo tri najuglednejše: Paula Kellyja – glavnega poveljnika ameriške mornariške pehote, Wasleya Macdonalda – poveljnika atlantskih sil in Paula Gurmana – načelnika poveljstva za južni Atlantik s sedežem v Panami.

Njihova enotna ocena je bila, »da so manevri povsem uspešni«, čeprav bi bržkone tudi ti najvišji ameriški vojaški poveljniki težko razložili, zakaj Američani urijo honduraške vojake za izvajanje tako očitno ofenzivnih vojaških operacij, ko po drugi strani Reaganova administracija prepričuje domačo javnost, da pripadnike honduraških oboroženih sil »izpopolnjujejo za uspešno obrambo pred tujo agresijo« (iz Nikaragve).

Že vse, kar smo našli doslej, dokazuje, da se je sedanje ameriško politično vodstvo odločilo, da bo politiko prejšnje-

Ameriška mornariška pehota med invazijo na Grenado

ga predsednika Carterja do držav »južno od reke Rio Grande« – slednja je temeljila na retoriki zaščite človekovih pravic, kombinirani predvsem s političnimi in gospodarskimi pritiski – zamenjalo s tako imenovano politiko »dolge palice« (gorjače?), pri čemer imajo vsaj navidez glavno besedo generali, diplomati pa naj bi ne-

kake delovali v njihovi senci. Toda še zdaleč niso samo ameriški generali tisti, ki naj bi uresničevali takšno politiko na območju Srednje Amerike in Karibov. Eden od dokazov, da se pri vsem skupaj računa tudi na zavezniške usluge srednjeameriških generalisimov, je tudi obujanje srednjeameriškega obrambnega pakta (CONDECA), ki se mu je poleg Hondurasa, Gvatemale in Salvadora menda priključila tudi Panama, in kar ne bi mogli oceniti kot morda samo novo propagandno potezo. Kajti sodeč po novicah, ki so oktobra prišle v javnost po sicer tajnem sestanku šefov generalštabov omenjenih štirih držav v Tegucigalpi, je bilo takrat predvsem govor o skupni vojaški akciji proti Nikaragvi, pri čemer

čunu s tako imenovano »marksistično nevarnostjo na območju Srednje Amerike in Karibov«, pripravljeni bojovati za »ideale zahodnih demokracij« – kot se sami radi hvalijo. Podobno retoriko seveda uporabljajo tudi nikaragovski protirevolucionarji, ki iz Hondurasa na severu in iz Kostarike na jugu vdirajo na nikaragovsko ozemlje in ki so pred dnevi spet napovedali »začetek dokončne ofenzive proti sandinističnim oblastem v Managui«. Pri tem naj bi bilo »v igri« nekako od 6 do 11 tisoč nasprotnikov sandinistične revolucije, njihove akcije pa izdatno financira, neposredno nadzoruje in vodi ameriška obveščevalna služba.

In kaj bi se znašlo na drugi strani barikad, če bi na tem območju izbruhnila (omejena?) vojna, ki pa jo številni politični opazovalci vsaj za zdaj še izključujejo, saj naj bi po njihovih ocenah morebiten vojaški spopad med Američani in sandinisti pokopal vse možnosti predsednika Reagana za še en predsedniški mandat? V nikaragovskih oboroženih silah je okoli 25 tisoč vojakov in približno še enkrat toliko pripadnikov ljudske milice. Oboroženi so predvsem z lažjim pehotnim orožjem, 25 tanki, osmimi vojaškimi letali, imajo pa tudi nekaj manjših vojnih ladij. V treh rodovih kubanskih oboroženih sil pa je okoli 130 tisoč vojakov in približno 200 tisoč rezervistov, na voljo imajo nekaj manj kot 700 tankov, več kot 200 sodobnih vojaških letal in helikopterjev ter okoli 70 vojnih ladij s fregato »Koni« na čelu. In če vojna ne bi bila »omejena«? Koliko ladij, letal, raket in vojakov bi lahko na to območje poslali Sovjeti, če bi – kot pravimo – »počilo«? Pustimo zato raje to vprašanje odprto in upajmo, da odgovora nanj ne bomo nikoli zvedeli. Kajti Srednja Amerika je zdaj očitno ko sod smodnika – in če bi ta sod eksplodiral, si posledic bržkone ne znamo niti predstavljati.

Dušan Berne

Občni zbor Slovenske kulturno-gospodarske zveze

V tržaškem Kulturnem domu je bil v nedeljo občni zbor osrednje zamejske družbeno-politične organizacije Slovenske kulturno-gospodarske zveze, v katero je včlanjenih kar 25 množičnih družbenih organizacij iz tržaške, goriške in videmske pokrajine. Občnega zbora, ki je potekal pod geslom »Enotni v boju za enakopravnost, razvoj in sodelovanje ob meji«, so se poleg številnih delegatov včlanjenih ustanov udeležili tudi številni ugledni gostje. Med temi naj omenimo vladnega komisarja Marrosuja, ki se je prvič odzval vabilu, in podžupana tržaške občine Pacorja, ki je pripisal slovenski manjšini kot sestavnemu delu družbenega tkiva velik pomen in le z njenim prispevkom bo možno premostiti številne težave tržaškega mesta. Navzoci so bili seveda tudi predstavniki matične domovine z generalnim konzulom Mirošičem na čelu, delegacije političnih strank in manjšinskih organizacij, zastopniki koroških Slovencev in pa italijanske manjšine v Jugoslaviji.

Na občnem zboru so poglobljeno obravnavali celotno problematiko slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, s posebnim poudarkom na prizadevanja za globalno zakonsko zaščito in za akcijsko utrjevanje enotne slovenske delegacije. Veliko je bilo govora tudi o krepitvi gospodarskih zmogljivosti, o razvoju kulturnega dela in ustvarjalnosti o problematiki beneških Slovencev, o pomembni vlogi telesnokulturne dejavnosti ter o potrebi in nujnosti odprte me-

je, ker le tako je lahko slovenska manjšina tesno povezana z matičnim narodom.

Osrednje poročilo je podal predsednik SK GZ Boris Race, ki je ocenil opravljeno delo v zadnjem dvehletnem obdobju in se zlasti zaustavil pri naporih za uspešno globalno zaščito. Žal je pri tem postopku prišlo v Rimu do nedopustnega zavlačevanja vse do nedavnega razpusta parlamenta, sedaj pa spričo mlačnosti in pomanjkanja politične volje opazamo zaskrbljujočo stališče in nova vlada sploh ni prevzela nobene jasne obveze glede globalne zaščite. Obstajajo sicer zagotovila o skorajšnji uzakonitvi narodnostnih pravic, vendar pa po toliko negativnih izkušnjah takim zagotovilom ne moremo več verjeti. Če ne bo v najkrajšem času prišlo do neprekinjene razprave o osnutku zakona, se bodo morali zamejski Slovenci dogovoriti, kaj naj učinkovitega storijo, da se zadeva premakne z mrtve točke. Tudi za vsebino zaščitnega zakona bo hud boj, da se prepreči načrtovano diskriminacijo Slovencev iz videmske pokrajine in mestnih središč. Nevzdržno je stališče, da so Slovenci Benečije, Rezije in Kanalske doline manj Slovenci kot Slovenci iz tržaške in goriške pokrajine. Zato je treba vsem Slovincem brez razlike v treh pokrajinah Furlanije-Juljske krajine zagotoviti možnost uporabe narodnostnih pravic. Tudi v mestnih središčih se že desetletja izvaja hud gospodarski, jezikovni, kulturni in socialni pritisk.

V nadaljevanju svojega po-

sega je Race obravnaval gospodarska vprašanja in naglasil potrebo po večjem sodelovanju med gospodarskimi dejavniki z obeh strani meje. V tem smislu je dal tudi nekaj konkretnih predlogov. Vsestransko podporo zasluži tudi kmetijstvo in treba se je upreti razlaščenju slovenske zemlje. Od čvrstosti gospodarske dejavnosti bosta odvisni gospodarska rast in reševanje problemov celotne narodnostne skupnosti.

Kar zadeva enotno slovensko delegacijo, je Race ugotovil, da je opravila zelo koristno delo in da niso bili zaman vsi napor. Vendar pa bi bilo dobro, da bi prišlo do skupnih stališč tudi pri reševanju konkretnih vprašanj, seveda ob upoštevanju razlik in avtonomije posameznih sestavin.

Zaustavil se je tudi pri pogovoru za prestop državne meje. Če je bil ta ukrep nujen zaradi gospodarskih razlogov, pa s časom dobiva strogo politično razsežnost. Polog brez dvoma hladi oziroma sodelovanje in krepiti tiste politične sile na Tržaškem ki so bile proti osimskim sporazumom in proti združevanju gospodarstev z obeh strani meje. Posledice se zvrščajo predvsem na slovensko manjšino, saj je celotna njena družbena dejavnost vezana na matično domovino. Dlje kot tačasni omejevalni ukrep traja, večje so škoda in posledice pri utrjevanju sodelovanja in sožitja ob meji, kar se maščuje prav na manjšini. Zato je Race izrekel željo, da bi čimprej dozorele možnosti za odpravo pologa.

Race je nato obširno govoril o problemih šolstva, o mladinski dejavnosti, o zaostrenem političnem položaju na Tržaškem in o nevarnem obujanju fašističnega rovarjenja. Kar je nedopustno ob 40-letnici propada fašistične Italije. Na koncu je Race še obsodil nevarnost oboroževalne tekme.

V tajniškem poročilu je Dušan Udovič zelo razčlenjeno poročal o razvejeni dejavnosti SKGZ in včlanjenih organizacij na vseh področjih družbenopolitičnega delovanja. Še posebej je podčrtal prizadevanja za utrditev gospodarstva, kmetijstva in ohranitev območja, naglasil je neprecenljivo poslanstvo kulturnega in športnega izživljanja, poročal je o raziskovalnem delu, o sredstvih javnega obveščanja, o šolstvu in izobraževanju, o problematiki mladih in o Slovincih v videmski pokrajini. Na koncu je Udovič naglasil, da ostaja osnovni namen SK GZ združevanje moči Slovencev, da se celotna narodnostna skupnost uveljavi in doseže enakopravnost.

Nato so izvolili nov glavni odbor, iz katerega bo izšel izvršni odbor. Ob tej priložnosti so tudi izročili tradicionalna priznanja SKGZ. Odličje boja in dela sta za življenjsko delo prejela priznani slikar Avgust Černigoj in dolgoletni urednik tednika Gospodarstvo Lojze Berce. Priznanje boja in dela pa je poleg Hranilnice in posojilnice na Opčinah in taborniške organizacije Rodu modrega vala prejelo tudi pet posameznikov.

Boris Simoneta

Ponovna fašistična gonja na tržaških šolah

Na italijanskih višjih srednjih šolah v Trstu se je v preteklih dneh spet segrelo oziroma se začeli so se nemiri s skupščinami dijakov. Dobro organizirano akcijo so sprožili pripadniki zloglasne fašistične mladinske organizacije Fronte della gioventù, ki so ob novici, da bo italijanski parlament prihodnje dni začel z razpravo o globalni zaščiti slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, sprožili že tradicionalni vik in krik pod geslom »proti bilingvizmu« (dvojezičnosti). Gre za običajen način in zlobno izkrivljeno razkazovanje vsebine raznih zakonskih osnutkov, češ da namerava država priznati nezaslišane pravice državljanom slovenske narodnosti, ki naj bi imeli absolutno prednost pri vseh službah in tako naj bi italijanski mladini pretela brezposelnost oziroma emigracija iz Trsta. Gre očitno za željo, da ustvarijo novo ozračje napetosti v Trstu in kaljenje mirnega sožitja med obema narodnostnima skupnostima.

Spričo odločnega nastopa demokratičnih študentov se naklepi fašističnih skrajnežev niso v celoti uresničili, so pa povzročili nemir in zaskrbljujočo zmedo v študentovskih vrstah. Tako so bile na vseh italijanskih višjih srednjih šolah skupščine dijakov na katerih je v večini primerov propadel namen fašistov, da bi zasedli šolo. Žal pa so bile tudi izjeme, ko je pešiča desničarskih prenapetosti izkoristila mlačnost večine dijakov in izsilila zasedbo šolskega poslopja. Posegla je tudi policija, ki je izgnala pešičo razboritih dijakov in sploh so policijski organi stražili pred šolskimi poslopji, da bi preprečili morebitne neredne.

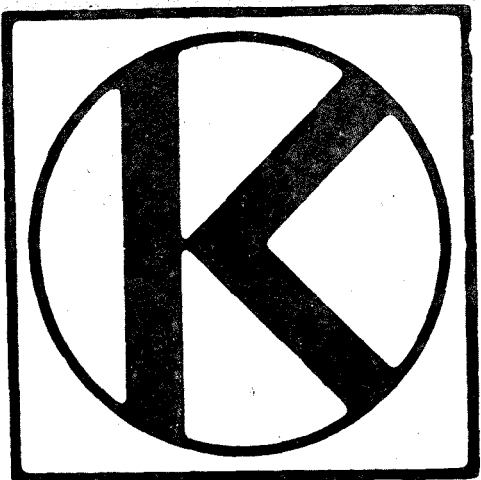
Čeprav se naklep fašističnih mladincev ni povsem posrečil, pa ostaja žalostna ugotovitev, da v Trstu narodnjaške desničarske sile še dalje nesramno podpirajo nezakonitno mrznjo in se trudijo na vse pretege, da bi vplivali na politične sile v rimskem parlamentu, naj ne izglasujejo globalnega zaščitnega zakona. Kot ponavadi gre za namerno izkrivljanje vsebine raznih zakonskih osnutkov in za pravi »lov na čarovnice«.

Pokrajinski odbor VZPI – ANPI

Na prvi seji novega odbora borčevske organizacije VZPI – ANPI, ki je bil izvoljen pred mesecem dni na 6. kongresu v Trstu, so porazdelili vodilne funkcije v tržaškem pokrajinskem vodstvu. Za predsednika Zveze partizanov je bil potrjen Arturo Calabria, podpredsednika pa so Andrej Renar, Paolo Sema in Agostino Zerilli. V tajništvu so Vladimir Kenda, Dušan Košuta, Giuditta Giraldi in Valter de Valderstein, za upravnega tajnika pa so imenovali Giordana Borrija. Predsednik nadzornega odbora je Dušan Lovriha. Da bi izboljšal organiziranost borčevske organizacije, je odbor imenoval šest delovnih komisij, in sicer za organizacijo, skrbstvo, upravo, študij in zgodovinske raziskave ter za proslave 40-letnice osvobodilnega boja.

Na začetku seje se je pokrajinski odbor spomnil nedavno umrlega protifašističnega borca Vittoria Vidali, ki je bil član vsedravnega sveta ANPI in podpredsednik Vsedravnega združenja borcev za svobodo republikanske Spanije.

B. S.

KRKA

Z novimi gospodarji večje možnosti

Obiskali smo tudi Dolenjske in Šmarješke Toplice, zdravilišča, ki že vrsto let delujejo pod Krkino zastavo

Kar smo zapisali v naslovu, so za začetek še želje, kajti preteklo je še premalo časa, da bi lahko že pregledovali kakršnekoli uspehe. Kdor se še spominja, da smo pred dvema mesecema zapisali, da bo po novem novomeški Krkin TOZD »Zdravilišča« gospodaril v domu vojaških invalidov in borcev v Strunjanu, se najbrž spominja tudi, da so vsi dosednji podpisniki družbenega dogovora o Strunjanu (po domače »lastniki«) s Krko podpisali dogovor o začasnem upravljanju (za dobo dvajsetih let), kar pa po vseh pravilih, zapisanih in sprejetih v tem dogovoru, zagotavlja borcem in vojaškim invalidom popolnoma enake pogoje bivanja in zdravljenja v Strunjanu kot doslej (z načrtovanjem izpopolnjevanja zdravstvenega dela uslug v tem obmorskem zdravilišču pa še razširjeno ponudbo). Vemo, da so se pri številnih objektih, za katere so odgovarjale družbenopolitične organizacije in druge organizacije, in so imeli v preteklosti »poseben status«, v razvoju in teku let pojavile številne težave. Od statusnih do vrste drugih. Ni še dolgo, kar je Strunjan pridobil imenitne nove zmogljivosti s hotelom Svoboda. Želje borcev, vojaških invalidov in nenazadnje tudi širše skupnosti so bile, da bi dom posodobili, da bi iz zarodkov in prvih korakov zares zaživelo zdravilišče, klimatsko, naravno zdravilišče, kakršnega potrebuje naše zdravstvo. Mnogo tega se je uresničilo z velikimi napori in nenazadnje tudi z neposrednimi prizadevanjem borcev. Vendar, stabilizacija je prav v času, ko je dom po velikih gradbenih delih ponovno široko odprl vrata gostom, začela kazati svoje zobe na mnogih področjih. Tako tudi na področju zdravstva in turizma. Umno gospodarjenje ni več pomenilo le pridno delo, ampak pomeni predvsem hitro prilagajanje okoliščinam – se pravi trgu. Tudi Strunjan ni obšel stabilizacijski pas. Zategovati ga je začelo zdravstvo (in pošiljalo manj borcev ter drugih na zdravljenje), zategovati pa so ga začeli tudi borci in drugi, ki so tja prihajali le na oddih. Treba je bilo začeti razmišljati tudi o bolj poglobljeni ponudbi v širšem turističnem prostoru. Po skrbno pretehtanem položaju in potem, ko je novomeška Krka z ustreznim programom dela ponudila dotedanjim podpisnikom družbenega dogovora sopodpisništvo in gospodarjenje s Strunjanom v okrilju svoje delovne organizacije, so pristojni ocenili, da je v danem trenutku takšna odločitev ustrezna. Toda danes ni naš namen, da bi (prenagljeno) povpraševali, kako gospodarijo v Strunjanu po novem. Naša naloga je posredovati podatke o nekaterih cenah v Strunjanu in seznaniti borce z novimi možnostmi za ugodnejše bivanje ne le v Strunjanu, ampak tudi v Šmarjeških in Dolenjskih Toplicah.

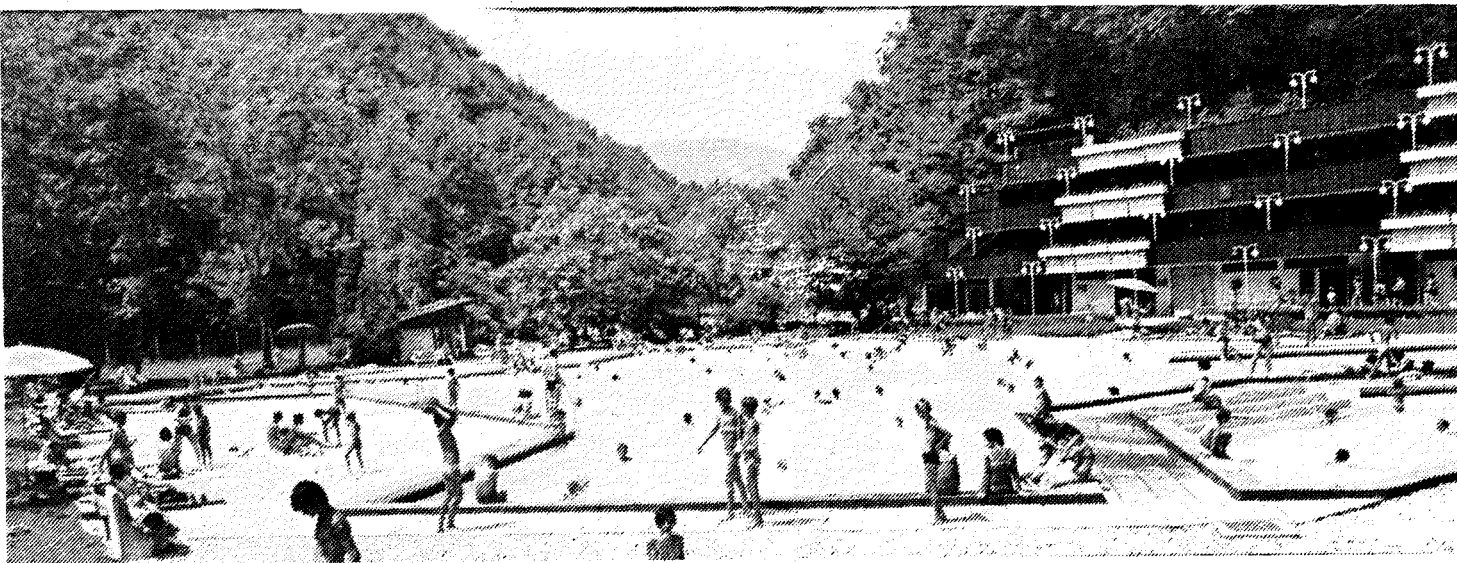
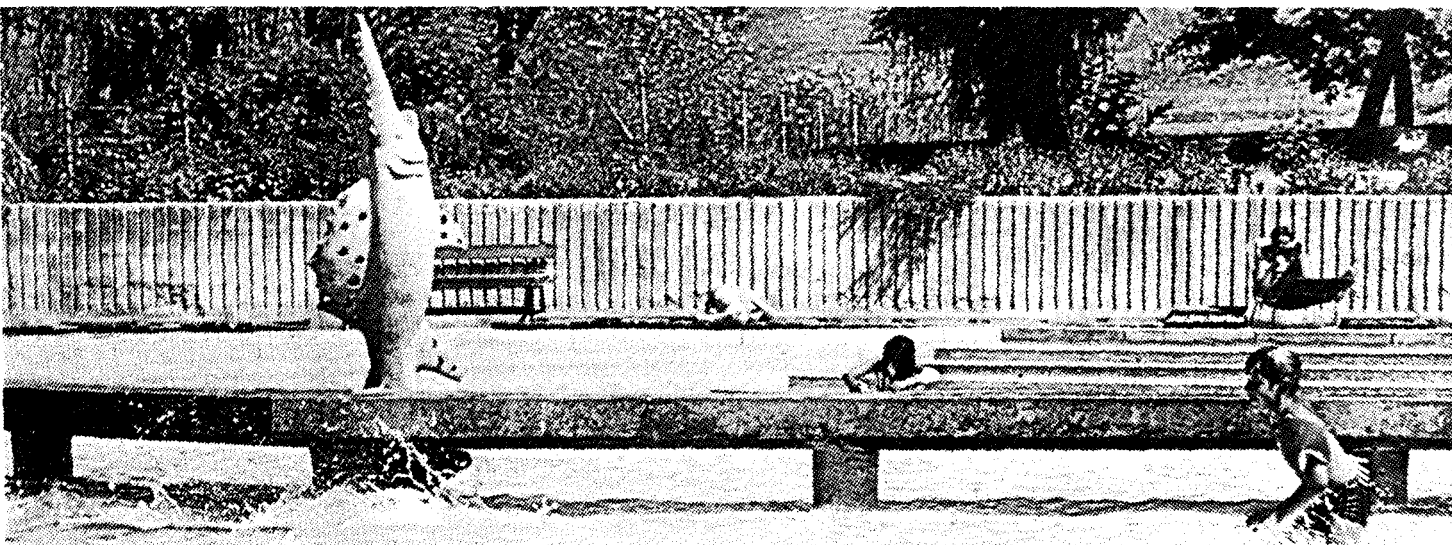
Pa začnimo pri strunjanskih ponudbah: do konca tega leta velja penzijska cena za borce

626 dinarjev. Hkrati so nam sporočili, da ponujajo tako imenovani silvestrski paket po 3900 dinarjev (v ceno so všteti trije penzijski dnevi in slavnostna silvestrska večerja). Za čas od 1. 1. 1984 pa do 31. 4. 1984 bo za borce veljala penzijska cena 750 dinarjev (v ceno pa so vštete tudi nekatere zdravstvene storitve, kakor na primer pregled pri zdravniku, vse skupinske terapije in kopanje v bazenu). Priporočajo desetdnevne pakete. Za preostali del leta 1984 bodo izračun ekonomskih cen svojih ponudb še določili in na osnovi tega potem določili tudi cene, ki bodo veljale za borce. Naj za dodatek k besedovanju o Strunjanu tokrat dodamo le še, da bodo novi gospodarji že v kratkoročnem načrtu razširili zdravstveno ponudbo v Strunjanu, tako fizikalno terapijo kot elektro in vse vodne terapije, blatne kopeli in še kaj. S tem širjenjem pa se bo nujno številčno okrepil tudi zdravstveni team. Tako bodo ustrezno vsem dogovorom izpopolnjevali zdraviliške možnosti in ustvarili s ponudbo v Dolenjskih in Šmarjeških Toplicah ter Strunjanom kar najširšo kompleksno zdraviliško ponudbo.

No, o Šmarjeških in Dolenjskih Toplicah moramo vojaškim invalidom in borcem povedati kaj

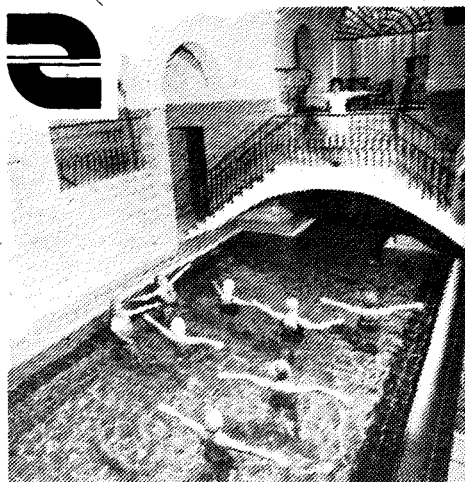

več, saj se je Krka s podpisom dogovora o Strunjanu zavezala, da bo tudi v teh zdraviliščih dajala borcem in vojaškim invalidom ugodnosti, kakršne imajo v Strunjanu. O cenah ta hip še ne moremo spregovoriti, ker jih še niso dokončno izoblikovali.

Na osnovi samoupravnega dogovora o začasnem upravljanju z zdraviliščem vojaških invalidov in borcev v Strunjanu ter iz tega izhajajočih sklepov – medsebojnih pravic, obveznosti in odgovornosti, se je 22. novembra 1983 prvič sestel paritetni odbor za spremljanje izvajanja tega dogovora.

Na tej prvi seji se je odbor najprej konstituiral (v njem je zastopanih pet predstavnikov ZZB NOV Slovenije), nato pa je obravnaval in sprejel poslovnik svojega dela. Prav tako je sprejel poročilo o devetmesečnem finančnem poslovanju Strunjana in informacijo o oblikovanju tamkajšnjih cen storitev za prihodnje leto.

Šmarješke Toplice

Ležijo ob vznožju vasice Šmarješke Toplice, v tihi, zavetni dolini. Naokoli so listnati gozdovi, v neposredni okolici zdravilišča pa velik kompleks parkovno urejenega zemljišča. Termalne vrelce so domačini izkoriščali že v srednjem veku, prvi zapisi o zdraviliški uporabi pa segajo v osemnajsto stoletje.

Zdravilišče je 12 kilometrov oddaljeno od Novega mesta in je z dolenjsko prestolnico povezano z redno avtobusno zvezo. Zdraviliški hotel B kategorije ima v na novo zgrajenem adaptiranem delu 220 ležišč v eno in dvoposteljnih sobah ter apartmajih. Poleg tega imajo še 48 ležišč v bungalovih. Zdravstveni del zdravilišča je namenjen zdravljenju in preventivni dejavnosti in obsega poleg diagnostičnega oddelka ter stacionarija še zaprt hotelski bazen, savno, solarij, trim kabinet, vodne in ročne masaže, inhalacije, Kneippovo terapijo; elektromasažo, obsevanje z ultrakratkimi valovi, z infrardečo in ultravijolično svetlobo, z ultrazvokom, z ostalimi elektro in hidro-terapijami ter dvorano za medicinsko gimnastiko. Lučaj od hotela so še zaprt zimski bazen, mali letni bazen, prijeten lesen bazen in športno-rekreacijski bazen. V vseh je termalna voda.

V tem zdravilišču zdravijo predvsem bolezni srca, ožilja okončin, arterijske hipertenzije, bolezni in poškodbe gibal ter živčevja, psihosomatske bolezni in psihonevroze. Njihova osnovna dejavnost je rehabilitacija bolnikov z boleznimi srca, ožilja, gibal živčevja in psihosomatskih bolezni. Ožja specialnost je rehabilitacija srčnih bolnikov in onih z boleznimi ožilja; za vse to pa so v

Šmarjeških Toplicah ustrezno organizirani. Sodobno opremljen kardiološki laboratorij z aparaturami za obremenilne teste in vrsto naprav nasodobnejše medicinske tehnologije je eden redkih, ki je v naši državi tako dobro opremljen. Težji bolniki in bolniki z akutnimi obolenji so pod nenehno kontrolo v stacionariju, medtem ko poteka program rehabilitacije v sodobno opremljenih prostorih za termoterapijo, elektroterapijo, mehanoterapijo in hidroterapijo s termalno vodo... Skratka, v tem zdravilišču imajo skoraj vse, kar trenutno obstaja na področju medicinske rehabilitacije srčnih bolnikov. Zdravnike specialiste, prijazno medicinske osebje, udobne in domače hotelske storitve ter neomejene možnosti za tihe sprehode po okolici. Hočejo v korak s časom in medicinskimi dognanji in tako prav zdaj uvažajo posebno vrsto zdravljenja boleznih srca in ožilja s hiperbarično oksigenacijo, to je metodo zdravljenja s kisikom pod pritiskom več atmosfer. Kisik se pod pritiskom v krvi raztopi in pride tako tudi do tistih delčkov telesa, kamor sicer zaradi bolezenskih ali degenerativnih sprememb ne more. Ta metoda se šele uveljavlja, dosedanje izkušnje pa so zelo spodbudne.

O zdraviliški dejavnosti v Šmarjeških Toplicah velja povedati še to, da posvečajo zdravniki izjemno veliko pozornosti prav spremljanju bolnikovega srca s telemetričnimi napravami (tja do radija gibanja v oddaljenosti šestih kilometrov). Drug način spremljanja je s holterji, pri čemer zdravniki pri bolniku spremljajo delovanje srca 12 do 72 ur neprekinjeno; na magnetnem traku (ki ga v napravi nosi bolnik s seboj) se zapisuje grafični zapis, ki ga potem zdravniki odčitujejo na zaslonu. Zlasti je ta metoda uspešna pri različnih aritmijah, tipični angini pectoris, vrtočlavih in podobnih obolenjih, ki jim je izvor težko ugotoviti. Vsem bolniškim nadlogam pa brez dvoma odpravijo tudi krajši sprehodi, izleti in razvedrilo, ki jih tako okolje kot prijazni gostitelji ponujajo na vsakem koraku. Tam naokoli so posejani partizanski kraji, blizu je Otočec, blizu je Novo mesto s svojimi znamenitostmi, Kostanjevica s Formo vivo in galerijo... In vse to ponuja zdaj Krka borcem ceneje. Koliko in kdaj, nam bodo pa še sporočili.

Dolenjske Toplice

Naštevjanja in opisovanja še ni konec. Tu so še Dolenjske Toplice, na prostoru, ki je bil nekoč predstraža partizanskega Roga. Do Ljubljane je 68 kilometrov, do Novega mesta 12. Avtobusne zveze so redne in pogoste. Tudi tu je zdraviliška tradicija že stara in o tem pričajo spomeniško varovane ter z izrednim občutkom za varstvo naše kulturne dediščine varovane zdraviliške stavbe. O tem prča prečudovita hotelska jedilnica s poslikanim stropom, nenazadnje pa tudi intimni, majhni bazenčki, ki so ohranili klasične oblike kljub obnovi.

V Dolenjskih Toplicah zdravijo predvsem revmatična obolenja hrbtenice, sklepov, mišic in vezij. Prav tako pa zdravijo bolnike po poškodbah in operacijah kosti in gibal, prekrvavitvene motnje okončin in okvare živčevja. Zdravniki in drugo medicinsko osebje skrbijo za zdravljenje, gostinci pa za udobje. In udobje ni le v prijetnem okolju in dobri gostinski ponudbi. Je tudi v izjemni dolenjski prijaznosti, v naravi, katere posebno milino daje reka Krka z gričevnato dolenjsko pokrajino. Le nekaj korakov od teh toplic pelje partizanska magistrala proti Beli krajini. Ni daleč do Pletierij, Žužemberka, Roga... Tistim, ki se radi zavrtijo ob poskočni godbi, bo na izbiro ob vsakem času vrsta prireditev. Potem pa so tu še pikniki, prirejanje domačih gostij ter kulturne prireditve.

Ste že bili v Dolenjskih Toplicah? Če ne, jih obiščite kdaj. Ne bo vam žal in vračali se boste tja znova. Tudi v njih bodo še s posebno pozornostjo in prijaznostjo sprejeli nekdanje borce, kakor jih je ta kraj znal toplo sprejemati med vojno.

Aktivist, ki se ne utegne oddobriti

Alojza Cvitkoviča poznamo že nekaj let in v vseh teh letih se ni prav nič spremenil. Njegov hudomušen in iskren nasmeh, trd pogled in ostre kretnje rok izdajajo tega globoko zakoreninjenega Belokranjca, večnega borca in aktivista.

Rodil se je 1922. leta v vasi Dolenjci pri Adlešičih. Že pred drugo svetovno vojno je bil na strani delavskega razreda in se je bojeval proti krivicam. Leta 1937 se je v Metliki izučil za krojača in ves čas deloval kot aktivist, dokler ni 1. julija 1942. leta zaradi italijanske gonje moral k partizanom. V začetku je deloval v okolici Metlike, nato pa na območju Črnomlja oziroma Adlešičev, kjer je bil vse do konca vojne. Bil je član okrajnega odbora SKOJ

kojitve leta 1979. Takoj po vojni je kot tajnik krajevnega narodnoosvobodilnega odbora moral od revnih kmetov pobirati delež za industrijska središča. Za to obdobje pravi:

»To je bilo moje najnevarnejše delo in eno najtežjih obdobij mojega življenja. Na eni strani je bila družba, ki je vse to zahtevala, in na drugi revni kmetje, ki se sami niso imeli za pod zob in so živeli na pogoriščih, ki jih je pustila vojna vihra.«

Kljub vsem težavam pa se njegovo družbenopolitično delo ni zmanjšalo. Za svoje medvojno in povojno delovanje je dobil veliko priznanj, med drugimi tudi orden zaslug za narod, medaljo za hrabrost, orden dela s sre-

ki so se vneto kot on bojevali za lepši jutri, imajo Adlešiči danes asfaltirano cesto in še vrsto drugih izboljšav. Več kot 30 let je bil Alojz tudi predsednik prosvetnega društva Adlešiči. Pod njegovim vodstvom je folklorna skupina Adlešiči ponesla slavo Adlešičev po vsej Sloveniji in zahodni Hrvatski. Pri tem mu je veliko pomagala njegova žena.

Že od leta 1936 je Alojz v odboru za jurjevanje. S svojim znanjem in izkušnjami je veliko prispeval k oživitvi in uveljavitvi te osrednje belokranjske folklorne prireditve. S folklorno skupino in tamburaškim zborom, ki ga vodi sam, žanje uspehe, ki hkrati prispevajo tudi k uspehom osrednje prireditve jurjevanja vsako leto v Črnomlju.

Alojz je bil tudi glavni pobudnik pobratena med Adlešiči in Prilisce – Vukova gorica v SRH ter med Adlešiči in KS Stara Ljubljana. S pobrateno KS Stara Ljubljana še danes tesno sodelujejo. To sodelovanje se je pokazalo v financiranju asfaltirane ceste na območju Purga-Velika sela, kjer so bili sofinancerji občani Stare Ljubljane. Krajani Stare Ljubljane pa so bili pod večšo organizacijsko roko svojega predsednika Jaka Rozmana tudi sofinancerji pri gradnji kulturnega doma v Adlešičih.

Kako gledate kot borec in družbenopolitični aktivist na trenutne razmere pri nas?

»Za sedanje razmere ne moremo kriviti delovnega razreda in preprostega kmečkega človeka, ki tudi nosi največje breme, temveč neodgovorne gospodarstvenike in funkcionarje. Odgovarja naj krivec. V letih, ko sem bil upravnik pošte, sem osebno odgovarjal tudi za 5 par. Nobene krivde tudi za teh 5 par takrat nisem delil z drugimi uslužbenci pošte, kot to danes počno naši gospodarstveniki!«

Kaj mislite o depozitu?

»Po moje je to nesprejemljivo. Imam vojne tovariše v Italiji, vendar jih zaradi depozita ne morem obiskovati. Informacija, da za 1. november ne bo treba plačati depozita za prehod čez mejo, je

Alojz Cvitkovič

bila dana prepozno. To je bil posmeha vreden ukrep!«

Kaj mislite o današnji mladini in njenih problemih?

»Predvsem to: ne bi smeli (tako kot tudi nobena druga družba na svetu) dovoliti brezposelnosti mladine, kajti ravno mlada generacija je bila nosilec preteklega revolucije. Iz izkušenj vem, da danes kot uslužbenec ne bi bil kos razvoju, ki ga zahteva odgovorno delovno mesto, tako kot to zmore mlajši človek. Zato sem odločno proti upokojujencem, ki delajo honorarno, ali pa imajo dovolj delovne dobe za pokoj, pa še delajo in s tem mlademu človeku – strokovnjaku, jemljejo kruh.«

Se bi lahko veliko zapisal o Alojzu Cvitkoviču, vendar naju je preganjal čas. Moral je na eno izmed številnih sej. Alojz je del pogonskega stroja v Adlešičih in nikoli se ne utegne ustaviti.

Marjan Jerman

Jožko Talanyi-Janez je bil ubit v zasedi

Med mladince iz Pomurja, ki so se že leta 1941 vključili v boj proti okupatorju, sodi tudi Jožko Talanyi-Janez. Rodil se je 19. 3. 1922 v Križevcih v Prekmurju. Po osnovni šoli je obiskoval meščansko šolo v Ljutomeru. Leta 1937 je odšel študirat v Francijo, bil vpisan na Tujski prometni šoli, nato pa na Višji hotelski šoli ter ostal tam vse do nemškega napada na Francijo 40. leta. Po teh dogodkih se je vrnil v domovino in se vpisal na Višjo hotelsko šolo v Beogradu. Povezal se je z naprednim mladinskim gibanjem in že leta 1940 postal član SKOJ. Zaradi vojne nevarnosti se je 1. 4. 1941 vrnil domov na Kapelo.

Ko so se na desni strani Mure začeli upirati okupatorju, se je tudi Jože pridružil upornikom. Že leta 1941 se je povezal z idejnimi nosilci upora v Slovenskih goricah, tako s profesorjem Jožetom Kerenčičem, Štefanom Kuharjem in drugimi. Sodeloval je pri sabotažnih akcijah, biranju orožja, streliva in sanitetnega materiala. Udeležil se je prvih sestankov upornikov na desni strani Mure. V jeseni 1941 je narodnoosvobodilno gibanje v Slovenskih goricah že doseglo precejšnji razmah. K temu sta brez dvoma pripomogla PK KPS za Štajersko in partijska organizacija v Prekmurju. Mreža OF je tako v Slovenskih goricah segala od Pesnice pri Mariboru, prek Lenarta v Slovenskih goricah, Gornje Radgone, Radencev, Kapele, Ljutomer, Vidma ob Ščavnici, Bučkovcev proti Ormožu in Središču ob Dravi. Niti so se gale tudi v Jursince, celo v Strigovo in še naprej v Medžimurje.

Jeseni 1941 je okupator odkril mnoge sodelavce OF v Slovenskih goricah. Padla je tudi prva žrtev. Tem prvim aretacijam se je Jožku

Talanyiju uspelo izmakniti, saj se je novembra 1941 za nekaj časa umaknil v Prekmurje, kjer so živeli njegovi starši. Občasno pa je še zmeraj prihajal v Slovenske gorice in spomladi 1942 poskušal obnoviti nekatere organizacije OF. Delo pa je bilo izredno težko, saj je okupatorju ob koncu leta 1941 uspelo zajeti večino organizatorjev OF v sevrovzhodni Sloveniji. Ljudi je bilo težko pridobiti za sodelovanje, saj je okupator v letu 1942 stopnjeval nasilje.

V jeseni 1942 je prišel na območje Slovenskih goric poverjenik IO OF Ivan Nemec-Vojko, ki se je takoj povezal z Jožkom Talanyijem. Zadolžil ga je za delo z mladino. Jožko se je odslej še z večjo vneto lotil dela. Novembra 1943 je postal član okrožnega odbora OF za ljubotomsko-radgonsko območje. Po ustanovitvi okrožnega komiteja SKOJ za ljubotomsko-radgonsko območje pa je Jožko Talanyi postal njegov sekretar. Leta 1943 je postal član KPJ. Po vaseh Slovenskih goric je ustanavljal odbore ZSM in sodeloval pri razvoju SKOJ. Med skojevce je Jožko v letu 1944 sprejel tudi Milka Domjanika in Franca Petka. Oba sta veliko storila pri razvoju mladinske organizacije na radgonskem območju ter sodelovala pri raznih sabotažnih in drugih akcijah. Jožko Talanyi je po nalogu Ivana Nemca-Vojke skrbel tudi za mobilizacijo novincev za partizane. V letu 1944 je vodil več novincev in partizane na Gorenjsko, in to prek Celovca, ker je bila ta pot manj nevarna. Sodeloval je pri ustanavljanju odborov OF in sabotažnih akcijah.

V letu 1944 je CK KPS pošiljal na območje Slovenskih goric kadrovske pomoči. Ob prihodu teh je narodnoosvobodilno gibanje doseglo v letu 1944 največji organizacijski razmah.

Alojz Cvitkovič podpisuje listino o pobratanju Adlešičev in KS Stara Ljubljana

uprave Črnomelj do osvoboditve. Kot aktivist je deloval pri organiziranju mladinskih gibanj pri nabiralnih akcijah, mitingih, zbiranju in razpečevanju propagandnih materialov, deloval je v propagandnih akcijah za odhod mladih k partizanom.

Po osvoboditvi je bil tajnik krajevnega narodnoosvobodilnega odbora, tajnik občine, tajnik krajevnega urada in na koncu še matičar in upravnik pošte – vse do upo-

brnim vencem, plaketo ZB NOV Jugoslavije, občinsko priznanje OF, odličje svobode s srebrnimi listi.

Bil je glavni organizator akcije za napeljavo elektrike v Adlešiče. Tudi ta boj je bil trd, vendar je bil leta 1950, ko so v Adlešičih zagorele prve žarnice, bogato poplačan. Takoj se je začel bojevati za telefon in že leta 1952 so imeli krajani prvi telefonski aparat. Po njegovi zaslugi in zaslugi njegovih sodelavcev,

Pokol v Češči vasi

Dolgo je že, odkar je onemelo na trati pri Češči vasi devetnajst borcev tretje čete drugega bataljona Krškega partizanskega odreda pod svinčenkami in noži belogardistov. Bil sem komandir te čete. Dne 13. julija 1942 smo pregnali Italijane iz Žužemberka. V mraku smo organizirali na trgu sredi vasi miting, potem pa odšli na nove položaje. Pričakovali smo, da okupator ne bo mirno prepustil Žužemberka partizanom.

Pozno ponoči sva prišla s političnim komisarjem Ladom v četno taborišče na Brezovi rebri. V taborišču je bilo tiho. Sicer pa je bilo ta čas tu le za dober vod borcev, ker so bili drugi v zasedi pri Straži in Soteski. Skoraj za vod borcev pa sva pustila s političnim komisarjem Ladom Babičem v okolici Žužemberka. Moja četa je bila tedaj zelo številna. Imel sem sto šestdeset borcev v štirih vodih. Nisem se pridel do šotora, ko mi je prišel naproti dežurni. »Zdravo, tovariš komandir!« Je kaj novega, Frank? »Okrog polnoči je prišel s Frate kurir Petra Kalana. Naročil mi je, da prideš jutraj na Frato. Nekaj pomembnega mora biti.« Še nekaj časa sva ugibala, kaj nama bo povedal Peter Kalan, Boris Kidrič. Močno utrujena sva zaspala.

Prebujalo se je sveže poletno jutro. Iz smeri Straže je bilo slišati nekaj osamljenih strelcev. Oba s političnim komisarjem sva bila v trenutku na nogah. Naproti nama je

prišel dežurni taborišča. »Poslji proti Straži takoj pet borcev,« sem ukazal dežurnemu. Nisem se še opasal, ko se je vrnil dežurni in za njim je stopal z rokama na hrbtu neznan partizan. Bil je Boris Kidrič. Političnemu komisarju in meni je krepko stisnil roko, se nama nasmehnil in rekel: »Pojdimo ven. Sami se moramo pomeniti.«

Med potjo naju je spraševal, kako je bilo v Žužemberku. Povedala sva mu. Na rhu grička smo sedli na mahnatu tla. Tovariš Kidrič nama je najprej povedal, kako je na bojiščih okoli nas. Predvsem je veliko in natančno govoril o beli gardi, ki se je dolgo skrivala pod imenom »štajerski bataljon.« »Mislimo, da je belih zdaj za bataljon,« je rekel Kidrič. »Nedavno so se taborili pri Šentjoštu pod Gorjanci. Zdjaj pa se premikajo prek Stopič proti Dolenjskim Toplicam. Verjetno bodo čez dan ali dva prišli v okoliš vaše čete. Bodite budni. Spremljajte vse sumljive ljudi. Če pride do boja, pa še posebej pazite. Nikar jih ne podcenjujte. Takoj se povežite s Prlekovo četo, ki je menda nekeje pri Mirni peči. Organizirajte skupno akcijo na taborišče belih. Udariti bo treba bliskovito, saj veste, da so že povezani z Italijani.«

Kidrič je potem odšel proti Frati. S političnim komisarjem pa sva tako takoj posla- la na položaje treh vodov pri Straži Soteski in Žužemberku kurirja s potrebnim obve- stilom.

V noči med 14. in 15. julijem je prišel belogardistični bataljon čez Krko po Volavškem jezu. Utaborili so se v gozdu. Niso odlašali. Po zločinih okoli Senjoka in Dolža so tu nadaljevali z delom. Prva žrtev je bil Viktor Hajtnik. Ta je nekaj časa podpiral belogardiste, ker je mislil, da je »štajerski bataljon« partizanska enota. Belogardisti so poslali ponj v grad Braitenau, ga pri- jeli, mučili in rezali in nato truplo zakrili z listjem. Potem se je premaknil belogardi- stični bataljon v gozd med Temenico, Prečno in Češčo vasjo. Naslednji dan so kmetje našli truplo pogrešanega Hajtnika. Hitro so se povezali z mojo četo in nas obvestili o prihodu belogardistov na to območje. Še isti dan je prišel v četno taborišče terene Faleskine iz Straže in z njim še neki tovariš. »Belogardisti so te dni prešli Krko in se utaborili v gozdu blizu Češče vasi,« sta po- vedala. »Veliko jih je in vsi so dobro oboro- ženi.« V taborišču je v trenutku završalo. Takoj sem ukazal dežurnemu, naj skliče zbor vseh borcev v taborišču. Hkrati pa poslal kurirja konjenika na položaj vodov pri Straži, Soteski in Žužemberku z naroči- lom, naj se vsi nemudoma vrnejo v tabori- šče. Okoli pete ure popoldne sta prišla v taborišče voda borcev od Straže in Soteske, vod od Žužemberka pa pol ure kasneje. Medtem sva s političnim komisarjem napra- vila načrt za akcijo. Drugi vod vodnika Šta- jerca je takoj odšel proti Prečni z nalogo, da zasede položaj pri češči vasi in prepreči umik belogardistov proti Novemu mestu v varstvo Italijanov. Medvedov vod smo ne- koliko okrepili in ga poslali skozi Doljno Stražo do gradu Braitenau z nalogo, da za- sede položaj na tem območju. »Medved, nikakršnih prezgodnjih akcij,« sem naročil

vodniku. Kurir, ki je že odšel po Prlekovo četo, da bi se priključila napadu na belogar- diste, bo pravočasno prišla. »Politični ko- misar je prevzel Stritarjev del voda in odšel proti Gornji Straži z nalogo, da prepreči umik belogardistov v to smer. Lojzov četrti vod pa naj bi ostal v rezervi na položaju sredi poti od Brezove rebri proti Breite- nauu, kjer smo se dogovorili, da bo zveza in kjer bom tudi sam. Takoj sem tudi poslal kurirja z obvestilom o belogardistih in na- črtu napada na njihovo taborišče tovarišu Kidriču na Frato. Ta je načrt potrdil. Tabori- šče čete je ostalo pred mrakom tega dne skoraj prazno. Politkomisarjeva skupina in borci, ki sem jo imel v rezervi, smo že bili ob robu gozda nad straškimi vonogradi. Dobili smo tudi obvestilo, da je Prlekova četa že na pohodu proti nam. Še pred prvim mrakom sta prišla dva voda borcev Prleko- ve čete. Politični komisar Lado ju je takoj odpeljal v dolino in jima med potjo razložil načrt akcije. Skrbno pripravljen napad na belogardistično taborišče pa se nam je izja- lovil zaradi drobnih napak. Morebiti je pri- šlo do neuspeha zaradi mojega kurirja, ki se je med potjo ustavil v Dolnji Straži in po hišah »žical« pijačo. Delno pa tudi po krivi- di vodnika Medveda in njegovih borcev, ki so hoteli z belogardisti opraviti kar sami. Tu so bili fantje, ki so do tedaj že marsikaj slišali o beli gardi. Zato so prav ta dan čutili v sebi še posebno željo, da se z njimi spopa- dejo. Mnogi borci so nagovarjali vodnika, naj udari po belih kar sami. Vodnik Me- dved se jim je najprej upiral, potem pa je le privolil.

Nestrpen se čakal na zvezi. Medtem se je naglo mračilo in zaslišali smo prve strele. Bilo je komaj pol osmih. Takoj sem pomi-

Januarja 1944 je bil poslan v Prekmurje Stane Červič-Bojan s skupino aktivistov, ki je ponovno poživila narodnoosvobodilno gibanje v teh krajih. Julija 1944 sta prišla na to območje Jože Kramar-Juš in Dane Šumenjak-Miran, prve dni decembra 1944 pa je šla v Prekmurje skupina petih borcev, ki jih je vodila Ela Letonja-Atena. Dne 24. 12. 1944 je odšla v Prekmurje še manjša skupina, ki jo je vodil Franček Majcen, in v tej skupini je bil tudi Joško Talanyi-Janez. Joško naj bi delal predvsem po vaseh z mladino, pomagal ustanavljati odbore OF in zbiral podatke o vojnih zločincih. Zadnjo pomoč je CK KPS poslal v Prekmurje ob koncu decembra 1944, ko je prišel v Prekmurje Ferdo Godina s skupino borcev. Vse to je pripomoglo k ponovnemu vzponu narodnoosvobodilnega gibanja na tem območju. Januarja 1945 so borci v Prekmurju v Motvarjevski koči ustanovili Prekmursko četo. Ob ustanovitvi je štela 6 borcev s štajerskega območja in okrog 25 domačinov. V Prekmursko četo se je vključil tudi Joško Talanyi-Janez. Četa je v Prekmurju izpeljala več akcij, kar je Madžare silno vznemirjalo. Okupator je četi stalno sledil, zato je delovala v zelo težkih razmerah. Madžari so četi večkrat postavljali zasede. Tako je skupina partizanov omenjene čete, v kateri so bili Franček Majcen, Stefan Zelenko, Stefan Bakon in Joško Talanyi, 28. 2. 1945 padla v sovražnikovo zasedo na gozdni jasi Bereki v Bukovnici. Ubili so Jožka Talanyija-Janeza. Truplo so Madžari odpeljali na pokopališče v Dobrovnik in ga skrunili. Po vojni so njegove posmrtno ostanke prepeljali na pokopališče v Mursko Soboto.

Na kraju, kjer je padel mladi skojevec in član KPJ, so krajani postavili spomenik. Jožku v spomin pa je vzidana spominska plošča tudi na poslopju današnje pošte v Gornji Radgoni na Partizanski cesti 20, kjer je Joško preživel mladostna leta.

Drago Novak

Prijateljska nacistična veriga na Koroškem in Gorenjskem

Malo je znano, kako so prijateljske vezi vplivale na izbiro ljudi, ki so odločali o usodi milijonov, o življenju in smrti. Vodila so posredno od Hitlerja do nacističnih funkcionarjev na Gorenjskem.

Po uspelem atentatu na šefa centralne uprave za državno varnost Reinharda Heydricha maja 1942. leta v Pragi je do konca leta Himmler vodil to upravo. Z odlokom z dne 30. januarja 1943 je Hitler na ta položaj imenoval 40-letnega dr. Ernesta Kaltenbrunnerja, ki je bil doma iz bližine Hitlerjevega rojstnega kraja, v okraju Inn pri Braunau. Na univerzi v Gradcu je diplomiral pravo.

Poleg sodnijskih opravil se je ukvarjal s politiko in hitro napredoval v avstrijskih esesovskih enotah. Avstrijska policija ga je večkrat zaprla in je bil leta 1935 obsojen zaradi veleizdaje. S Seyss Inquartom sta pripravila priključitev Avstrije k Nemčiji.

Kaltenbrunner je bil po postavi in obnašanju pravcata gorila.

Jacques Delarue ga je v svoji knjigi Zgodovina gestapa takole opisal: »Zopnost, ki jo je izzival njegov obraz, so se posebej poudarjale globoke brazgotine, spomini na tiste nemške študentske boje, v katerih so s sabljami drug drugemu rezali lica, da bi bili kar najbolj možati. Na tem olesenelem obrazu je bilo redkokdaj videti kakršenkoli izraz. Iz zajetnega telesa je prihajal temen glas z močnim avstrijskim naglasom, ki je zelo zgodaj postal zamolkel, zaradi čezmernega pitja. Kaltenbrunner je bil namreč kot mnogi nacistični glavarji nepopolniji alkoholik – zaradi česar ga je Himmler kmalu začel prezirati. Razen tega je pokadil najmanj po osemdeset cigaret na dan. Njegovi prsti in nohti so bili povsem rjavi od nikotina.

Od desetih dopoldne naprej je pil šampanjec in razne druge pijače, zlasti pa konjak, ki so mu ga pripeljali iz Francije. Med pogovorom je uprl v sobesednika svoj motno prodorni pogled, pogled pijanca, ki kot da bi gledal in

hkrati prav nič videl.

Niti najmanj ni pomišljal, da si ne bi sam ogledal, kako uničujejo ljudi v koncentracijskih taboriščih. Med službovanjem v Avstriji jeseni 1942. leta je obiskal Mauthausen. Spremljal ga je poveljnik taborišča Ziereis. Hotel je biti pri odhodu skupine jetnikov v plinsko celico, nato pa je skozi posebno okence opazoval, kako so umirali.

V začetku 1943 je spet obiskal Mauthausen, tedaj pa so za »pokušnjo« pobijali pred njim jetnike na tri različne načine: z obešanjem, s strelom v tilnik in naposled v plinski celici. Jetniki iz taborišča in uslužbenci so pripovedovali, da je bil Kaltenbrunner izredno razpoložen in nasmejan...

Mednarodno vojaško sodišče je 1. oktobra 1946. leta Kaltenbrunnerja obsodilo na smrt z obešanjem.

Gauleiter dr. Friedrich Rainer je bil Kaltenbrunnerjev soborec iz dni bojev avstrijskih nacistov za prevzem oblasti in priključitev k rajhu. Rojen je bil 28. julija 1903 v St. Vidu ob Glini na Koroškem. Njegov oče je bil učitelj, sicer zagrizen nemški nacionalist, kar je vplivalo na sinovo opredelitev.

Tako kot Kaltenbrunner je tudi Rainer diplomiral pravo v Gradcu. Isto leto sta bila rojena, bila sta sošolca. Dr. Rainer je bil v mladosti nekaj časa lesni trgovec in potem bančni uradnik. Leta 1943 mu je Hitler dodelil čin obersturgruppenführerja SS, kar ustreza činu generalpolkovnika. Živel je leto dni dlje kot Kaltenbrunner. Leta 1947 je bil usmrčen v Ljubljani.

Od vseh okrožnih voditeljev nacistične stranke na Gorenjskem je imel dr. Rainer najrajši dr. Walterja Hochsteinerja, pravnika. Večkrat je pohvalil njegovo sposobnost.

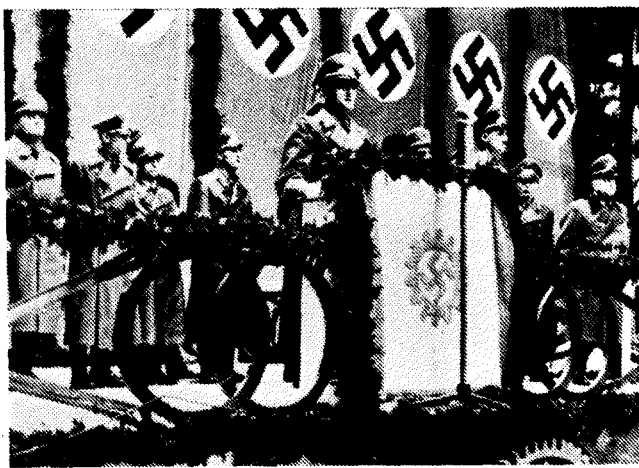
Dr. Hochsteiner je bil rojen 11. junija 1909 v Weitensfeldu. Po narodnosti je bil Avstrijec (Rainer je bil Nemec), poročen, oče štirih otrok. V Radovljici je bil okrožni vodja stranke od 1. junija 1942 do 27. septembra 1944, ko je bil premeščen na enako dolžnost v Kranj.

Okrožni vodja Leo Kuss je bil na tem položaju v Kranju v letih 1942 in 1943, tedaj star 40 let. Rojen je bil v Scheiflingu v Avstriji. Doma se je izučil za kovača, in to potem, ko je že uspešno opravil štiri razrede gimnazije. Kot nacist se je 1934. leta udeležil poskusa državnega prevrata v Avstriji. Pred pregonom policije je zbežal v Nemčijo in iz taborišča pri Münchnu hodil na priložnostna dela, dokler ni dobil službe nameščenca pri nemški delovni fronti (DAF).

Osebnostna poznanstva so vplivala, da so bili v celovski podružnici državnega propagandnega urada na Bledu Welz Lo. har (ki je bil februarja 1942 vpoklican v vojsko), Herman Petschauer (Pečaver), Korošec, po poklicu učitelj. Z Bleda je odšel jeseni 1942. Za njim je propagandno podružnico na Ble-

nostne policije in varnostne službe na Bledu Josef Vogt, potem pa na enakem položaju do poletja 1944 v Mariboru.

Vogt je bil rojen 30. julija 1897. leta v Mettmannu pri Düsseldorfu (Na Bledu je praznoval 45. rojstni dan), kot sin ravnatelja osnovne šole. Leta 1915 je prostovoljno odšel k vojakom. Bojeval se je v Rusiji, na Poljskem in v Franciji. Bil je petkrat ranjen in je dobil železni križ ter ranjensko značko. Po vojni se je zaposlil pri deželni upravi v Düsseldorfu in obenem obiskoval univerzo v Kölnu, fakulteto za gospodarske vede. Po študiju je bil nekaj časa zaposlen v banki, od 1925. leta pa pri policiji. V nacistično stranko je bil sprejet 1937. leta, čeprav je zaprosil že štiri leta prej. Kot kriminalist in gestapovec je bil zaposlen v Gladbecku,

Govor nacističnega funkcionarja v jeseniški železarni decembra 1942. (Fotoarhiv Tehnični muzej jeseniške železarne)

du vodil Hans Oberdorfer, učitelj iz Lienza, ki so ga v začetku 1944. leta mobilizirali v vojsko. Najbolj posrečen je bil zadnji šef blejske propagandne podružnice Weisch, ki so ga zaradi »slabega moralnega vedenja« dvajset dni pred koncem vojne odstranili s tega položaja, kar je bila navsezadnje njegova izredna sreča.

Od 1. julija 1942 do marca 1943 je bil komandant var-

berlinu, Essnu, v Düsseldorfu in v Kölnu na Pomorjanskem, od koder je razpredal vohunsko mrežo na Poljskem. Bil je specialist za odkrivanje komunistov in drugih levičarjev in mnogo Nemcev je poslal v prva koncentracijska taborišča. Pred prihodom na Gorenjsko je delal v 4. uradu državne varnosti (RSHA), to je pri centrali gestapa.

S prihodom Vogta na Bled

in po številnih posvetovanjih, se v Sloveniji začne doba najhujšega nasilja. Takrat je na inspekcijo na Bled prišel tudi esesovski general Kurt Daluege, ki je sploh v Hitlerjevi Nemčiji prvi dobil čin esesovskega generala.

Ohranjenih je več Vogtovih poročil. Preberimo si odlomke iz dveh, ki sta bili napisani pred štiridesetimi leti. V poročilu z dne 1. novembra 1943, ko je bil komandant varnostne policije in varnostne službe na Štajerskem s sedežem v Mariboru, med drugim poroča:

»Ljudje, ki so si prej vidno prizadevali, da bi govorili nemško doma in v javnem življenju, delajo zdaj nasprotno. Še celo tisti, ki so se izdajali za folksdojčere, govorijo zdaj nemško le, kadar je to nujno potrebno in le kadar to zahteva njihova navidezna pripadnost k tako imenovanim folksdojčerm.

Značilno za sedanje obnašanje spodnještajerskega prebivalstva je tudi dejstvo, da prihajajo na redne sestanke »dni krajevskih skupin« le tisti, ki so po svojem položaju in po svoji organizacijski včlanjenosti v to prisiljeni. Večji del prebivalstva pojasnjuje svojo odsotnost na sestankih z utemeljitvijo, da predstavljajo groteskno prikivanje dejanskega stanja, s čimer pa tudi ni moč dobiti vojne.

Pri takem obnašanju prebivalstva je »banditizem«, ki so ga v začetku presojali skeptično in ga odločno odklanjali, moral naposled najti močno oporo v ljudstvu. Osebe, ki so bile rekurirane za vojsko, izražajo javno svoje nezadovoljstvo in se želijo kakorkoli pridružiti banditom, da bi se lahko aktivno bojevali za osvoboditev Slovenije. Izključena je možnost, da bi mogli banditi kogar koli prisilno rekrutirati in nasilno odpeljati v gozd. V vsakem posameznem primeru smo lahko ugotovili, da so vsi, ki so bili rekurirani za nemško vojsko, takoj zatem poiskali zvezo z banditi in jo tudi vselej našli. Da bi zavarovali svoje, se zgovarjajo, da so bili prisilno rekrutirani.

Zadnje aretacije pripadnikov OF so jasno pokazale, da se širši sloji strinjajo z njenimi cilji, da jo moralno ali gmočno podpirajo in nadalje širijo...

Na Rainerjevem procesu 1947. leta v Ljubljani je bil Vogt obsojen na smrt in usmrčen.

Jože Vidic

slil, da ne more biti vse v redu. Odpeljal sem se okoli trideset borcev v dolino, da bi pomagali, na zvezi pa sem pustil še tri borce, da bi me obveščali o vsem potrebnem. Ko je prišel medtem politični komisar Lado s svojimi in Prlekoviimi borci do gradu Braitenau, je srečal zaskrbljenega terenskega obveščevalca Faieskinija, ki mu je pokazal sveži grob. »Nihče drug ne more biti kot tovariš, ki sem ga pustil v dolini v izvidnici.« Obveščevalec Feleskini je odšel v četno taborišče na Brezovo reber. Tedaj je prišlo iz gozda več belogardistov. Takoj so izvidnika obsodili na smrt in ga ubili z noži. Potem so odhiteli v taborišče in opozorili štab belogardističnega bataljona na nevarnost. Belogardisti so takoj premaknili taborišče bolj v notranjost gozda, na rob gozda pa poslali osemdeset puškarjev. Ob zgodnjem mraku je vodnik Medved na »svojo pest« prešel v napad z okoli petdesetimi borci. Prečkal je širok travnik, namesto da bi travnik vsaj obšel. Tako je borce izpostavljal direktnemu napadu belogardistov. In ko je Medved razvrstil borce v vijugasto strelno črto, so jih pozdravile prve belogardistične svinčenko. Prvi salvi so sledile druge. Vmes so gromko odmevale eksplozije ročnih bomb. Borci so bili zmedeni. Takoj so poplegli po travniku. Brez zavetja so se le slabo upirali.

Vodnik Medved je tedaj poskusil urediti vod za protinapad ali vsaj uspešno obrambo. Vendar se mu to ni posrečilo.

Dobro zavarovanim belogardistom niso mogli do živga. Prav nič drugega ni kazalo, kot da se čimprej umaknejo s čistine do Temenice. Belogardiste je neurejen umik

še bolj ohrabil in so začeli jurišati. Kot obsedeni so divjali, metali ročne bombe in kričali. Med našimi je bilo že nekaj mrtvih in več hudo ranjenih. Pa vendar borci še niso klonili. Bojevali so se in tako zadrževali belogardiste. Dobra polovica borcev je pobegnila. Pravčasno so prešli Temenico. Sedemnajst borcev je obležalo na travniku, večina hudo ranjenih. Dva borca sta utonila v Temenici. Študent Ivan Maren se je živ vdal belogardistom, Jožeta Zaletela iz Novega mesta pa so ujeli ranjenega. Oba sta ostala pri belogardistih. Le manjša skupina borcev se je pognala v potok Temenico. Vendar so jim bili belogardisti preblizu za petami. Zato so se borci poskrili v vrbovju. Med njimi je bil tudi moj brat Stefan. Ta je odvil varovalno kapico pri ročni bombi, se z levico močneje oprijel vrbovja, zamahnil z desnico in bombo odvrgl med skupino belogardistov. Bomba je eksplodirala natančno med njihovo skupino. To jim je za trenutek odvzelo pogum. Tudi z nasprotnega brega potoka so se oglašali strelji borcev. To pa so borci v potoku izkoristili in ga preplavali. Belogardisti so se vrnili proti robu gozda, med potjo pa so opravili svoje strahotno delo. Zagrabili so bajonete in obšli vseh sedemnajst borcev, mrtvih ali ranjenih. Z besedami »za pet kristusovih ran naj pogine partizan« so neusmiljeno prebadali neboljena telesa. Pri tem kolajškem delu niso pustili na miru niti mrtvih. Če se je oglasil ranjeni partizan, so se zverile še bolj krvoločno pognale nadenj. Med belogardističnimi klavci pri Češči vasi je bil ta dan tudi kaplan Sinkar, ki je v imenu Boga pozival krvoločne belogardiste, da so opravljali krvavo delo hitro, kajti morali so se umakniti, ker so pričakovali partizane.

Čeprav se takoj po prvih streljih na vso moč hitel z borci Prlekoviimi dvema vodov in moji tridesetimi proti kraju spopada, so se belogardisti že umikali ob Krki proti Novemu mestu v italijansko zavetje. Dolgo smo jih zasledovali, vendar brez uspeha. Pozno je že bilo, ko smo se vrnili v taborišče, ne da bi že vedeli, kaj vse se je dogajalo na travniku pri Češči vasi. Zjutraj smo bili takoj na nogah. V dolino sem poslal dober vod borcev, da bi poiskali padle. S pomočjo domačinov so jih borci pokopali na prečnem pokopališču. Med padlimi so bili tudi Lojze Handler in Marjan Novak iz Novega mesta. Ivan Zidanek s Trške gore, mali Lojzek iz Skočjana in še drugih trinajst borcev. V ranah in krvi je ležal tam še vedno živ Lojze Kastelic iz Šentjurja pri Mirni peči, četudi ves preboden z noži. Borci so poiskali voz in ga pripeljali v četno taborišče na Brezovo reber. Bil nam je živa priča pokola pri Češči vasi. Četni bolničar je očistil rane na njegovem telesu, ki je skoraj negibno ležalo na kupu slame v gozdarski hiši na Brezovi rebri. Dvanajst ran je zevalo na njegovem telesu. Vedeli smo, da ne bo preživel. Pa vendar smo storili vse. Preden smo organizirali prevoz v bolnišnico na Kočevsko, smo ga še natančno izprašali, kaj se je dogajalo na travniku med Češčo vasio in potokom Temenico.

»Ko smo se razvrstili na travniku v strelno črto,« je pripovedoval, »sta bila poleg mene Handlerjev Lojze in Novakov Marjan iz Novega mesta. Blizu sta bila tudi Zidanek in mali Lojzek. Prvi strelji, so zadeli Handlerja. Tudi Zidaneka je kmalu za tem oplazila krogla. Potem ga je zadela še ena krogla. Rana ni bila tako huda in lahko nam

je še nekaj časa sledil. Krvavel pa je Zidanek vseeno in menda zaradi tega le omagal. Ko sem zagledal Zidaneka v bolečinah, sem se priplazil k njemu, da bi mu le kako pomagal. Sedaj mi je Zidanek rekel: Lojze, jaz sem hudo ranjen! Moral bom umreti! Ko sem ga dvignil, da bi ga odvedel za umikajočimi borci, je zadelo še mene. Tisti Maren pa je z dvignjenima rokama kričal, da se vdaja.« Kastelic je težko govoril. Zato smo malo počakali, da bi si opomogel. Na vratu je imel tri hude rane. »Potem sem rekel Zidaneku«, je nadaljeval Kastelic, »da je tudi mene zadelo. Tolažil sem njega in sebe. Morava se masčevati belogardistom, sem mu rekel. Zidanek se mi je ob tem le rahlo nasmehnil. Med belogardisti, ki so se nam hitro bližali, sem spoznal tudi kaplana Sinkarja. Vsi so imeli bajonete. Tudi Sinkar je imel v desni roki nož. V levi roki pa križ. Sedaj sem se zleknil, skril obraz v zemljo in zaslišal Zidaneka, kako je zastokal blizu mene. Obrnil sem glavo. Takrat sem začutil tudi jaz v hrbtu nož. Vzelo mi je sapo, potem pa sem glasno zastokal. Z noži so se spravili nadne kar trije. Zavrtelo se mi je v glavi, pred očmi se mi je stemnilo.« Tedaj je Kastelic popolnoma omagal, in ga zato nismo več spraševali in silili. Ob mraku so ga odpeljali z vozom čez Krko proti Novemu Logu. Vendar je med prevozom podlegel številnim ranam.

Sedemnajst poklanih borcev! Dva ranjena, ki sta utonila v Temenici, in dva, ki sta se vdala belogardistom. To je žalostna bilanca boja med Češčo vasio in Temenico tistega poletnega dne 1942. Padli so nam bili v resen opomin, da moramo biti v prihodnje v boju z belogardisti bolj previdni.

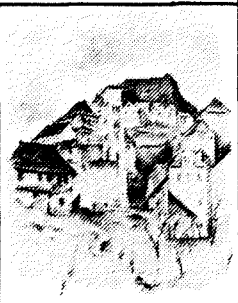
Drago Suhi-Liko

Državna založba Slovenije je v počastitev 40. obletnice zgodovinskega zasedanja v Jajcu izdala grafično mapo

BOŽIDARJAJAKCA: AVNOJ 1943-TJAINNAZAJ

Grafična mapa, ki vsebuje šest originalnih litografij, je nastala zaradi različnih želja in hotenj. Državna založba Slovenije je želela z njo počastiti štirideseto obletnico zgodovinskega zasedanja v Jajcu, hkrati pa ponuditi svojemu občinstvu po razmeroma nizki ceni šest kvalitetnih likovnih del z zgodovinsko vsebino, kakršnih pri nas skoraj ni na tržišču. Zelela je še več: čim večjemu številu ljudi je hotela omogočiti dostop do umetnin, ki so bile doslej - kersoto unikatne risbe - na ogled le tu in tam ob redkih priložnostih razstavah, sicer pa so ostajale skrite v avtorjevem arhivu. Zdaj bodo, prenesene v tehniko umetniške litografije in ročno odtisnjene v tristo izvodih, ki jih je avtor lastnoročno oštevilčil in podpisal, lahko opravljale svojo poslanstvo med mnogimi ljubitelji, pa če jih bodo imeli zbrane v mapali pa če jih bodo uokvirili in z njimi opremili stene svojih stanovanj oziroma javnih prostorov. Cena: 25.000 din (format grafik 35x50 cm)

Naročilnica TV-15

018

Nepreklicno naročam knjigo: **grafično mapo B. Jakca: AVNOJ 1943 [25.000 din]**

1

Priimek in ime naročnika: _____

Naslov: _____

ulica (ali vas)

pošta

poštna št.

Zaposlen pri:

Naslov zaposlitve:

ulica

pošta

poštna št.

Spol: ☐ 1 moški: ☐ 2 ženski: Rojen: _____ Reg. št. os. izk.: _____

dan

mesec

leto

izdane pri: _____ poklic _____

Plačal bom po prejemu računa in položnic: ☐ 1 v gotovini ☐ 2 po povzetju

☐ 3 v 3 zaporednih mesečnih obrokih (brez obresti)

☐ v 6 zaporednih mesečnih obrokih + 6% obresti na potrošniško posojilo

☐ v 10 zaporednih mesečnih obrokih + 12% obresti na potrošniško posojilo ☐ 4 z virmanom

Prosimo, da označite plačilne pogoje, ki vam ustrezajo. Vse morebitne spore rešuje pristojno sodišče v Ljubljani

Datum:

Podpis:

Knjigo lahko kupite v vseh knjigarnah, z izpolnjeno naročilnico pri založbi: Državna založba Slovenije, Knjižni oddelek, Mestni trg 26, 61101 Ljubljana

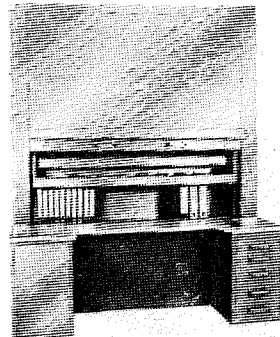

DELOVNA ORGANIZACIJA ZA PROIZVODNJO KOVINSKIH, STAVBNIH IN DRUGIH KONSTRUKCIJ

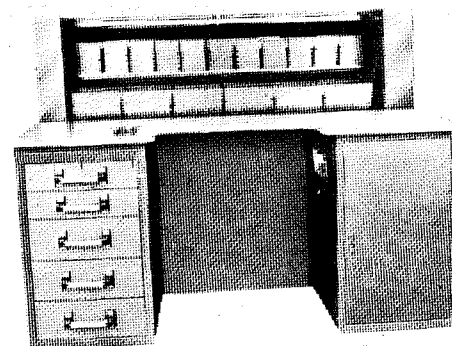
Aluminij – Komen

n. sol. o.

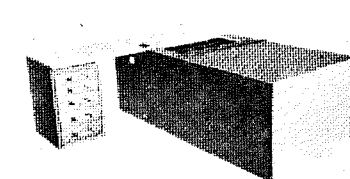
05 AUTOMAX

23 ROTOMAX

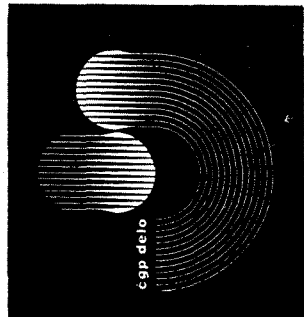

10 SECTOMAX

Proizvodni program:

- skladiščna oprema
- okovje
- mehanizirane omare
- aluminijasti gradbeni elementi

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29

Telefon (061) 315-366

Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12

Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Mercator

Nanos

66230 Postojna, Tržaška
c. 59, p. p. 47

Postojna

TOZD Izbira
TOZD Grosist
TOZD Tovarna mesnih izdelkov

N. C. (067) 21-441
Telex: 34-269 YU Nanos
telegram: Nanos

Naročam tednik

Ime in priimek

tv-15 naš TOVARIS

Kraj

Ulica, hišna št.

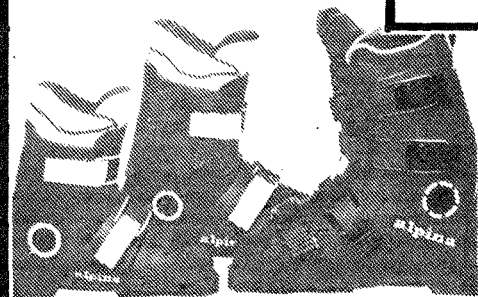
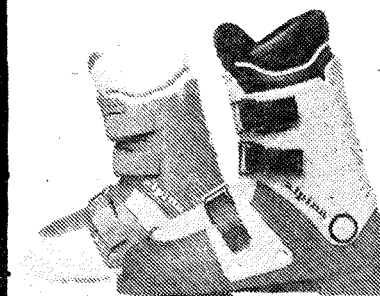
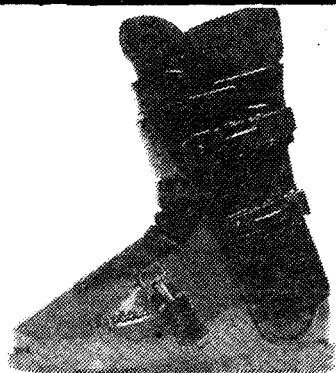
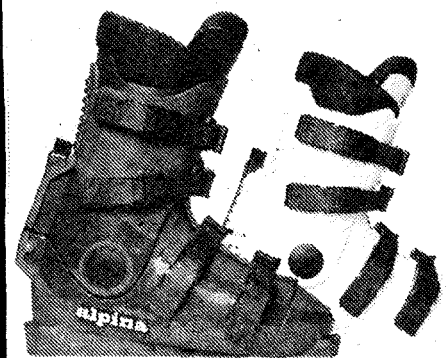
podpis

NAGRADNA KRIŽANKA

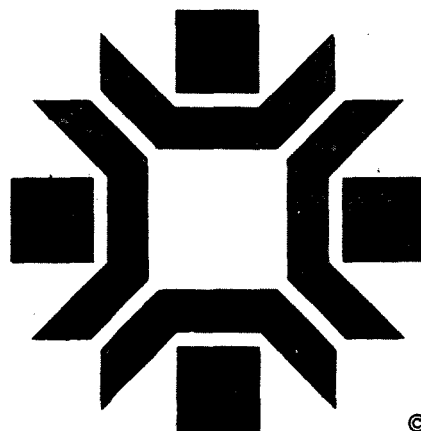
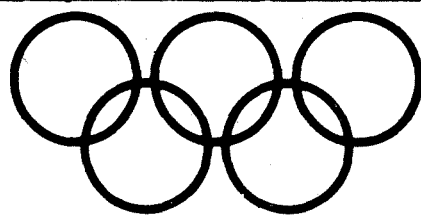
ALPINA ŽIRI

Razpis nagradne križanke

Nagradno križanko vam je tokrat pripravila tovarna »Alpina Žiri«. Pri reševanju vam želimo veliko uspeha, rešitve pa pošljite do 22. decembra 1983 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pripišite Alpina Žiri. Najboljše reševalce čakajo tri knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

IV-15	KRAJ NA PRIM.	JASNO-VIDEC	RIMSKA ENA	NACE	ZGOD. ZAPIS
IRIDIJ			AKTINON		
			KOLAČ		
KARDELJ					
25. IV 19 CRKA					
				LITER	
				RIMSKI CEZAR	

[illegible]

REKA V ZRAJ				VRHOVI V DOLIN. (CIME)	IRSKO IME ZA IRSKO	ZAG. TOV. PISAL	
ZDRAV. RAST.							MEŠTO NA DAN. NEVED- NEZA
			KORALNI OTOKI	IRAN VAL. ENOTA			VRSTA HROŠČA
				GERMANIJ			TAT. PTICE
KAZIJI ZIVECI POLOŠEL						AMPER PREDMET S KATERIM PISENO	GOZDNA ZIVAL
				VRSTA PROJEKT. V MED. GUBA POD- TREBUJNICE			

SRB. M. IME				IV-15		RIJKA JANCECA PREBIV. ILIRIJE			
MEŠNA PRIROD. EDEN OD PLANETOV				IT. KIPAR ANDREA ZVEZA KOMUN.					

	REKA NA ČESKEM	NESTO NA OBALI GRUP (ANGL.)							DEL HAMBURGA AVT. SOC/ SOC. REP.	
			DEL PTICE VZROK SPREN. GIBANJA							KEMIČNI ELEM. IN

[illegible]

				VINSKE RASTLINE	ORKA (OVOJ.) OSJE GNEZDO		
		PASTA CIGARET				VZKLIK	
		ILOVICA				ČEŠKA PRITRDL.	

ANDREAS IVAR		REDKO. TUJE 2. IME						ŽVEPLO
EVROPSKO PRAVEN.		MEZMANEC						IVAN LAH
	LEBLANC NICOLAS		DEL GLAVE					
	ITALIJA		6. CRKA					

SPAN.
UZKLIK

	SRB. M. IME	AFRISKA ŽIVAL	SODOB. BOLEŽEN	

			SEVER	
			MLIME	
	Z.IME			

		TESLA NIKOLA	100 m ² LIPSKA PESEM		

		ANGL. SVET. PIVO			
		AUSTRIJA			

ORANSKI
VILIJEM

NAGRADNI KUPON

IME

PRIIMEK

NASLOV

PREVALJE

Razstava o delu
Franca Goloba

V prostorih osnovne šole na Prevaljah pripravljajo delavci slovenjegraškega pokrajinskega muzeja revolucije stalno razstavo o Francu Golobu. Odprli jo bodo 22. decembra letos ob dvajseti obletnici poimenovanja te šole po tem znanem akademskem slikarju in pomembnejšem organizatorju upora na Koroškem. Da bi razstava lahko čimpopolneje predstavila njegovo delo, bodo vključili precej dokumentov in fotografij.

Hkrati v muzeju pripravljajo stalno in potujočo razstavo o delovanju partizanskih tiskarn in tehnik na Koroškem in mislinjskopohorskem območju v času narodnoosvobodilne vojne. Namenjena bo učencem osnovnih in dijakom srednjih šol na Koroškem.

Koroški pokrajinski muzej revolucije v Slovenjem Gradcu ima veliko obiskovalcev, med njimi prevladuje šolska mladina. V tej ustanovi so v zadnjem času zelo okrepili pedagoško oziroma učnovzgojno dejavnost. Sernkaj vedno pogostejše prihajajo organizirane skupine učencev in dijakov Koroških šol in imajo tukaj učne ure zgodovine ter spoznavanja družbe. Zaradi tega je v omenjeni muzej od posameznih šol pa tudi od drugod prejel že več pohval.

DRAGO MIKLAVEC

MEDVODE

Medvode so bile
najboljše

Ob dnevu republike so športniki-upokojenci pripravili v Medvodah tekmovanje v kegljanju v borbenih igrah. Sodelovalo je sedem ekip, v katerih je bilo nad osemdeset odstotkov borcev in aktivistov NOV.

Zmagali so domačini, kegljaci Medvod pred Invalidom Moste, Ilirijo, Hinkom Smrekarjem, Medvodami dva, žensko ekipo in DU Šentvid. Prireditelj je prvem trem ekipam izročil priznanja.

V. B.

LJUBLJANA

Ljubljancani merili
moči

V počastitev dneva republike je mestna zveza DU Ljubljana pripravila tekmovanja v balinanju, streljanju in šahu.

V balinanju so bili najboljši tekmovalci iz Bežigrada, pred Mostami, Šiško, Centrom, Vič-Rudnikom in Zarjo. V streljanju so bili pod vodstvom Staneta Vrščaja najboljši Moščani, drugi so bili Šiškarji, tretji Bežigradčani, četrta tekmovalci iz Centra in peti Vičani. Pri šahistih so se izkazali tekmovalci iz Centra. Druge ekipe pa so se uvrstile takole: Šiška, Vič-Rudnik, Moste, šahovski klub Zarja in Bežigrad. Pri posameznikih pa se je izkazal 76-letni Anton Preinfalt.

Devetdeset tekmovalcev je bilo ob koncu tekmovanja hvaležnih balinarskemu klubu Zarja, ki je omogočil to srečanje v svojih prostorih.

VINKO BAVCON

SLOVENJ GRADEC

Radioamaterji v novih
prostorih

Ob dnevu republike so v Slovenj Gradcu odprli klubske prostore Radioamaterskega kluba 3 DCD Slovenj Gradec v novem kulturnem domu. Njihovo delo bo sedaj potekalo še bolj nemoteno in organizirano. Otvoritve so se med drugimi udeležili tudi predstavniki radioklubov koroške regije, pokrajinskega štaba za TO, Odredka za SLO in predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Člani kluba so pripravili tudi razstavo radijskih sprejemnikov.

Otvoritveni trak je prerazdal dolgoletni častni član kluba 3 DCD tovariš Ivan Mihev, z znakom 3 FS iz Turiške vasi. Ta je leta 1944 izdelal enočasni radijski sprejemnik za tehniko Kajuh, ki je delovala od leta 1944 pa do osvoboditve, in sicer na območju Vodriža, imenovala pa se je v pesniku, kulturniku in revolucionarju Karlu Destovniku-Kajuhu.

DOCA TOMIS

SLOVENJ GRADEC

Stalna razstavna
zbirka

Koroški pokrajinski muzej revolucije v Slovenj Gradcu je pripravil stalno razstavno zbirko o delovanju znane partizanske tehnike Kajuh.

Razstavo so odprli 25. 11. 1983, in sicer v počastitev 40. obletnice 2. zasedanja AVNOJ. Razstava bo odprta v prostorih Osnovne šole Šmiklavž pod Graško goro. V razstavo so vključeni dokumenti o delovanju te partizanske tehnike med narodnoosvobodilnim bojem. Predvsem je prikazan partizanski tisk, ki ga je ta tehnika pripravljala v času njenega delovanja.

ADOLF ANKON

NOVA GORICA

Srečanje borcev

Koordinacijski odbor združenja borcev in vojaških invalidov narodnoosvobodilne vojne mesta Nova Gorica je priredil ob dnevu republike tradicionalno srečanje borcev in vojaških invalidov mesta Nove Gorice v počastitev 40-letnice rojstva republike, in sicer 25. novembra v Osnovni šoli Devetega korpusa NOVJ v Novi Gorici. Ob tej priložnosti so svojim članom šestdeset – sedemdeset – in osedmesetletnim jubilarantom podelili spominska darila.

Na srečanju je borcem in vojaškim invalidom spregovoril predsednik občinske skupščine Zorko Debeljak. V kulturnem programu pa so sodelovali moški pevski zbor iz Mirne pod vodstvom Antona Klančiča s koncertom partizanskih, umetnih in narodnih pesmi ter učenci osnovne šole Devetega korpusa NOVJ z recitacijami.

MILE GOJKOČ

SLOVENJ GRADEC

Desetletnica
invalidskega društva

Leto 1984 je za Društvo invalidov občine Slovenj Gradec jubilejno leto, saj bo praznovalo 10-letnico ustanovitve. Leta 1974 so bila ustanovljena društva invalidov v vseh štirih koroških občinah Slovenj Gradec, Dravograd, Ravne na Koroškem in Radlje ob Dravi.

Po večletnem prizadevanju je Društvo invalidov dobilo primeren prostor za delovanje, tako da bo lahko delo društva potekalo še bolj nemoteno in organizirano.

D. TOMIS

LJUBLJANA

Po poteh kurirjev in
vezistov

Tudi letos je Odbor za transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije pripravil slovesnost, ki je bila 24. novembra v prostorih PLT v Ljubljani. Pot, dolgo 1000 kilometrov, je do letos prehodila prek 5000 pohodnikov, na transverzali pa je vsako leto okrog 40 udeležencev. Ob tej priložnosti je predsednik Skupnosti borcev kurirjev in vezistov NOV Slovenije Ivan Pivk podelil 45 transverzalnih značk udeležencem pohoda po poteh kurirjev in vezistov. Med njimi je tudi vedno več takšnih, ki se pohoda udeležujejo vsako leto, in prav gotovo je, da jih bo prihodnje leto še več. Slovesnost ob dnevu republike in 40-letnici 2. zasedanja AVNOJ so sklenili z lepim kulturnim programom in tovariškim srečanjem.

JOŽE ČURIN

V spomin na sedemdesetletnico
rojstva heroja Rada Pehačka

V ponedeljek, 5. decembra, je ob sedemdesetletnici rojstva narodnega heroja in dolgoletnega predsednika ter častnega predsednika mestne organizacije ZZB NOV Ljubljane delegacija borcev položila venec na njegov grob. Tako so ponovno izrazili spoštovanje do njegovega življenjskega dela in človeškega lika.

Delo odbora skupnosti borcev
4. SNOUB Matija Gubec

V 46. številki tednika TV-15 Naš tovariš se nam je na 4. strani v članku Mirka Klančarja-Sandija vrnilo nekaj neljubih napak, za katere se bralecem in avtorju iskreno opravičujemo. Izpuščenih je bilo tudi nekaj pomembnejših podatkov, ki jih zato objavljamo v današnji številki.

V drugem odstavku v zadnji vrstici je pravilno Trebnje in ne Trenje. Predsednik odbora je Lado Kocijan in ne Kocijan. Za novega predsednika je bil izvoljen Miran in ne Milan Šubic. Seveda so bile sprejete smernice in ne spomenice za delo v prihodnjem štiriletnem obdobju.

Iz poročila, ki ga je o delu odbora skupnosti borcev prebral predsednik Lado Kocijan, se vidi, da je imel odbor v tem obdobju 21 sej, na katerih so obravnavale tekoče naloge komisije za razvijanje izročil NOB, za zgodovino Gubčeve brigade, kadrovska komisija in predsedstvo odbora.

Odbor je v začetku vsakega leta sprejel program dela v sporazumu z domicilnimi občinami in enoto JLA ter finančni načrt za tekoče poslovanje leto in zaključni račun. Nadzorni odbor pa je vsako leto pregledal finančno in blagajniško poslovanje ter ugotavljal, da je to poslovanje v skladu s predpisi in racionalno. Tudi na zboru je bilo podano finančno poročilo za štiriletno poslovanje in nadzorni odbor ni imel pripomb. Program dela so financirale domicilne občine po predlaganem finančnem načrtu odbora oziroma v manjšem znesku. Poleg dotacij domicilnih občin pa je odbor imel na voljo tudi denar, ki ga je dobil s prodajo značk brigade, izdane za 35. obletnico ustanovitve brigade, katalogov in koledarjev s slikami Borisa Kobeta po poteh Gubčeve brigade. S tem denarjem se krijejo stroški, ki jih ne pokrivajo navedene dotacije.

V naslednjem mandatnem obdobju bo potrebno ugotoviti pravo številčno stanje še živih borcev, zato pozivamo vse borce, da sporočijo odboru prave podatke, prav tako pa tudi, da sporočijo popravke za borce, o katerih so napačni podatki v katalogu. Sedež odbora je na Vrtači 11 v Ljubljani. Ob obnovitvi spominske sobe Gubčeve brigade v vojašnici Milana Majcna prosimo vse borce, ki imajo osebne predmete, orožje ali fotografije iz NOB, da te stvari oddajo odboru za sobo. Avtor knjige Gubčeva brigada pa bo vesel vsakega prispevka o bojni poti brigade.

RADIO ŠE POMNITE
- TOVARIŠI

Brigade 14. divizije so oktobra in novembra leta 1943 imele hude boje z Nemci. Nemška ofenziva je bila za tiste, ki so prišli v brigade le malo prej, zelo težka preizkušnja zaradi pohodov in nenehnih spopadov z motoriziranimi in oklepnimi enotami sovražnika. Tako so bile brigade po ofenzivi številčno oslabiljene. Kljub temu pa so prav kmalu začele napadati domobranske in domobransko-nemške postojanke na Notranjskem in Dolenjskem. V oddaji »Še pomnite, tovariši« – na sporedu bo v nedeljo, 11. 12. 1943, ob 9. uri na 1. programu Radia Ljubljana bo tekla beseda o napadih Tomšičeve, Serčerjeve in Loške brigade na utrjene postojanke v Grahovem, Velikih Laščah in Kočevju. O teh bojih bodo govorili nekdanji komandanti in komandirji ter avtorji monografij o brigadah 14. divizije.

Vabimo borce Gubčeve, Cankarjeve, 12. in 15. SNOUB, 1. slovenske artilerijske brigade, jurišnega bataljona in borce divizijskih štabnih enot na zbor skupnosti borcev 15. udarne divizije, ki bo v soboto, 10. decembra 1983, ob 15. uri v domu JLA v Ljubljani. Na zboru bomo pregledali delo odbora v zadnjem mandatnem obdobju in izvolili nov odbor. Na zboru bo predstavljena monografija 15. divizije, avtorja Lada Ambrožiča-Novljana. Knjigo boste lahko kupili po znižani ceni. Po zboru bo tovariško srečanje.

Odbor Skupnosti borcev
15. udarne divizije

Vabilo

Domicilni odbor pravnikov, ki so sodelovali v NOB, vabi vse, ki so bili med vojno pravniki ali študenti prava in ki so bili partizani, aktivisti ali bili žrtve fašističnega nasilja (zapori, internacije, izselitve itd.), na zbor skupnosti, ki bo v petek, 16. decembra 1983, ob 10. uri v prostorih Vrhovnega sodišča v Ljubljani, Tavčarjeva 9 v konferenčni dvorani, soba 257.

Dnevni red: Poročilo odbora o svojem delu, razprava in sprejem pravilnika skupnosti ter volitev v organe skupnosti.

Udeležencem zunaj Ljubljane bomo povrnili potne stroške.

Posebnih pismenih vabil odbor ne bo pošiljal. PREDSEDNIK dr. Teodor Tominšek

Obvestilo

Planinsko društvo Idrija in Domicilni odbor Gradnikove brigade organizirata v nedeljo, 18. decembra, peti spominski pohod na Javornik nad Črnim vrhom.

Pohod bo v spomin 47 borcev Gradnikove brigade, ki so padli na tem vrhu 23. decembra 1943, ko jih je v jutranji megli presenetil sovražnik.

Vzpon na Javornik je v snegu mogoč iz Črne vrha in od gostilne Pri Vodnjaku nad Colom, kjer pohodniki, ki se prvič udeležijo pohoda, dobijo kontrolne kartone.

Ob 11. uri bo ob spomeniku padlim na Javorniku krajša spominska slovesnost.

Janez Jeram

Čestitka

Za 8. december ob 40. obletnici 1. JPB, ustanovljene v Karasevu pri Kolomni v ZSSR, odbor skupnosti borcev brigad čestita ob jubileju vsem živečim borcem ter jim želi zdravja v upanju na ponovno srečanje v letu 1984 na zboru gorenjskih aktivistov in borcev v Domžalah.

Odbor Skupnosti borcev brigad,
ustanovljenih v ZSSR

Reševalcem nagradne križanke

Na razpis nagradne križanke »Hotel Palace Portorož« smo prejeli veliko pravih rešitev. Žreb pa je odločil, da prejmejo knjižne nagrade Betka Macarol, Majaronova 10, Ljubljana, Dragica Hrvatin, Prešernova 20, Ilirska Bistrica, in Milojka Goljevšček, Ul. 17. oktobra 1, Murska Sobota.

Pravilna rešitev križanke se glasi: irh, slap, grah, Sao Paulo, robot, Neptun, brda, ata, Moser, patina, et, Ola, Oto, dr, li, vadi, star, ag, psi, no, Rafael, Iz, Apollo, Nana, b, cer, Miran, Era, Valeta, ena, parazit, em, ravni, Mirna, jn, stvor in aa.

• • •

Na razpis nagradne križanke »Lesna in pohištvna industrija Idrija« smo prejeli veliko pravih rešitev. Žreb je odločil, da bodo naše knjižne nagrade prejeli: Metka Rutar-Piber, Alpska 1, Bled; Igor Kavšek, Lucija 44 b, Portorož in Tone Šum, Kisovec 121, Kisovec. Nagradencem čestitamo!

Naročnikom TV-15 Naš tovariš

»Stari naročnik – novega«

Kot vse kaže, je mraz naše zveste sodelavce v akciji »Stari naročnik-novega« prisilil, da se držijo bolj tople peči. Zadnjih nekaj dni namreč nismo dobili nobenega naslova novega naročnika. Dobili smo sicer nekaj več kot deset novih naslovov, vendar niso podpisani tudi naši poverjeniki. Upamo, da je sedanjí odmor samo zatišje pred nevihto, oziroma pred številnimi novimi naslovi naših naročnikov. Od naših poverjenikov tudi pričakujemo bolj zavzeto delo nadariti številnih odgovodi, ki prihajajo zaradi podražitve letne naročnine našega časopisa. Vemo, da je to zelo nepriljubljen ukrep, vendar nam morate verjeti, da smo v uredništvu poiskali vse skrite rezerve, in šele nato predlagali takšen ukrep. Naš časopis je najcenejši v naši republiki, vendar se stroški

tiskarne in grafičnih storitev tako vrtoglavo dvigujejo, da jim komaj sledimo. Pred nekaj leti je ta strošek pogoltnil mogoče 40 ali 50 odstotkov celotne letne naročnine, letos pa nam bo vso. Kje pa so še drugi stroški in naše obveznosti do družbe?

Razumemo naše bralce, da jih vsaka podražitev prizadene, vendar je naša nova letna naročnina dokaj nizka v primerjavi z drugimi tedniki.

Naša akcija »Stari naročnik-novega« teče naprej in želimo si, da bi se vanjo vključevali tudi drugi člani ZZB NOV. Več ko bo poverjenikov, več bo novih naročnikov. Vse tiste, ki se bodo izkazali v tej akciji, bo naše uredništvo nagradilo s knjižno nagrado ali pa z izletom.

B. K.

Naročamo revijo Borec na naslov:

Ime in priimek _____ ali

Ulica, hišna številka _____

Kraj _____

Pošta _____

Podpis (in žig)

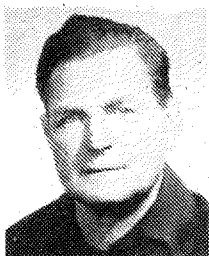
Jakob Legat

Na Dovju smo se septembra poslovili od borca Jakoba Legata, rojenega 1900. leta. Bil je aktivist, leta 1944 je odšel med partizane.

Franc Pestotnik

Rodil se je 1904. leta v Slivni pri Vačah. Bil je aktivni udeleženec NOV od 1942. leta in član gospodarske komisije na svojem območju. Od njega smo se poslovili septembra.

Ciril Debelak

Na Blejski Dobravi smo se poslovili od Cirila Debelaka. Že 1941. leta je bil kurir Staneta Žagarja in Jožeta Gregorčiča. Januaria 1942. je bil izdan in aretiran. Zaprt je bil na Jesenicah, v Begunjah, nato so ga odpeljali v Dachau.

Mirko Šmid

Od Mirka Šmida smo se poslovili na Blejski Dobravi. Med NOB je bil kot aktivist izdan in interniran. Tudi po vojni je bil aktiven pri obnovi domovine.

Jože Zupan

V Zagorju smo se poslovili od Jožeta Zupana, rojenega v Razborju v Čemšeniku. Ker je bil invalid, ni mogel aktivno sodelovati z NOB, zato pa je bil aktivist v vaši. Po osvoboditvi je bil dolgoletni predsednik RK v Kotrežu.

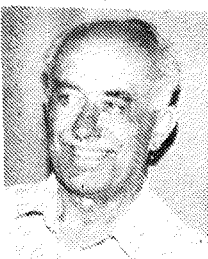
Marija Stane

Oktober smo se v Prevaljah poslovili od Marije Stane, rojene Časl 1921. leta v Šminklavžu pri Slovenj Gradcu. Za NOB je začela delati spomladi 1943. leta, aprila 1944. je stopila v NOV. Bila je na območju Slovenskih Konjic in Celja. Bila je komisar čete v 13. brigadi. Prejela je dve medalji za hrabrost in medaljo zaslug za narod.

Ivan Bevk

Oktober smo se v Otaležu na Cerkljanskem poslovili od borca in aktivista Ivana Bevka. Rodil se je 1912. leta in je že kot mladenič moral veliko pretrpeti zaradi fašističnega preganjanja. Bil je po zaporih in v konfinaciji v Rimu, Livornu in na Elbi. Kot številni primorski Slovenci je moral služiti italijansko vojsko daleč od doma, v Grčiji, nato v Afriki, kjer je preživel bitko pri El Alameinu. Kot ujetnik je prišel v Maroko, od tam v Aleksandrijo, kjer je stopil med borce prekomorice. Prek Barija je prišel na Vis. Po osvoboditvi je bil med glavnimi pobudniki obnove domovine v domačem kraju.

Albin Trtnik

Oktober smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Albina Trtnika, rojenega pred 56. leti na Vevčah. Od začetka okupacije je aktivno delal z OF, bil je kurir in obveščevalec. V NOG je sodelovala vsa njegova družina.

Marija Drole

Julija smo se v Ljubnem na Gorenjskem poslovili od Marije Drole, rojene 1913. leta v Lešah pri Trzinu. Od 1943. leta je bila aktivistka, pogumna terenka, obveščevalka in šivilja za partizane.

Fonzi Vahčić

Septembra smo se poslovili od Fonzija Vahčića iz Cerkelj ob Krki, rojenega 1912. leta. Pred Nemci se je umaknil v Sevnico. Leta 1942 se je povezal z OF. Kot obveščevalec je delal na terenu na Kozjanskem. Prejel je odlikovanje ter bronasto priznanje OF.

Amalija Srebre

Na Prevaljah smo se septembra poslovili od partizanske mame Amalije Srebre, rojene 1897. leta. Njena hiša je bila partizanska javka »Pri mokrem jopcu«. Obretanovo pod Uršljo goro. Prvi borci, ki so prišli na Koroško, so se oglasili pri njih. Jeseni 1943. leta so Nemci odpeljali moža v taborišče Dachau, starejši hčerki v taborišče Ravensbrück, kasneje pa še hčerko Pavlo. Domačijo so Nemci 1944. požgali, njo pa preselili v dolino s sedmimi majhnimi otroki. Prejela je medaljo zaslug za narod.

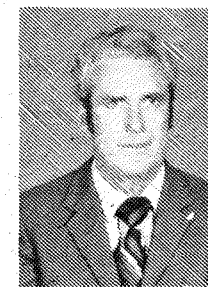
Karol Primšar

Avgusta smo se številni borci in prijatelji na kočevskem pokopališču poslovili od Karola Primšarja. Med partizane je odšel 1942. leta. Bojeval se je v raznih enotah, med drugimi tudi v 1. SNOUB Toneta Tomšiča. Bil je ranjen. Po zdravljenju je delal na rajonu OF Ribnica. Imel je čin rezervnega kapetana JLA in je bil dvakrat odlikovan.

Jože Alič

Septembra smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Jožeta Aliča, ki še ni dopolnil 60 let. Rodil se je v Sostrem. Leta 1943 je stopil v Levstikovo brigado. Vsa njegova družina je sodelovala s partizani. V Levstikovih brigadah so Jožeta cenili kot hrabrega borca. Bil je priča pohodu borcev Levstikovih brigad na Krimu oktobra 1943. Čeprav je bil ranjen, je preliščil Nemce, češ da je mobiliziranec. Odpeljali so ga v Nemčijo, odkoder je pobegnil. Leta 1944 se je ponovno priključil partizanom, borcev 15. divizije in se bojeval v vrstah Gubčeve brigade. Po vojni je bil v KNOJ.

Stane Bratina

Na ljubljanskih Zalah smo se septembra poslovili od Staneta Bratine, rojenega 1927. leta v Stomažu pri Ajdovščini. Leta 1943 je začel aktivno sodelovati z NOV. Bil je pri narodni zaščiti in pri 3. tabu za Primorsko kot pomočnik vojaškega referenta. Za svoje delo med NOB in po vojni je prejel več odlikovanj.

Franc Juvan

V Razborju smo se julija poslovili od aktivista Franca Juvana, rojenega 1901. leta. Med vojno je borcev pomagal po svojih močeh in jim bil večkrat vodnik. Bil je tudi odlikovan.

Valentin Ostrež

Na kresniškem pokopališču smo se aprila poslovili od Valentina Ostreža iz Kresnic. Rodil se je 1927. leta v Goliah. Za NOG je organizirano deloval od marca 1943. leta kot obveščevalec. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Minka Sladič

Borka in aktivistka ter učiteljica Minka Sladič je bila rojena 1927. leta. Dolga leta je službovala v Kamniku, od nje pa smo se poslovili v njenem rojstnem kraju v Radovljici.

PRAVNI SVETOVALEČ

Predčasna upokojitev

O.K.M. Prihodnje leto se nameravate predčasno upokojiti. Dopolnili boste namreč starost 50 let. Za koliko se vam bo zmanjšala pokojnina, odmerjena na podlagi 34 let pokojninske dobe?

Odgovor: Po statutu, ki ga je sprejela Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, se predčasna pokojnina določi tako, da se zavarovanki pokojnina, odmerjena po pokojninski dobi (v vašem primeru v višini 73 odstotkov pokojninske osnove), zmanjša za vsako leto predhodnega odhoda v pokoj (pri zavarovanki pred 55 let starosti) za 1,5 odstotka, poleg tega pa še za 0,5 odstotka za vsako manjkajoče leto pred 35 let pokojninske dobe (pri zavarovanki). Tako bo torej vaša predčasna pokojnina določena z zmanjšanjem pokojnine, odmerjene po pokojninski dobi, za 8 odstotkov.

Oprostitev prometnega davka

G.M.V. Sin je zaradi bolezni postal hrom in je navezan na invalidski voziček. Ste lastnik stanovanja v drugem nadstropju hiše. Ali je res, da vam v primeru, če bi zaradi invalidnega sina prodali stanovanje in kupnino porabili za nakup pritličnega stanovanja ali atrijske hišice, ne bi bilo treba plačati od kupnine davka na promet nepremičnin?

Odgovor: Četudi v vašem stanovanju ne bi prebivali ob času njegove prodaje, in sicer najmanj pet let neprekinjeno, kar je pogoj, da se praviloma prizna oprostitev plačila davka na promet nepremičnin od kupnine za prodajo stanovanjske hiše ali stanovanja zaradi nakupa ali gradnje stanovanjske hiše ali stanovanja, vam ne bi bilo treba plačati prometnega davka od kupnine za prodano stanovanje. Ta oprostitev se namreč prizna tudi v primeru, če je prodajalec prebival manj kot pet let v stanovanjski hiši oziroma v stanovanju, če je invalid, ki je zaradi svoje invalidnosti trajno vezan na uporabo invalidskega vozička ali je slep ali je tak invalid njegov družinski član, in vložil kupnino v nakup ali gradnjo stanovanjske hiše ali stanovanja, čigar konstrukcija je glede na stanje invalidnosti ugodnejša.

Kmečka starostna pokojnina

J. R. Radi bi vedeli, koliko je znašala v prejšnjih letih kmečka starostna pokojnina?

Odgovor: Starostna pokojnina kmetov je znašala od 1. 9. 73 - 250 din. od 1. 7. 1974 - 300 din. od 1. 1. 1976 - 410 din. od 1. 1. 1977 - 515 din. od 1. 1. 1978 - 595, od 1. 1. 1979 - 840 din. od 1. 1. 1980 - 1.280 din. od 1. 1. 1981 - 1.930 din in od 1. 1. 1982 - 2.550 din na mesec. Od 1. 1. 1983 pa znaša - 3.380 din na mesec.

Pretrganje zastaranja

A.Z.K. Pred leti ste bili zaposleni pri zasebnem obrtniku, ki vam je ostal dolžan del zasluženega osebnega dohodka. Ali res plačila dolgovane zneska zaradi preteka časa ne morete več zahtevati?

Odgovor: Ker so pretekla več kot tri leta, ko vam bi moral delodajalec izplačati ostanek osebnega dohodka, je ta vaš zahtev res že zastaran. Čeprav ste ga ponovno, in sicer tudi pisno opomnili na plačilo. Po izrečni določbi zakona o obligacijskih razmerjih za pretrganje zastaranja ne zahtevate, da upnik pisмено ali ustno zahteva od dolžnika, naj izpolni obveznosti.

ALBERT KLUN

2

SLOVENSKI BORCI PRI GRŠKIH, ALBANSKIH IN MAKEDONSKIH PARTIZANIH

Tragedija badoglevske vojske

Italijanska posadka na otoku Kefaloniji je tedaj štela okrog 12.500 mož. Nemci so imeli tu trdnjavsko brigado, 1. motorizirano baterijo in manjšo tankovsko enoto, skupaj okrog 2000 mož. Razmerje vojaških sil med Italijani in Nemci je bilo 6:1, torej odločno v korist Italijanov, toda Nemci so bili na kopnem močni in pričakovati je bilo njihovo takojšnje izkrcanje.

Ob kapitulaciji Italije je komandant na otoku dobil ukaz, naj italijanske enote premesti bliže k pristaniščem, da bi se lahko vkrcale na ladje in vrnile domov. Če bi kazalo, naj bi se Nemcem uprli. Toda predstavniki nemške vojske so od italijanskih komandantov zahtevali, naj se italijanska vojska še nadalje bojuje z njimi ali naj se takoj vda. Temu so se Italijani sicer uprli, vendar so kmalu nato predlagali kompromis, ki je upošteval, da so Nemcem pripravljeni izročiti težko oborožitev proti obljubi, da se italijanskim vojakom omogoči nemotena vrnitev v domovino. Nemci so v to privolili, toda kmalu nato so ponovili svojo prvotno zahtevo po popolni predaji vsega orožja.

Komandant italijanske 11. armade general Carlo Vecchiarelli je privolil, da izroči najprej težko, nato pa še lahko orožje. Komandant italijanske posadke na otoku Kefaloniji general Antonio Gandin pa se je, ko je prejel ukaz o predaji vsega orožja, odločil za demokratično potezo. V zvezi z vprašanjem predaje orožja je v diviziji organiziral referendum. Večina se je izrekla proti predaji orožja. Ta odločitev je bila v precejšnji meri posledica pritiska domačega prebivalstva, ki je tudi z letaki pozivalo Italijane, naj Nemce preženejo z otoka, prav tako pa tudi posledica akcije Primorcev in Istranov in še posebej prizadevanje kapetana Amosa Pampalonija. Dne 14. septembra 1943 je general Antonio Gandin sporočil Nemcem, da orožja ne bo oddal. To pa je seveda pomenilo vojno napoved.

Začeli so se hudi boji med italijansko posadko na otoku Kefaloniji in nemškimi enotami, ki so bile že tam, in tistimi, ki so se v tem obdobju nanovo izkrcali na otok. Dne 22. septembra 1943 so bile enote italijanske divizije »Acqui« žezdesetke in popolnoma obkrojene. Bojev proti Nemcem se je udeležil tudi grški partizanski odred in seveda tudi 215. posebna kazenska četa Primorcev in Istranov, v kateri je bilo več kot 200 mož. Primorci so se bojevali skupaj z grškimi partizani na črti Sami-Argostolion-Peratata.

Junaštvo Primorcev in Istranov

O vedenju Primorcev in Istranov v veliki bitki pripoveduje Srečko Likar tudi tole: »Slovinci so se v septembrskih bojih leta 1943 odlikovali z junaštvom in disciplino. Tako je naprimer Pavel Goja, doma iz Koštabone pri Kopru, 16. septembra 1943 napadel z ročnimi granatami nemški strojnični položaj, in je, čeprav ranjen, še naprej streljal. Rudi Čenčič iz Volč pri Tolminu je z enajstimi Slovenci, potem ko je italijanski bataljon zapustil položaje, vztrajal na položaju pri vasi Troinata z lahкими in težkimi strojnimi in zadal Nemcem hude izgube. Od teh enajst Slovencev so trije padli, osem pa jih je prišlo v nemško ujetništvo.«

Poseben je primer Dušana Tavčarja iz Krepelj na Krasu, ki se po bojih na otoku ni hotel vdati Nemcem. Z drugimi Slovenci se je skrival, nato pa je sklenil, da se bo prebil na kopno k enotam ELAS. Z Mirkom Peričem sta si iz štirih borovcev naredila preprost splav in z njim v osmih urah preplula morsko ožino med Kefalonijo in Itako. Od tam so ju grški ribiči spravili na kopno k borcem ELAS, od koder sta se v dveh mesecih skozi vso Grčijo prebila do Prespanskega jezera in do 1. makedonske-kosovske udarne brigade, pri kateri sta ostala. Po pričevanju preživelih je na otoku Kefaloniji padlo 12 Slovencev.

Posebno hudi boji so se na otoku razpameneli v bližini mest, kjer so se Nemci izkrcali, in pri vseh pomembnejših italijanskih postojankah. Brž ko se je italijanska enota proti koncu bojev vdala Nemcem, so jo odpeljali v najbližjo kotanjo in jo pokosili s strojnimi. Tako so ravnali tudi ob vdaji 2. bataljona 317. pešpolka pri kraju Frankata. Karlo Mlekuž, pripadnik tega bataljona, pripoveduje, da so bili italijanski vojaki prepričani, da jih iz vasi Frankata vodijo v ujetništvo. Pripeljali pa so jih v kotanjo, kjer so bile že pripravljene strojnice. Takole pravi: »Tudi mene je pokosil rafal iz strojnice. Bil sem hudo ranjen. Pod gomilo mrtvih sem ležal 24 ur. Ko so naslednji dan prišli pokopavati mrtvece, smo bili trije še živi. Dva pa sta takoj zatem umrla. Bil sem edini, ki sem se živ rešil iz kotanje.«

Na tak čuden način sta se rešila še dva Slovenci. Po Mlekuževem pripovedovanju se je izpod gomile mrtvih vojakov rešil tudi Danilo Cuder, doma iz Trente, medtem ko je bil Jože Kenda iz Bovca, že ob zidu, da ga ustrele. Tedaj je prišel mimo neki Nemec, s katerim sta bila skupaj v bolnišnici, ko je bil Kenda zbolel za malarijo. Ko ga je Nemec zagledal, ga je odvedel od zidu in ga rešil smrti.

Skupaj s Karlom Mlekužem so bili v 317. pešpolku še tile Slovenci: Ciril Bevk, Rudolf Čenčič, Anton Kravanja, Danilo Kuk, Jože Rejc, Franc Rupnik in Darko Zdravljec.

Še strašnejši je bil prizor pri vasi Troinata. Okrog 900 zajetih italijanskih vojakov so Nemci odpeljali v globel. Tam so trudni posedli, misleč, da so prostor določili za začasno ujetniško taborišče. Toda kmalu so iz vseh stran zaregljale strojnice. »Ker ni bilo izhoda, so ujetniki nagonsko bežali proti središču globeli. Obesali so se drug na drugega, se prehiteli, preskakovali, se pri tem teptali in kopicili v ogromno brezoblično, tresočo se gmoto, iz katere so curljali potočki krvi, tekli navzdol in se združevali v pošastno škrlatno reko.«

Med ujetniki se je znašel tudi kapetan Amos Pampaloni. Ko je bil na poti v koloni ujetnikov, ga je Nemec ustrelil v tilnik. Na ujetnike so začeli streljati kar vseprek. Ker je Nemec mislil, da je Pampaloni mrtev, mu je z zapestja snel ročno uro. Naslednji dan se je Pampaloni hudo ranjen zavlekel v bližnji gozd, dobil stik z ELAS, se rešil in se poslej bojeval skupaj z grškimi partizani.

Velikanske žrtve

Na otoku Kefaloniji je med 15. in 23. septembrom 1943 padlo v bojih 65 oficirjev in 1200 vojakov, ustrlejenih pa je bilo 156 oficirjev in 4000 vojakov italijanske vojske. Ker so ob prevozu ujetih Italijanov z otoka Kefalonije nekatere ladje zadele ob mine, je življenje izgubilo okrog 3000 mož. Od 12.500 jih je ostalo le še okrog 4000. Večina teh ujetnikov je končala v nemških koncentracijskih taboriščih (nekaj tudi v Dachau in Mauthausnu). Bridka usoda je zadela tudi italijansko vojaško posadko na otoku Krfu. Tudi tu je prišlo do bojev proti Nemcem, v katerih so poleg italijanskih enot sodelovali še domačini in Primorci ter Istrani iz 217. posebne kazenske čete. Tudi na Krfu so bili Slovenci že od vsega začetka zelo dejavni v odporu proti fašizmu, saj so celó organizirali več sabotažnih akcij.

Na otok Samos so italijanske čete prišle aprila 1941 in ga začele utrjevati. Na njem so razmestili večji del divizije »Cuneo«. Svojo pot na otok je Jože Sinigoj, doma iz Dornberka, opisal na kratko takole: »Mobilizirali so me marca 1940 in dodelili v 27. topniški polk. Junija so mojo enoto poslali na francosko fronto, toda takoj po koncu vojne s Francijo so nas, Slovence, izločili in nas poslali na Sardinijo. Tam smo prebili tri mesece. Bili smo brez čeljev. Te naše enote so imenovali 'boski batajoni'. Zatem so nas poslali k svojim enotam v Albanijo. Po vojaškem zlomu Grčije smo pešali in naše hoje ni bilo kmalu konec. Končno smo prispeli v Patras, kjer so nas naložili na ladje in odpeljali na otok Naksos. Čez nekaj mesecev so nas premestili na Samos.«

Nekateri Primorci in Istrani so prišli na Samos prek Barija v južni Italiji. Na poti so uprizorili protifašistično demonstracijo, zato so jih nekaj aretirali. Iz Barija so prek morja zapluli v Patras in se nato nekaj časa zadrževali v kraju Missolungi, od koder so jih odpeljali na otok Samos. Na tem otoku so Slovenci imeli dobre stike s privrženci ELAS in bili tudi deležni njihove pomoči.

Takoj po kapitulaciji Italije je prišla tja britanska vojaška misija in kmalu zatem se je na otoku izkrcala britanska vojaška enota. Kazalo je, kot bi se bile v boju proti Nemcem združile vse napredne sile na otoku.

(se bo nadaljevalo)

Edo Brajnik-Štefan

Kakšen je bil človek, ki so ga vedno in povsod omenjali kot junaka, ki je prehodil dolgo in zavito pot uspešnega revolucionarja? Dvoje bistvenih oznak, ki ju izpostavljajo vsi njegovi nekdanji soborci in sodelavci, sta neustrašnost in izjemna organizacijska sposobnost. Njegovo ime ostaja najtesneje povezano z uspešnim delom Varnostno-obveščevalne službe OF Slovenije in je pretkano z legendarnimi podvigi ljubljanske ilegale.

Rodil se je 16. avgusta 1922. leta v Kamniku kot edinec v zavedni primorski družini. Njegovi starši so po italijanski okupaciji Primorske pribežali v kraljevino Jugoslavijo. Tako je Edo v Kamniku končal štiri razrede osnovne šole, petega in šestega pa v Murski Soboti, kamor so se preselili ker je bil oče tja premeščen kot financer. Napredni in bojeviti duh, ki je vladal v družini, je oblikoval osnove značaja Eda Brajnika. Temu je svoje dodala tudi sokolska družba mladih, naprednih fantov.

Že v murskosoboških gimnazijskih letih so se kazale v prvih obrisih njegove organizacijske sposobnosti med sokolsko mladino. Leta 1937 je postal podpredsednik otroškega naraščaja pri Sokolu. Vključil se je tudi v delo drugih društev na gimnaziji, sodeloval v protihitlerjevskih nastopih na šoli in zunaj nje. Leta 1938 se je družina po očetovi upokojitvi preselila v Ljubljano. Edo je nadaljeval šolanje na tretji državni gimnaziji, kjer je 1941. leta tudi maturiral.

Že v soboških letih je pod vplivom starejših skojevcev začel spoznavati napredno marksistično literaturo. Po

Ravno zaradi uspešnega dela so ga tovariši že 1940. leta vključili v mestni srednješolski aktiv Skoj in kmalu je od Bojana Iliča prevzel njegovo vodstvo. To zadolžitev je opravljal vse do poletja 1941, ko je prišlo ob koncu šolskega leta do odločitve, da je treba delo aktiva zaradi novih političnih razmer preusmeriti v delo na terenu. Ravno v tem času so ga komunisti partijske celice, ki jo je v podjetju Rojina vodil Franc Kolman, sprejeli v KPJ.

Med pripravami na začetek ljudske vstaje slovenskega naroda, ko so začele v Ljubljani nastajati bojne skupine, se je tudi Edo vključil v njihovo delo in sodeloval v sabotažno-diverzantskih akcijah proti okupatorju. Ko je bilo v začetku avgusta 1941 izdano večje število starejše skojevske generacije in je policija odkrila ter pozaprila večje število članstva, je moral Edo v ilegalo.

Sredi avgusta 1941. leta sta na pobudo centralnega komiteja KPS začela Zdenka Kidrič-Marjeta in Franc Ravbar-Vitez razpredati varnostno-obveščevalno službo in sta vanjo po posebnem nalogu in izboru partije vključevala tudi del prekaljenih in v akcijah bojnih skupin že preizkušenih mladincev. Tako je septembra Franc Ravbar-Vitez v delo VOS vključil tudi Eda. Ta je zaradi svoje drznosti in organizacijskih sposobnosti iz obveščevalca in varnostnika kmalu napredoval v vodilno osebnost varnostnih skupin v mestu.

Spomladi 1942 je postal komandant varnostnikov za Ljubljano, ko pa je bil aprila 1942 Franc Ravbar-Vitez interniran, so Štefana vključili v kolegij VOS OF. Z Zdenko Kidričev in Vitom Kraig-

ske na Primorsko in tam pomagal organizirati izredno razvejano in kadrovsko številčno varnostno-obveščevalno službo. Počrbel je, da so del izbranih vosovskih kardov prek Gorenjske usmerili na Koroško.

V razvoju in graditvi varnostno-obveščevalne organizacije je sodeloval tovariš Štefan vse do njenega razpusta (19. februarja 1944). Takrat je prevzel vodstvo odseka za tujino pri odseku za notranje zadeve predsedstva SNOS. Po ustanovitvi OZNE pa je bil imenovan za namestnika šefa 1. odseka in tako premeščen v vrhovni štab narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije. V začetku leta 1945 je prevzel vodstvo 5. odseka OZNE in opravljal to delo do leta 1946, ko je bil imenovan za načelnika UDB za Jugoslavijo. Nato je bil 1961. leta imenovan za pomočnika državnega sekretarja za notranje zadeve SFRJ in leta 1964 za namestnika zveznega sekretarja za notranje zadeve. To naloge je opravljal do leta 1965, ko je bil izvoljen za poslanca skupščine SRS ter člana izvršnega sveta SRS. Opravljal je odgovorno nalogo predsednika odbora za notranjo politiko, po ponovni izvolitvi za poslanca leta 1967 pa je prevzel naloge predsednika komisije za vprašanja mednarodnih odnosov pri skupščini SRS. Vse do upokojitve 1975. leta je opravljal vrsto odgovornih družbenopolitičnih nalog na republiški in zvezni ravni. In prav v zadnjem obdobju, ko ga je že trpinčila bolezen, je velik del svoje energije in zagnanosti posvečal organiziranemu delu republiške skupnosti borcev VOS OF, skrbi za še živeče vosovce in vsestranskim pripravam za pisanje zgodovine Vosa, narodne zaščite, Ozne in VDV.

Tovariš Edo Brajnik-Štefan je prejel za svoje plodno in junaško revolucionarno delo številna priznanja od reda zasluga za narod z zlato zvezdo, pa do zadnjega, reda jugoslovanske zastave z leno, s katerim ga je lani odlikovalo predsedstvo SFRJ. Seveda sta največje odlikovanje red narodnega heroja,

Foto: J. Čurin

prihodu v Ljubljano je na pobudo skojevcev tretje državne gimnazije (predvsem Jožeta Meniha) tudi sam postal skojevec. In ker je takratni način dela od skojevcev zahteval vključevanje v delo na terenu, se je tudi Edo povezal s šišenskim skojevci in njihovim organizatorjem Ervinom Dolganom. Po nalogu Skoja je nadaljeval svoje delo v Sokolu in organiziral skojevsko skupino v šišenski podružnici Sokola.

herjem je vodil vso dejavnost VOS OF. Ker se je v drugi polovici 1942. leta začela dejavnost VOS širiti v vse slovenske pokrajine, je Štefan, kot so ga takrat že vsi imenovali, skrbel za razvoj varnostne službe.

Februarja 1943. se je kolegij preimenoval v Centralno komisijo VOS in njeni člani so sredi maja zapustili Ljubljano. Odšli so na osvobodeno ozemlje. Štefan, tudi njen član, je odšel prek Notranj-

s katerim je bil odlikovan že leta 1951, in partizanska spomenika 1941.

Po dolgi in hudi bolezni je tako umrl minuli petek v Ljubljani še en revolucionar in narodni heroj, ki ostaja generaciji borcev v neizbrisnem spominu, hkrati pa ostaja njegovo ime zgodovinsko vtakano v razvoj in delo Osvobodilne fronte slovenskega naroda ter njene varnostno-obveščevalne službe.

Zapis so nam posredovali borci iz Metlike z željo, da ga objavimo. To je nagrajena šolska naloga učenke Snežane Popović iz osmega b razreda osnovne šole Petnajste SNOUB v Metliki. Nagradil pa jo je odbor Tomšičeve brigade (ob podelitvi knjig in medalj) kot najboljši spis.

Večno bodo ostali v naših srcih

Ena najpomembnejših kurirskih postojank med NOB v Metliki je bila Veseličeva pristava. Majhen kozolec, komaj šestnajst kvadratnih metrov je meril, je bil zavetišče vseh dobrih ljudi, ki so se bojevali za svobodo. Največ so se tu ustavljali in predajali pošto ravno kurirji, ki so bili velikokrat skoraj še otroci. Širokosrčni lastniki pristave so jih nahranili in jim poslali celo obleko. V vozu so jim pod gnojem vozili orožje in zdravila. Kozolec je bil mnogim varno zavetišče, v njem so se spočili in si nabrali nove moči. Pristave ni izdal nihče in je v svoje okrilje sprejemala kurirje vse do konca vojne. V spomin na te dogodke smo se učenci metliške osnovne šole dogovorili, da bomo vsakoletno kurirskovo torbico sprejeli na Veseličevi pristavi in s tem obudili spomin na pristavo in kurirje, ki so veliko prispevali za osvoboditev domovine.

Ponosna sem bila, da so me izbrali za kurirko. Nastala je zgodba o moji kurirski poti.

Zgodnji april je. V deželi se budi pomlad. Tudi v gozdu je opaziti njen prihod. Mi pa ne vidimo ničesar. Kljub pomladi je zgodaj zjutraj še vedno zeln mrzlo. Vsi prezeblji čakamo pošto. Trije smo in tolažimo drug drugega. Hudo je, saj nismo vajeni takšnega življenja. Po dolgem čakanju se v daljavi prikažejo kurirji. Predajo nam pomembno sporočilo, ki ga moramo odnesti do naslednje javke. Ko se končno le odpravimo na pot, mi je zelo tesno pri srcu in imam občutek, da na naši poti ne bo vse v redu. Čisto drugačnega mnenja sta moja tovariša. Ko tako razmišljam, niti ne opazim, kolikšna pot je že za nami. Toda pred nami je najtežji del. Neopazno moramo prebresti reko ponikalnico, ki ravno v tem gozdu prisuhi na površje. Zelo težko opravilo nas čaka, a moramo tvegati. Tiho se splazimo k rečnemu bregu. Previdni smo, saj se lahko nenadoma v gozdu prikažejo Nemci. Se dobro, da je megla in nas sovražnik ne more tako hitro opaziti. Priplazimo se do reke in zabredemo v ledeno vodo. Zobje nam sklepečejo od mraza, a ni časa za ustavljanje. S

hitrimi zamahi plavamo k nasprotnemu bregu. Obleka in čevlji nas močno ovirajo, zato se le počasi premikamo. Precej časa mine, preden smo zopet na suhem. Toda sedaj nas še bolj zebe. Z obleke curi voda, v čevljih čofota. »Najmanj pljučnico bom dobila«, tožim. Toda stokanje ne pomaga. Moramo dalje. Nekje v daljavi je slišati zamolklo bobnenje. Spreleti na srh. Kaj če nas dobe sovražniki? In če nas bodo mučili? Ali bomo zdržali? Šele zdaj se zavem, kaj vse so pretrpeli kurirji med vojno. Toda ni časa za premišljanje. Tovariša me že priganjata k odhodu. Odpravimo se dalje. V gozdu skoraj ni opaziti življenja. Kakor da se tudi živali bojijo streljanja in grobih vojakov. Že smo skoraj na koncu gozda. Veselo si oddahnemo, češ rešeni smo. Toda prehitro smo se razveselili. Ustavi nas strahovito drdranje mitraljezov. Smo padli v zasedo? Nekdo nas je izdal. Kaj storiti? Kolikor moremo hitro, stečemo ob kritju dreves in grmičevja, dokler v nekem grmu ne najdemo skrivališča. Hitro se skrijemo. Skrajni čas je, kajti sovražniki že preiskujejo okolico. Zadržim dih. Srce mi bije in bojim se, da se bo razletelo. Vojaki pretaknejo vse grme, le našega, ob katerem stojijo, ne. Ko odidejo, si vsi trije močno oddahnemo in se še bolj previdno odpravimo dalje. Pohiteti moramo, saj smo se že močno zamudili.

Ostanek poti je bil miren. Doživeli nismo nič več posebnega in kmalu smo prispeli do Veseličeve pristave, kjer smo srečno oddali pošto. Nihče, razen nas treh ni vedel, koliko smo pretrpeli na naši kurirski poti.

Od tedaj še bolj cenim delo kurirjev in vseh, ki so sodelovali v NOV. Spoznala sem, kako težko je bilo njihovo življenje. Prizadevali so si, da bi njihovi otroci in vnuki živeli lepše, za srečo vseh prihodnjih rodov so darovali mlada življenja. Hvaležni smo jim za vse, kar danes imamo: domove, šole, ceste, polja, svobodo, neodvisnost, saj je vse to vzkliklo iz njihove krvi. Večno bodo ostali v naših srcih.

SNEŽANA POPOVIČ, 8. b
Osnovna šola 15. SNOUB Metlika

»Častna pionirska!«

Tudi najmlajši v šolah in vzgojno-varstvenih organizacijah so prispevali svoj delež v počastitev 40 letnice 2. zasedanja AVNOJ v Jajcu. Slovesno je bilo povsod predvsem v osnovnih šolah. Podobno je bilo tudi v OŠ Edvarda Kardelja, podružnici na Dolskem. Tu se je 25 prvošolcev slovesno zaobljubilo, da se bodo pridno učili in še kaj. Šestletni Klemen Zajc z Dolskega je dal zaobljubo: »Priden in učil se bom. Častna pionirska!«

Jože Čurin

Pestro sodelovanje

Napredni pedagoški delavci – komunisti iz Torina (Italija) si prizadevajo, da bi skladno z zakoni začeli vnašati v njihove šole sodobnejše, demokratične, socialistične oblike pri vzgoji mladega človeka. Za pridobivanje novih idej so si izbrali popolno, celodnevno osnovno šolo »Bratstva in enotnosti« v Kranju. Že štirikrat so jo obiskale delegacije. Tik pred prazniki 29. novem-

bra so bili italijanski gostje pri nas štiri dni. Navzoči so bili na raznih proslavah po šolah, ogledali so si pionirske prireditve, sprejeme v pionirski organizacije itd. Najpestrejši pa so bili njihovi obiski in pogovori z našimi vzgojitelji po vrtcih, šolah, zavodih in drugod. Predvsem pa jih je zanimal – odnos šole do okolja in nasprotno, vpliv staršev na šolo, vloga pionirske organizacije

na šoli, vloga sveta staršev, sveta šole, koordinacija sodelovanja in drugo.

Ti stiki med šolniki z obeh strani pa so že prodrli v širše kroge. Tako je na njihovo željo pri njih gostoval pevski zbor iz Cerklj, zdaj načrtujejo njihov kulturni večer v Kranju, izmenjavo likovnih in slikarsko-grafičnih del med šolsko mladino, obisk delegacije naših pionirjev in mladincev v Torinu in drugo.

K. Makuc

Skrbi me za svobodo

V prazničnih dneh sem premišljevala, kaj nam pomeni svoboda. Svoboda! Med vojno tolikokrat izrečena beseda! Borci, partizani, pionirji so za njo umirali. Svoboda, imamo jo! Čudovito! Našo! Našo!

Premišljuješ o tej besedi, o pomenu. Prvič pomeni čas, ko ni vojne, je pa tudi čas, ko opraviš svoje dolžnosti in počneš kar hočeš. Je prosti čas. Nekaterim pomeni svoboda malo. To vidimo iz televizijskih poročil. So ljudje na svetu, ki želijo prepire poravnati le z vojno, s silo, ne pa na lep način, z besedo. Obsojam te ljudi, voditelje v imenu nas mladih, ki si želimo mir in v miru odrasti. Želimo kaj storiti za svobodo vseh, ki še trpijo.

Če pomislim, kako lepo preživljamo svoj prosti čas, kako lepo preživljamo praznike, med tem ko drugi trpijo, me stisne pri srcu. Kaj bi dala, da bi se ljudje v svetu razumeli, se imeli radi. Je to res tako težko? Mar nismo ljudje z razumom, s srcem. Smo mar živali? Komu naj to povemo? Komu naj to dopovemo?

SUZANA FIJAUŽ,
dop. krožek Stranice

Slovesno na Osnovni šoli Zbora odposlancev

Ob štiridesetem rojstnem dnevu nove Jugoslavije je bilo na Osnovni šoli Zbora odposlancev v Kočevju nadvse slovesno. Učenci so ta velik praznik počastili s kulturnim programom, 176 cibicbanov pa je izreklo pionirsko zaobljubo in prejelo simbole pionirske organizacije, pionirsko kapo, ruto, izkaznico in značko.

France Brus

Spomini na dni pred štiridesetimi leti

Številnim prireditvam v počastitev dneva republike in 40-letnice 2. zasedanja AVNOJ, ki so se zvrstile minule dni po vsej Jugoslaviji in tudi v zamejstvu, se je pridružil tudi RK SZDL Slovenije. V četrtek, 24. novembra, je bilo v prostorih skupščine SR Slovenije tovariško srečanje in pogovor z udeleženci drugega zasedanja AVNOJ in borci zaščitne enote vojaško-političnega vodstva NOV in POS, ki so spremljali delegate iz Slovenije na zasedanje. Vse udeležence tega zgodovinskega dogodka in goste je sprejel in pozdravil Franc Šetinc, predsednik RK SZDL. Srečanje je izzvenelo v obujanju spominov na takratne novembrske dni, na dneve pred 29. novembrom leta 1943, ko so delegati skupaj z borci zaščitne enote krčili težavno pot proti Jajcu, kjer se je rojevala nova skupnost naših narodov in narodnosti.

Zaščitno patroljo vojaško-političnega vodstva NOV in POS na 2. zasedanje AVNOJ so sestavljali: vodja patrolje Albina Grajzer, Anton Bric-Sil, Ivan Rosa-Branko, Janez Kreč, Martin Starina, Tone Maček, Matija Božič-Branko. V zaščitni patrolji Edvarda Kardelja, ki je odšla v vrhovni štab mesec dni prej, so bili: Henrik Miklavc, Jože Modic-Ižanc, Jože Kopač-Tomo in Tone Sotler-Slika ter člani VOS: Pero Bogdanovič, Matija Brodarič, Janko Gregorič, Tone Kralj, Jože Kremesec-Pepi, Jože Paukovič-Sargo, Miro Petrič in Janez Suštarč-Fifica.

Med udeleženci zaščitne patrolje vojaško-političnega vodstva NOV in POS je bil tudi Anton Bric-Sil. V tem

zapisu smo strnili le nekaj vtisov z njegove poti pred 40. leti proti Jajcu in nazaj: »Sredi oktobra se je začela nemška ofenziva. Nemci so ob veliki premoči ponovno zasedli Novo mesto, Kočevje in še nekatera osvobojena območja.

Preiskali so Belo krajino, Rog in mnogi drugih krajev. Naše ustanove so se razformirale in večinoma vključile v bojne enote. Prve dni novembra je nemška ofenziva prenehala, Nemci so se umaknili, le v večjih mestih so pustili svoje postojanke. Že pred ofenzivo sem odšel kot spremljevalec komisarja glavnega štaba Borisa Kraigherja-Janeza s posebno patroljo na Primorsko. Pa ni smo prišli daleč, morali smo

ostati v Suhi krajini, pri 7. korpusu. Po ofenzivi prve dni novembra smo se vrnili v Bazo 21. Zapadlo je tudi že nekaj snega, kar je pomenilo, da je zima pred durmi.

Franc Rozman-Stane mi je kmalu po vrnitvi ukazal, naj se javim njegovemu namestniku generalu Jaki Avšiču-

Udeležence zgodovinskega dogodka in goste je pozdravil predsednik RK SZDL Franc Šetinc

Hrastu. Povedal mi je, da ga bom spremljal v Vrhovni štab NOV in POJ na pomembno zasedanje in da bodo šli tja še nekateri vodilni tovariši iz Baze 20 in drugih

organov. Naročil mi je, da se sami, brez teh tovarišev, ne smemo vrniti. S tem je povedal vse. Večkrat sem že koga spremljal, a te poti sem se še posebno razveselil. Videl bom nove kraje, nove partizane, vrstili se bodo razburljivi dogodki. Kot spremljevalec v glavnem štabu sem

poznal vse vojaško in politično vodstvo narodnoosvobodilnega boja Slovenije in pothoma upal, da bom na tej poti videl našega vrhovnega komandanta Tita. Takrat smo

ga imenovali Stari, in to ime smo izgovarjali z velikim spoštovanjem. Ko sem se priglasi generalu, mi je ta dejal, naj se dobro oborožim. Na pot bomo šli brez opreme, da bomo bolj vojaško gibljivi. Imel sem češko brzostrelko, 4 bombe kragujevke in pištolo.

Že drugi dan je prišlo iz Baze 20 v našo Bazo 21 več članov IOOF in nekaj borcev za spremstvo. Na dan odhoda, 11. novembra 1943, pa je v glavni štab prišlo še več ljudi, da so se komaj porazdelili.

Glavni štab je na vse strani razposlal kurirje, ki so iskali na kočevskem zboru izvoljene delegate. Zaradi nemške ofenzive, ki se je sicer končala, jih nikakor ni bilo lahko dobiti. Veliko se jih je med ofenzivo vključilo v brigade in druge enote. Nekaj delegatov je bilo starejših in ne bi prenesli dolge poti, drugi so bili bolni, nekaj pa jih ni moglo iti zaradi pomembnih vojaških dolžnosti (Ivan Maček-Matija, Franc Rozman-Stane). Iz hrvaškega glavnega štaba, ki je bil v Otočcu, je prišlo sporočilo, da nas že čakajo vodniki, ki nas bodo pripeljali do Otočca. Datuma in kraja zasedanja ni vedel nihče. Videli smo samo, da gremo nekam na Hrvaško ali pa še dlje...

Dolga, naporna in tudi nevarna pot se je srečno konča-

la pri Jajcu, kjer je večina udeležencev zvedela, kakšno dejanje se bo tu odigralo. Marsikomu se je tako uresničila želja, da bo videl svojega vrhovnega komandanta tovariša Tita. Zaradi prežee nevarnosti sovražnika mnogi udeleženci, zlasti tisti v spremstvu, niso vedeli, kaj se bo pravzaprav dogajalo v Jajcu, še manj pa, da bo AVNOJ zagrenil račune domačemu in tujemu sovražniku. Po končanem zgodovinskem 2. zasedanju AVNOJ se je bilo treba vrniti v Slovenijo, in tudi ta pot ni bila lahka.

»V glavni štab smo se vrnili 20. decembra 1943. Tako se je končalo naše štiridesetdnevno potovanje po Jugoslaviji. Hodili smo peš, se vozili s konjsko in volovsko vprego, tovornjaki, avtobusom in celo z vlakom »čirrom«. Prepotovali smo približno 1000 kilometrov v pozni jeseni in zimi, v dežju, snegu in mrazu. Potovali smo po območjih, ki so jih nadzorovali ustaši, četniki in Nemci, čez zastražene ceste, železniške proge in reke, mimo sovražnikovih položajev in bunkerjev ter se srečno, brez strela vrnili v Slovenijo«, končuje svojo pripoved Anton Bric-Sil v zvezku »Pot v Jajce«, ki je izšel pri založbi Komunist ob 40-letnici 2. zasedanja AVNOJ.

Jože Čurin

Petdesetletnica novomeške Svobode

Tretjega decembra so v Novem mestu proslavili 50-letnico ponovne ustanovitve novomeške delavske telovadne in kulturne zveze Svoboda, ki je prvič zaživela že februarja leta 1927. Z ustanovitvijo Svobode so bile dane možnosti za načrtno širjenje marksistične misli in graditev razredne zavesti delovnega človeka na Dolenjskem. Na proslavi petdesetletnice, ki jo je pripravila komisija za tradicije delavskega gibanja pri občinskem svetu Zveze sindikatov Novo mesto, je spregovoril dr. France Hočevar. Na spominski plošči v Dilančevi ulici v Novem mestu, kjer je bila ustanovljena novomeška sekcija Svobode, pa je odkril spominsko ploščo nekdanji sekretar okrožnega komiteja KPJ Novo mesto Srečo Preželj.

Novomeška Svoboda je štela okoli 40 članov – novomeških delavcev in nekaj izobražencev, med katerimi so bili najpomembnejši komunistični organizatorji s sekretarjem Srečom Prežljem. Prvi se je širši novomeški javnosti predstavil dramski odsek Svobode, in sicer s Cankarjevim Hlapcem Jernejem. Najpomembnejša dejavnost pa se je odvijala na področju izobraževanja, kjer velja omeniti številna predavanja, tečaje itd. Skrbela je tudi za ustanavljanje podružnic v Črnomlju, Dolenjskih Toplicah in Črmošnjicah. Pozabila ni tudi na razvedrilo svojega članstva. Slavnostni govornik, dr. France Hočevar, je med drugim dejal: »Na današnji dan pred petdesetimi leti (3. decembra 1933) je bila v Novem mestu obnovljena dejavnost podružnice delavskega društva Svoboda. To je pomemben jubilej v zgodovini naprednega delavskega gibanja na Dolenjskem. Ne glede na to, da je bilo v takratnih razmerah na Dolenjskem še malo industrijskih delavcev, nekoliko več jih je bilo v obrti in drugih dejavnostih, je okrožni komite komunistične partije v Novem mestu pripisoval naj-

večji pomen samostojni organiziranosti delavcev kakor tudi njihovu izobraževanju. Delavci so se dotedaj zbirali v raznih organizacijah liberalne ali klerikalne usmerjenosti in bili pod vplivom meščanskih nazorov in politike, kar je oviralo njihovo ozavešanje glede pripadnosti delavskemu razredu. Okrožni komite KPJ Novo mesto, ki je bil glavni pobudnik in organizator obnovitve delovanja Svobode, se je postavil na stališče, da je potrebno društvo odpreti vsem delavcem, ne glede na njihovo politično organiziranost ali svetovno nazorsko pripadnost, hkrati pa je menil, da je neobhodno potrebno, da vodstvo države v svojih rokah komunisti.«

Ob tej priložnosti so organizatorji petdesetletnice pripravili posebno publikacijo, ki opisuje najpomembnejše politične dogodke med dvema svetovnima vojnoma, napisal pa jo je zgodovinar Tone Stampohar.

Slavko Dokl

Sklepne prireditve festivala Kurirček

Festival Kurirček končuje 21. leto svojega delovanja, ki je bilo vedno naravnano v spodbujanje popularizacije in vrednotenja umetniške ustvarjalnosti za otroke in mladino. Letošnji manifestativni in študijski program sklepnih prireditev festivala Kurirček bo od 14. do 16. decembra v Mariboru. Sklepne prireditve se bodo začele 14. decembra ob 17. uri v domu JLA v Mariboru s slovesnostjo in koncertom partizanskega pevskega zbora pod vodstvom zborovodje Milka Homerja. Petnajstega decembra bodo organizirali literarna srečanja književnikov, borcev in častnikov po mariborskih in okoliških osnovnih šol in v dveh vojašnicah. Tega dne se bosta sestala tudi izdajalski svet in uredništvo revije »Otrok in knjiga« v mariborski mestni knjižnici. V domu JLA bodo pripravili tudi prireditev »Festival Kurirček mariborskim pionirjem«. V kulturnem programu bodo nastopali književniki in vokalna skupina »Stražun« osnovne šole Slava Klavara. Razglasili bodo tudi nagrade literarnega in glasbenega natečaja za odrasle in literarnega in likovnega za pionirje. Na natečaj je prispelo okoli 900 likovnih izdelkov pionirjev iz vse Jugoslavije in več kot 500 literarnih prispevkov iz vse države. Na natečaj za odrasle je prispelo 30 del poezije, 28 proznih del, pet dram in 12 del na glasbeni natečaj. Na slovesnosti bodo podelili tudi priznanje partizanskega kurirja kot najvišje priznanje festivala. V Mariboru bodo 16. decembra pripravili strokovno posvetovanje »Književnost o NOB in revoluciji v čitankah in programih obvezne branja v usmerjenem izobraževanju.

Za mariborske pionirje bodo v SNG Maribor uprizorili gledališko predstavo Jureta Kislingerja »Izlet«. V festivalskih dneh bodo na pedagoški akademiji in v šestih osnovnih šolah v Mariboru razstave pionirskih likovnih izdelkov, ki jih bo pripravil akademski slikar docent Bojan Golija. V malem salonu Rotovž bodo pripravili razstavo ob 40-letnici »Pionirja«.

M. K.

Stališče ali sedišče?

Dovolite tudi tokrat: »Če bi...«, kakor je pač pri nas že lepa ali grda navada, ko se radi ali neradi dotaknemo kakšne naloge, načrta ali »plana«. Če pojde torej vse po sreči, če bo morda zavihali rokave, če na primer ne bo primanjkovalo »re-promateriala« »če bo kaj deviz«, »če cene ne bodo presegle načrtovanih okvirov« in tako brez konca, menda ni treba tudi tokrat ponavljati. Menda je celo nevarno venomer lajnati, ponavljati ob vsaki priložnosti, da se vendar že moramo lotiti izpolnjevanja stabilizacijskega načrta. Zakaj ponavljanje je včasih najuspešnejša uspavanka. Ni pa tudi upanja, da bi nas ali vas zbudilo – tiste, ki že spimo kar »nevzdravno spanje«. Prav tako pa ni zaželeno kritikastrstvo ali po domače rečeno zabavljanje, godrnjanje ali pridušanje, ker je rečeno, da mora vsakdo, ki kaj graja, tudi resno in prizadevno predlagati kaj otpljivega ali pa bi naj sam pljunil v dlani in nas odrešil.

Kar zadeva predloge, jih menda kljub vsemu ne pogrešamo. Sicer tudi niso kdovekaj zaželeni, ker ne dovolimo, da bi nam kdo venomer solil pamet in nas vznemirjal. Nobenih stališč si ne pustimo vsiljevati. Prav tako pa ni nikomur nič mar, kakšna ali katera so naša stališča in ali sploh imamo kakšno mnenje. Znano je – morda še kar preveč – kako skrivamo svoja stališča na raznih ali vseh zborovanjih, čeprav nas poklicni govorniki ali uvodničarji obupno spodbujajo, naj bi vendar kdo vsaj odprl usta, ne da bi le zazdehal. Tudi to je dobro utrjena navada, če ne že celo tradicija, da kratkoma najrajši vsi molčimo kot Matjaževa vojska. Ni mogoče dognati, ali imamo sploh kakšno stališče ali pa se z vsem vselej kar vnaprej strinjamo. Skratka: svojih stališč javno ne izobešamo, zato pa smo toliko bolj zgovorni v svojem zasebnem krogu. No, to pa je res zasebna zadeva, tako da se o tem ne spodobi glasno razpravljati.

Morda pa bi ne bilo odveč ponuditi kost raziskovalni znanosti, ki pri nas zdaj že steje nepregledno vojsko doktorjev in magistrstov znanosti, ki pač nekaj – kdovekaj – raziskujejo, menda ne le sami sebe. Namreč, raziskali bi naj, ali res drži domneva ali teorija, da človeške glave delujejo mnogo manj ali kar popolnoma odpovedo, ko človek sedi. Razumnost, pamet ali inteligenca se preseli iz najvišjega nadstropja človeškega telesa v najbolj zaposlen človeški del ali težiščni organ telesa, ko sedimo. Bajne prav zato mnogo težje stojimo ali kar venomer težimo navzdol, »v sedeči položaj«. Zato ta »teorija« dokazuje, da so slavni pisatelji napisali svoja dela stoji, ob visokih pisalnikih. Dalje: v šolah se tako slabo učimo ali se tako malo naučimo prav zaradi tega, ker pri pouku večinoma posedamo. V uredništvu slovijske francoskega dnevnika imajo le »stoječe« uredniške seje, da se ne zasedijo in da ima vsakdo svoje stališče. Torej: raziskovalci na plan, vstanejte tudi vi in zamenjajte z vsemi nami vred svoja sedišča s stališči! Zakaj, »če bi vsi« – bolj uporabljali svoje najvišje nadstropje, bi imeli tudi vsaj toliko stališč kot pa »sedišč«.

efes

Nekdanji sekretar okrožnega komiteja KPJ Novo mesto Srečo Preželj odkriva spominsko ploščo organizatorjem Svobode v Dilančevi ulici (Foto: Slavko Dokl)

Partizanski pevski zbor na Opčinah

V petek, 2. decembra, je gostoval na Opčinah pri Trstu Partizanski pevski zbor iz Ljubljane. Nastopil je v dvorani prosvetnega doma, ki je bila ta večer premajhna za številne poslušalce. Med navzočimi so bili konzul SFRJ v Trstu Aleksander Nikolić, predstavnik pokrajinskega odbora VZPJ Dušan Košuta in znani skladatelj Ubald Vrabec, ki so ga poslušalci burno pozdravili, ko je izzvenela njegova skladba na Kajuhovo pesem »Samo milijon nas je...«

Koncert na Opčinah je bil posvečen široki akciji organizacij, društev, ustanov in osnovni šoli, ki nosijo ime po revolucionarju Pinku Tomažiču, za dostojno ureditev openskega streljšča v spominski prostor, kjer je mučeniške smrti umrlo več kot 100 slovenskih in italijanskih protifašistov.

V dobri organizaciji Partizanskega pevskega zbora – Pinko Tomažič iz Trsta je koncert zelo lepo uspel. Program je vseboval partizanske, narodne in umetne pesmi narodov Jugoslavije. Poslušalci so zelo pozorno sledili vsaki pesmi in pevce nagradili z dolgotrajnimi aplavzi. Posebnega priznanja pa sta bila deležna solista Božo Grošelj in Jože Kores. Bolj ko se je program bližal koncu, večje je bilo navdušenje. Še preden so pevci končali z zadnjimi akordi Gobčeve »Pesem o svobodi«, je mogočen aplavz nagradil vse pevce, posebno pa dirigenta profesorja Milivoja Šurbaka.

-če-

Stekla je nadaljevanke – »okrušek«

Oblaki so rdeči

Oblaki so rdeči, mi pa smo si (najbrž vesoljna Slovenija) z zanimanjem in že z nekam utrujenim pričakovanjem ogledali prvi del nadaljevanke, ki je kdo ve kolikoli predelana in premetana, »razrezana« in nanovo zlepljena, na novo napisana, zaigrana, v krčih bolečin ugledala luč sveta in je pač tisto, kar je od silnega projekta, še silnejših finančnih sredstev ter nenaadne prizadevanj, da bi vsaj nekaj nastalo, ostalo na cedilu.

Vsaka šola nekaj stane, Dražgoška bitka je bila naša draga šola! Žal nikakor ne morem gledati nadaljevanke, ki nam jo sedaj predvaja ljubljanska televizija, neobremenjeno. Toliko je bilo besed, toliko jeze in ihte, v prazno zmetanega denarja, da to preprosto ni mogoče. Ponovno premlevam, kako je mogoče, da je pri velikem projektu Dražgoške bitke

skopnelo toliko denarja, da ni sredi tega kopnenja kdo dvignil glasu. In vedno znova se sprašujem, kje je moral tistih, ki so lepo jemali »iz skled«? Saj je vendar šlo za celo vrsto imenitnega slovenskega igralstva, za vrsto uglednih umetniških imen. Je bila to le priložnost, »ki jo je treba izkoristiti do dna«, ali pa morda »koristno« z zvito idejno naravnanim? Je polomija izraz šibkosti umetniških vodij ali preštevilnega vmešavanja mnogih? Najbrž vsakega po malem: Pri tem pa najbolj štrli v nebo vprašanje morale sodelujočih...

'Kako naj torej pravično, ali pa vsaj do neke mere objektivno spregovorimo o tej zadnji nadaljevanke, ki je v bistvu carski rez cele dogodivščine? Vsaj poskusimo pa vendar lahko: zdi se, da bodo zgodovinarji spet »na delu« in bodo imeli prilož-

nost tarnati o zgodovinskih dejstvih, o zaporedju dogodkov, o razmerju med prikazanimi delčki in vrednostnem prikazovanju zgodovinskega dogajanja. Toda pustimo njim, da dajo sodbo s strokovne strani. Gledalcu ostajajo vtisi, in prvi vtisi niso slabi. Menim, da je Tone Parlić nadvse skrbno, predvsem pa s skrajno prizreznimi perutmi, pripravil osnovno, ki je v Drogovi režiji solidno zaživela. Če odmislimo vse svoje vedenje o stvari in se skušamo postaviti v vlogo nekoga, ki prvič sliši o narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem, potem daje (vsaj prvi del nanizanke, ki smo ga lahko gledali v nedeljo zvečer) sedanjí okrušek freske podoba, ki ni več črno-belo neverjetna, pa tudi ne kavbojsko preprosta. Pomirimo torej svoje kritikastrske nagone do izteka nadaljevanke in v miru premislimo, ali je bilo doseženo osnovno sporočilo in, ali je zaživel v igri vsaj delček časa, ki mu pravimo najbolj ju-naški v slovenski zgodovini.

B. Ž. J.

S spominske slovesnosti na Tatrah (foto dr. Marjan Žilič)

ški pevski zbor Dragotina Ketteja iz Ilirske Bistrice. Po slovesnosti so bili vsi navzoči gostje enote zastavnika Miodraga Jovanovića, ki gradi Brkinem vodovod. V prijetnem zatišju pred mrzlo burjo so bili pogoščeni ob izredni pozornosti dežurnega mlajšega vodnika Bernarda Kavčiča, nakar so

ditvah brigadne skupnosti borcev in da je tudi letos pripravila iz svoje pobude stalno razstavo slik iz bojne poti Serčerjeve v mokrškem taborišču. Ob tej priložnosti je bilo septembra tudi nadvse uspešno pri-srečno tovariško srečanje serčerjevcev in članov te delovne organizacije.

EMGE

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičom

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: TONE URBAS. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 317-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35